

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет

Володимир Куліков

Пошук історичної інформації в інтернеті

Навчальний посібник
для студентів історичних факультетів

Харків – 2007

УДК 930 : 004 . 738.5 (075.8)

ББК 63.03 я 73

К 90

*Рекомендовано Вченою радою історичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 14 грудня 2007 р.)*

Рецензент:

Домановський А. М. – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Харківського автомобільно-дорожного університету.

К 90 Куліков В. О. Пошук історичної інформації в інтернеті: Посібник для студентів історичних факультетів. – Харків: Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 91 с.

У посібнику описані основні інформаційні ресурси інтернету. На прикладі двох найбільш популярних в Україні пошукових систем – Гугла та Яндекс показано можливості сучасних пошукових машин та методи складного пошуку інформації. Дано корисні поради щодо проведення фактографічного, документального та бібліографічного пошуку історичної інформації в інтернеті.

Наведено список рекомендованих інтернет-ресурсів (енциклопедій, довідників, словників, історичних каталогів та тематичних ресурсів) та літератури.

Для істориків та для всіх, хто бажає підвищити свою майстерність у пошуку інформації і ефективно використовувати інформаційні можливості інтернету.

Усі назви програмних продуктів є зареєстрованими торгівельними марками відповідних фірм.

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2007

© Куліков В. О., 2007

Зміст

Вступ	4
Розділ 1. Інформаційні сервіси інтернету	6
Інтернет та Всесвітня павутина	6
Основні інформаційні та комунікаційні сервіси інтернету	7
Пошукові сервіси інтернету	9
Розділ 2. Інформаційно-пошукові системи Гугл та Яндекс	15
Пошукова форма та результати пошуку Гугла	15
Налаштування Гугла	19
Складний пошук Гугла	19
Пошукова форма та результати пошуку Яндекса	29
Налаштування Яндекса	31
Розширений пошук Яндекса	32
Синтаксис мови запитів	36
Розділ 3. Стратегія пошуку історичної інформації	42
Інтернет-ресурси для історика	42
Фактографічний та документальний пошук	48
Бібліографічний пошук	61
Закладення	75
Бібліографічний опис інтернет-ресурсів	75
Словник термінів	77
Список рекомендованих інтернет-ресурсів	80
Література	87

*Знання бувають двоякого роду:
або ми що-небудь знаємо,
або ми знаємо, де знайти цю інформацію.*
Самюель Джонсон

Вступ

Інтернет¹ давно вже став невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Для деякого інтернет – це приємна подорож, розвага. Процес подорожі по різних ресурсах без чітко визначеної мети одержав назву *веб-серфінга*. Але все більшого значення інтернет, як інформаційний ресурс, набуває в професійній діяльності. Не є винятком і професія історика. Одним з показників цього процесу є стрімко зростаюча удільна вага посилань на інтернет-ресурси у фахових історичних виданнях.

Сьогодні вже очевидно, що інтернет для історика в його роботі є не просто корисним, а необхідним. В той же час, ще далеко не всі уявляють як правильно використати величезні інформаційні можливості інтернету в професійній практиці.

Багато хто з користувачів, деякий час попрацювавши в інтернеті, виніс враження про інтернет як про смітник, мовляв, інформації багато, а знайти щось цінне майже неможливо. Але треба пам'ятати, що інформаційно-пошукові системи надають лише інструмент, яким треба навчитися користуватись.

Пошук інформації – одне з найпоширеніших, але, разом з тим, і одне з найскладніших завдань. Пошук інформації в інтернеті стає мистецтвом і вимагає певного досвіду і знань, якими сучасній людині треба володіти.

Отже, питання про те, як професійно працювати з історичними інтернет-ресурсами є надзвичайно актуальним. Даний посібник, не претендуючи на вичерпність відповіді на це питання, покликаний дати деякі практичні поради при пошуку історичної інформації в інтернеті.

Автор передбачає, що читач знайомий з основами роботи з інтернет-навігаторами (інтернет-браузерами) та іншими програмами для роботи в інтернеті. В протилежному випадку радимо ознайомитись з п'ятим розділом навчального посібника «Информационные технологии для историков»², або з іншими загальними виданнями по темі (список літератури можна знайти наприкінці даного посібника).

---

¹ В українській мові слово «інтернет» – ім'я загальне, відмінюється як іменник чоловічого роду: інтернет, інтернету, інтернетом і т.д. З прописної букви слово «інтернет» може писатися тільки у випадках, якщо воно стоїть на початку речення або є першим словом у назві фірми.

² Информационные технологии для историков: Учебное пособие к практикуму по курсу "Информатика и математика" / Отв. ред. Л. И. Бородкин. – М., 2006. [Електронна копія: <http://www.hist.msu.ru/Departments/Inf/BOOKS/inf2006.htm>].

Ця книга поділена на три розділи. В першому мова піде про структуру та основні функції інформаційних сервісів інтернету. В другому – ми розглянемо сервіси двох найпопулярніших інформаційно-пошукових систем в Україні – Гугла (Google) та Яндекс (Yandex) та принципи роботи з ними. Третій розділ присвячено основним напрямкам пошуку історичної інформації: пошуку фактів, документів, бібліографії та принципам бібліографічного описання інтернет-ресурсів.

В кінці посібника можна знайти словник спеціальних термінів, список рекомендованої літератури та сайтів з історичної тематики.

Розділ 1. Інформаційні сервіси інтернету

Інтернет та Всесвітня павутина

Інтернет (Internet) – всесвітня відкрита система комп'ютерних мереж, побудована на основі використання протоколів передачі даних IP (Internet Protocol) та маршрутизації пакетів даних.

З технічної точки зору, інтернет сьогодні – мільйони комп'ютерів, що знаходяться у різних частинах планети, які зв'язані між собою волоконо-оптичними, супутниковими, телефонними та іншими каналами. У інтернету немає єдиного центра і єдиної адміністрації.

Всесвітня павутина (World Wide Web) – система зв'язаних через інтернет гіпертекстових документів. За допомогою веб-навігатора (браузера) користувач переглядає веб-сторінки, які можуть містити текст, зображення, відео та ін. мультимедіа і пересувається між цими сторінками за допомогою гіперпосилань.

Інтернет та Всесвітня павутина хоч і тісно пов'язані, але не тотожні поняття. Інтернет – сукупність зв'язаних комп'ютерних мереж, Всесвітня павутина – колекція зв'язаних гіперпосиланнями документів. Всесвітня павутина хоч і найбільший, але не єдиний сервіс інтернету.

Інтернет у цілому й Всесвітня павутина (World Wide Web) мають чітку систему **адресації**, що забезпечує точну ідентифікацію кожного вузла інтернету шляхом присвоєння йому унікальної адреси, яка має числовий вид. Такий код називають IP – identification point (вимовляється «ай пі») – адресою. IP, що складається з чотирьох цілих чисел від 0 до 255, розділених точками. IP-адреса дозволяє визначити всі параметри, починаючи від країни, закінчуючи персональним комп'ютером кожного користувача. Приклад IP адреси – 172.25.2.57.

Числова форма адреси, що використовується комп'ютерами, для людини не зручна, її замінює система доменних імен – DNS (Domain Name System). Завдання цієї системи – забезпечити унікальність кожної адреси в інтернеті, без необхідності запам'ятовування чисел. Сервер DNS здійснює перетворення числових адрес у буквені.

Наприклад, візьmemo URL-адресу головної сторінки електронного каталогу Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського [<http://www.nbuv.gov.ua/db/opac.html>].

- http – позначення протоколу переданих даних, у цьому випадку це Hyper Text Transmission Protocol (протокол передачі гіпертексту).
- www – позначення мережі – World Wide Web.

- **pbuv** – конкретна адреса установи (назва сервера). Звичайно співпадає з назвою, або абrevіатурою організації. В даному випадку – це перші букви з назви бібліотеки латиницею.
- **gov** – вказівка на організаційну приналежність сайту. Організаційна приналежність позначається трьома символами: gov – урядові, edu – освітні, com – комерційні, org – неурядові й некомерційні установи, mil – військові, net – самі мережі. В наведеному прикладі – це державна установа: gov – government – уряд.
- **ua** – географічна приналежність сайту. В даному випадку – це український домен. Часто зустрічаються так звані домени другого рівня, наприклад, *.kiev.ua* або *.kharkov.ua*.
- **db** – папка (директорія) на сервері, в якій знаходиться документ. Якщо є кілька папок, різного рівня вкладеності, то в URL-адресі вони позначаються через косий слеш: *сервер/папка_1/папка-2/файл*.
- **oras.html** – назва файлу та його тип. В даному випадку – файл називається *Орас* і має розширення HTML – це звичайна веб-сторінка.

Основні інформаційні та комунікаційні ресурси Інтернету

World Wide Web (Всесвітня павутина) – найбільший сервіс інтернету, який забезпечує доступ до гігантського обсягу інформації у всіх можливих формах: текст, графіка, анімація, звук, відео. В основі Всесвітньої павутини лежить технологія гіпертексту.

Інформаційно-пошукові системи – системи, призначені для пошуку документів в інформаційних масивах, базах даних і всієї сукупності інформаційних ресурсів інтернету.

Електронна пошта та списки розсилок. Електронна пошта (e-mail) дозволяє обмінюватись повідомленнями, до яких легко приєднуються будь-які типи файлів, включаючи графіку, таблиці, звукові й відео-файли.

Списки розсилок (mailing list) – сервіс інтернету, що здійснює комунікацію повідомлень через протоколи електронної пошти. Інакше кажучи, це конференція, у якій повідомлення розсилаються прямо у поштову скриньку користувача. Для включення у список треба пройти процедуру підписки. Існують спеціальні сервери поштових розсилок. Наприклад, в Україні популярним є сервіс [Subscribe.ru](http://subscribe.ru/) [<http://subscribe.ru/>].

Групи новин (конференції). Сервіс побудований за принципом дошки оголошень із можливістю відповіді на опубліковані повідомлення. Кожен відвідувач, заходячи на сервер, бачить перелік надісланих раніше повідомлень із вказівкою відправника й теми висловлення. Це можуть бути анонси подій, результати досліджень, думка з будь-якої теми, або прохання про допомогу в якому-небудь питанні. Кожен відвідувач вправі послати свій лист або відповіді

на вже наявне повідомлення. При цьому нерідко зав'язуються жваві дискусії, у яких часом беруть участь сотні людей з різних частин світу. Інакше кажучи, це електронні дошки оголошень, де є можливість обговорити якусь вузьку проблему. Один з прикладів груп новин – *Google групи* [<http://groups.google.com.ua/>]

Блоги (англ. blog, від web log, «веб-журнал», або «щоденник подій») – сайти, що складається з невеликих записів і мультимедіа тимчасової значимості. Як правило, блоги дозволяють залишати коментарі до окремих записів відвідувачами, що робить блоги середовищем мережного спілкування. Найбільш поширеними на сьогоднішній день є такі блог-служби, як *Livejournal* [<http://www.livejournal.com/>], *Blogger* [<http://www.blogger.com/start>] та ін.

ІР-телефонія (англ. Internet Telephony) – технологія, побудована на основі інтернет-протоколу, яка дозволяє передавати мову через інтернет.

Месенджери (програми миттєвого обміну повідомленнями) – надають можливість обміну інформацією між двома або більшою кількістю користувачів інтернету в режимі реального часу за посередництвом спеціального сервера. Для цього виду комунікації необхідна клієнтська програма (месенджер). Популярними месенджерами є ICQ, QIP, Miranda, GoogleTalk та ін.

Електронна комерція (електронні платежі, реклама та ін.) – здійснення покупок, продажу, сервісного обслуговування, проведення маркетингових заходів та ін. з використанням інтернету.

Веб-картографія – інтернет-орієнтована технологія збору, обробки, зберігання, візуалізації та аналізу географічної інформації, а також її інтеграції з іншими інформаційними системами. Веб-картографія дозволяє здійснювати доступ користувачів до просторових даних з використанням стандартних наборів функціональності геоінформаційних систем. Один з найвідоміших сервісів – *Гугл Карти* [<http://maps.google.ru/>].

Віддалена робота з документами. Суть сервісу в тому, що користувач має можливість працювати із документами не завантажуючи на свій комп'ютер спеціальне програмне забезпечення. Достатньо мати тільки підключення до інтернету та стандартний інтернет-навігатор. Наприклад, сервіс *Гугл Документи* [<http://docs.google.com/>] дозволяє створювати та редагувати текстові документи, електронні таблиці та презентації, які зберігаються на сервері Гугла. *Гугл Документи* має гнучкі можливості для налаштування доступу до документів. Однією з переваг цього сервісу є можливість одночасної роботи над документом кількох користувачів з різних місць.

FTP (англ. File Transfer Protocol – протокол передачі файлів) – сервіс інтернету, що використовується для передачі файлів великого розміру. За допомогою FTP можна як завантажити файл із віддаленого комп'ютера, так і послати власний файл на віддалену машину. При цьому тип файлу, що пересилається, не має значення.

Файлообмінні мережі – мережі для спільного використання файлів. Як правило, основою файлообмінних мереж є децентралізовані (пірінгові) комп'ютерні мережі, засновані на рівноправності обміну файлами, тобто кожен

учасник одночасно є і клієнтом і сервером. На відміну від архітектури клієнт-сервер, така організація дозволяє зберігати працездатність мережі при будь-якій кількості й будь-якому сполученні вузлів мережі.

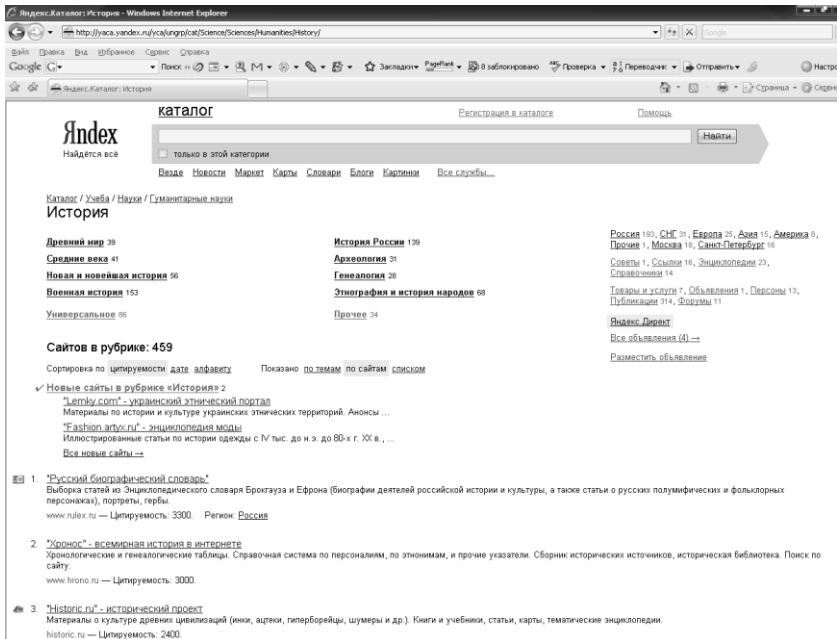
Пошукові сервіси інтернету

Принцип роботи інформаційних пошукових систем (ІПС)

Пошукові системи інтернету умовно можна розділити на 2 категорії: 1) каталоги ресурсів; 2) пошукові машини.

Каталог ресурсів (класифікаційні ІПС) – це упорядкована колекція посилань по темах (див. Рис. 1). Як правило, каталог складається й підтримується фахівцями технічної служби відповідного ресурсу. Використовується ієрархічна (деревоподібна) організація інформації, що називається класифікатором. Швидкість нагромадження інформації такими системами виявляється порівняно низкою, оскільки в класифікації ресурсів передбачається особиста участь людини. Крім того, пошук потрібної інформації через каталоги займає, як правило, багато часу. Робота з каталогами більше нагадує те, що називають веб-серфінгом. Тому, останнім часом, популярність каталогів суттєво знизилась.

Рис. 1 Каталог ресурсів Яндекс

Каталогами краще користуватися тоді, коли треба зорієнтуватися у незнайомій галузі знання і не зовсім ясно, що саме і як шукати. Також каталоги ресурсів

можуть допомогти при формуванні готового переліку ресурсів, що мають розмитий пошуковий образ, наприклад, академічних установ певної галузі, бібліотек певного типу тощо.

Одними з найпопулярніших каталогів ресурсів в Україні є:

- Bigmir)net [<http://www.bigmir.net/>]
- Rambler's Top 100 [<http://top100.rambler.ru/top100/>]
- Яндекс. Каталог [<http://yasa.yandex.ru/>]

Пошукові машини (search engines) – спеціалізовані сервери, призначені для пошуку інформації за запитом користувачів. Пошукові машини створюють словник (так званий індекс) зі слів, що зустрічаються в документах, розміщених в інтернеті. В індексі при кожному слові зберігається список документів, де зустрічається це слово.

Сучасна пошукова машина має таку складну архітектуру:

- Spider (павук) – завантажує у пошукову машину веб-сторінки;
- Crawler (збирач) – здійснює сканування ресурсів інтернету в пошуках посилань на інші ресурси;
- Indexer (індексатор) – індексує ресурси, розбирає текст на частини (заголовки, посилання слова та ін.) та будує бази даних за ключовими словами;
- Database (база даних) – зберігає бази даних у вигляді, зручному для подальшого пошуку;
- Gateway (шлюз) – здійснює прийом запитів від користувачів і видачу їм інформації з бази даних. Це пошуковий механізм, використовуваний користувачами для взаємодії із базою даних.

Користувач вводить у спеціальне поле запиту пошукової машини ключове слово або ключову фразу, після чого шлюз звертається до бази даних і повертає результат пошуку користувачеві. Таким чином, пошукова машина за запитом користувача не «переглядає» всі ресурси інтернету, як думає дехто з початківців-користувачів інтернету, а видає інформацію з власної бази даних – індексу. Процес завантаження інформації з інтернету та її аналіз пошуковою машиною називають індексацією.

Через деякий час пошукова машина проводить переіндексацію сторінок, щоб додати нові, та видалити з бази застарілі та недійсні посилання.

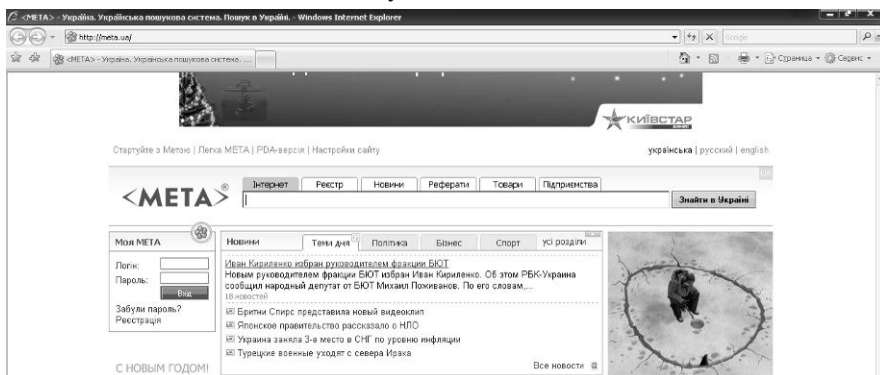
Сучасні пошукові машини вміють шукати не тільки документи в HTML-форматі, але також документи у форматах PDF, RTF, DOC, XLS, PPT і ряду інших. Причому деякі, наприклад Гугл, дозволяють конвертувати більшість поширених форматів в HTML, що звільняє від необхідності мати спеціальне програмне забезпечення для перегляду документів.

Сьогодні існує велика кількість різних пошукових машин. Серед українських користувачів найбільш популярними пошуковими машинами є:

- Гугл [<http://www.google.com.ua>]

- Яндекс [<http://www.yandex.ua>]
- Meta [<http://meta.ua>] (див. Рис. 2)

Рис. 2 Пошукова система МЕТА

Після знайомства з декількома пошуковими машинами, користувач, як правило, зупиняється на одній – двох, з якими й працює надалі. Але треба пам'ятати, що різні пошукові машини мають різні алгоритми пошуку, крім того, навіть найбільші інформаційно-пошукові системи у світі не охоплюють всіх ресурсів. Тому для підвищення якості пошуку іноді корисно звертатись до декількох пошукових машин.

Метапошукові системи

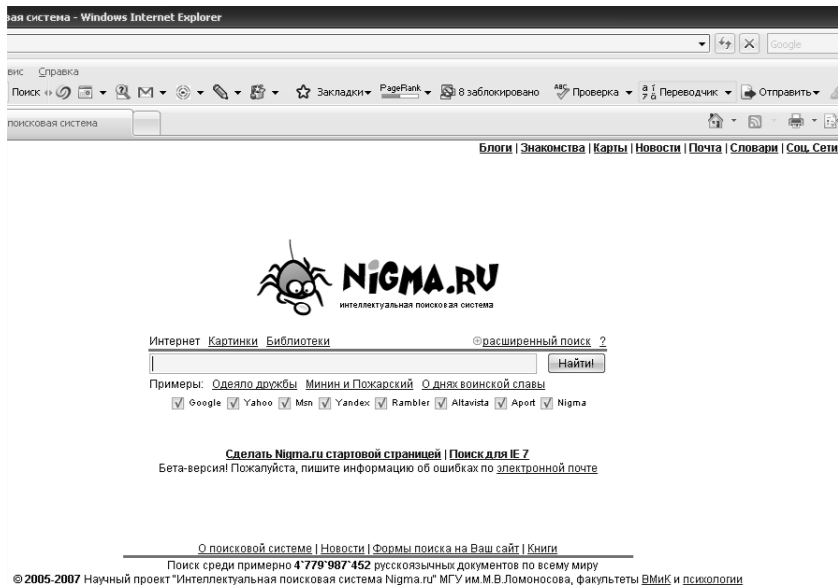
У декого може виникнути питання: а чи можна використати потужність кількох пошукових систем, не звертаючись до кожної поодиноці? Так, це можливо через використання метапошукових систем. Метапошукова система, не маючи (за деякими виключеннями) власного індексу, виступає як шлюз, що передає через свій інтерфейс запити на автономні пошукові машини і повертає результати пошуку користувачу.

В Україні популярними метапошуковими системами є:

- Clusty [<http://clusty.com/>]
- MetaBot [<http://www.metabot.ru/>]
- Nigma [<http://nigma.ru/>]

Розглянемо принцип роботи метапошукової системи на прикладі системи Нігма (Рис. 3).

Рис. 3 Пошукова система Нігма

Нігма використовує індексну базу декількох пошукових машин: Google, Yahoo, MSN, Yandex, Rambler, Altavista, Aport і власну базу даних. При пошуковому запиті користувача формується ряд документів, які групуються в тематичні класи (кластери), що мають певний опис. Таким чином, користувач може уточнити умови пошуку, прибравши з нього певні кластери (знявши поле перед їх назвами). Перевага Нігми полягає в тому, що її алгоритм шукає документи з урахуванням російської і української орфографії, поєднує результати, отримані з різних пошукових систем, використовує запити користувачів для поліпшення якості кластеризації й лічильники для сортування результатів пошуку, а також корегує можливі помилки.

На Рис. 4 показано результат пошуку по запиту *Исаак Ньютон*. Пошукова система знайшла близько 388 тис. документів. Для уточнення пошукового результату можна виключити певні кластери, наприклад *реферат*, *вавилон* та ін. (блок ліворуч), можна навпаки, залишити потрібні. Наприклад, якщо нас цікавить інформація про кінець світу, який згідно пророкування англійського вченого Ісаака Ньютона наступить в 2060 р., треба залишити кластер *в 2060 г.*, для чого двічі клацнути мишею в полі зліва від напису (див. Рис. 5) і натиснути *Применить фильтр*.

Рис. 4 Результат пошуку в системі Нігма

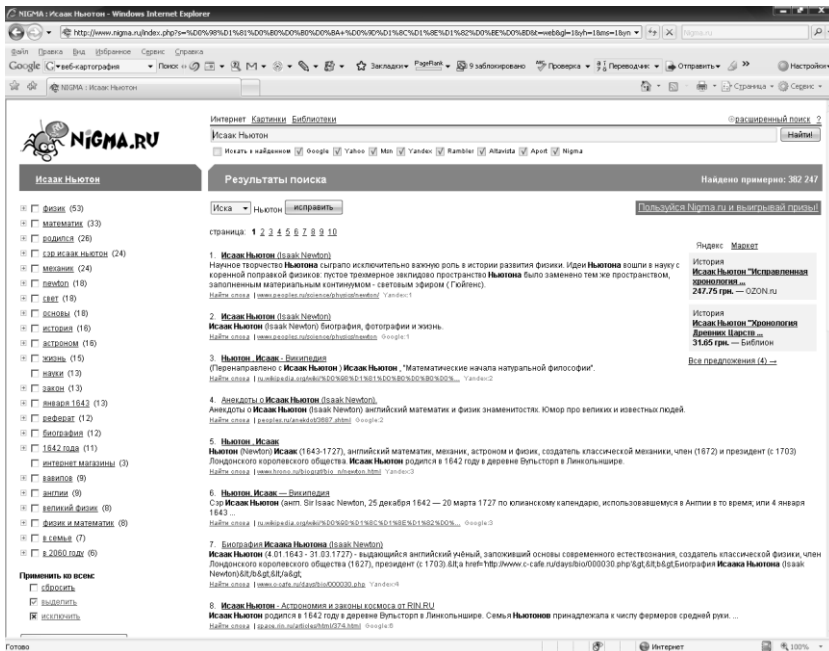
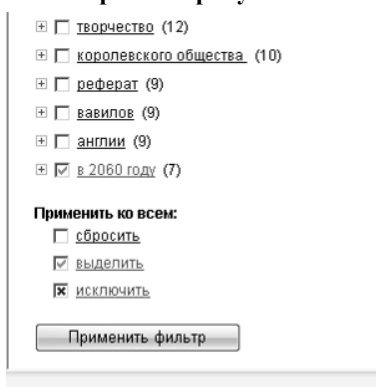

Рис. 5 Вибір кластерів у системі Нігма

Ефективність пошуку

Ефективність пошуку вимірюється за допомогою спеціальних показників – пертинентності та релевантності.

Релевантність (англ. relevant – релевантний, значимий, істотний) – формальна (об’єктна) відповідність знайденого документа запиту або ступінь відповідності відповіді запиту.

Пертинентність (англ. pertinent – доречний, підходящий) – суб'єктивна оцінка користувачем ступеня відповідності знайденої інформації його потребі або корисність знайденого для рішення поставленого завдання.

Часто ми навіть точно не знаємо, що саме шукаємо, а керуємося принципом «підходить» або «не підходить». Пертинентний документ – це той, що задовольняє потребам пошуку.

Релевантність та пертинентність пошуку вимірюється за допомогою спеціальних коефіцієнтів – відношення кількості релевантних (пертинентних документів) до загальної кількості документів, посилання на які дають у результатах пошуку ПС.

Наприклад, якщо зі 150 посилань 80 виявилися релевантними, то коефіцієнт релевантності пошуку становить $80/150*100=53,3\%$.

Ранжирування результатів запиту.

При запиті пошукова система може видати величезну кількість документів. Тому пошуковій машині треба так ранжувати результати, щоб більш релевантні документи розташовувались ближче до початку сторінки видачі результатів.

У різних пошукових систем є свій принцип ранжирування результатів: кількість слів із запиту в документі, їхня близькість до початку документа; наявність слів із запиту в заголовках і підзаголовках документів; кількість відвідувачів ресурсу; час перебування сторінки в індексі пошукової машини і т.д.

Але найбільш поширеним на сьогоднішній день є так званий принцип індексу цитованості, або Page Rank¹. Він близький до принципу оцінки наукових публікацій: кількість та авторитет посилань у виданнях. Причому індекс цитованості, наприклад, у Гугла та Яндексa враховує не тільки загальну кількість гіперпосилань на документ, але і «авторитет» ресурсів, де є ці гіперпосилання. Крім того, Гугл ще враховує «стабільність» сайту, тобто час його існування, стежить за інтенсивністю оновлення сторінок, швидкістю та якістю цитування та ін.

---

¹ PageRank – від імені Lawrence Page – розробника та співзасновника пошукової системи Гугл, та Rank – англ. розряд, ранг. Докладніше див. PageRank – Википедія [Електронний документ. Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/PageRank>]. Доступ 10.12.2007 г.

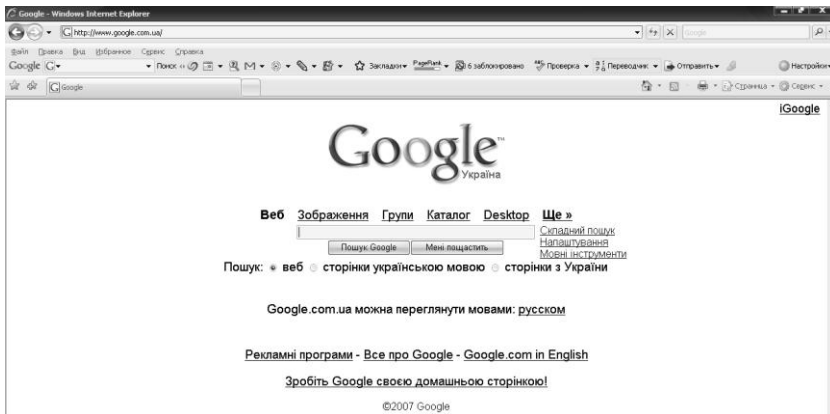
Розділ 2. Інформаційно-пошукові системи Гугл та Яндекс

В цьому розділі ми докладно зупинимось на двох найбільш популярних пошукових системах в Україні – Гуглі та Яндексі. Гугл та Яндекс прекрасно орієнтуються в українському сегменті інтернету – Уанеті. Навчившись професійно шукати інформацію за допомогою Гугла або Яндекса користувач легко зможе працювати із іншими системами, якщо у цьому буде необхідність.

Пошукова форма та результати пошуку Гугла

На Рис. 6 представлена стартова (домашня) сторінка пошукової системи Гугл¹ [http://www.google.com.ua/] або [http://www.google.com/].

Рис. 6 Стартова сторінка пошукової системи Гугл

В центрі вікна – пошукова форма, через яку здійснюється введення пошукового запиту. Нижче пошукової форми дві кнопки:

Пошук Google – при натисканні на цю кнопку Гугл видасть 10 результатів на першій сторінці пошуку. Аналогічний результат буде при натисканні на клавішу *Enter*.

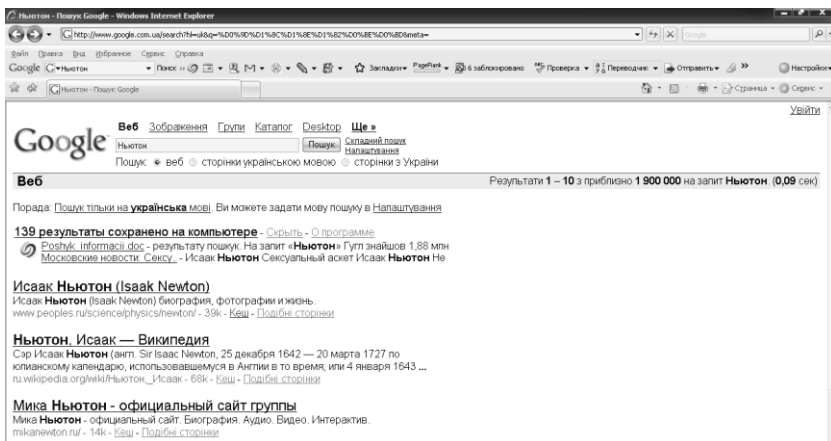
---

¹ Корпорація Google була заснована в 1998 р. *Google* – промовляється [гугол] – це математичний термін, що позначає одиницю зі 100 нулями. Використання цього терміну відображає прагнення кампанії організувати величезні обсяги інформації в інтернеті. Докладніше див.: Все о Google [Електронный документ. Режим доступу: <http://www.google.com.ua/intl/ru/about.html>]. Доступ 10.12.2007 г.

Мені пощастить – при натисканні на цю кнопку Гугл перенаправить користувача на сайт, який найбільше, на думку Гугла, відповідає запиту користувача. Наприклад, якщо ввести *міністерство освіти та науки* та натиснути *Мені пощастить*, то у цьому ж вікні інтернет-навігатор відкриє сайт Міністерства освіти та науки України [http://www.mon.gov.ua/]. Іноді Гугл вгадує бажання користувача, іноді – ні, – як пощастить!

Спробуємо здійснити пошук в системі Гугл. Наприклад, треба знайти інформацію про англійського вченого Ісаака Ньютона (1642-1727). Вводимо у пошукову форму слово *Ньютон* і натискаємо клавішу *Enter*, або кнопку *Пошук Google*. На Рис. 7 представлена сторінка з результатами пошуку.

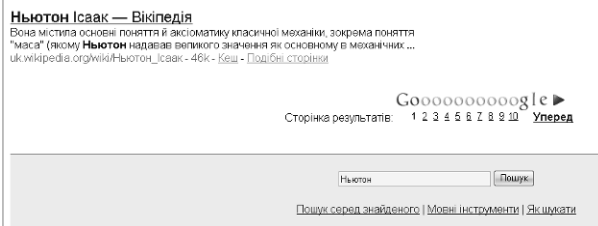
Рис. 7 Сторінка з результатами пошуку в Гуглі

На рядку з заливкою можна побачити слово *Веб*, яке нагадує, що пошук здійснювався у Всесвітній павутині WWW.

Праворуч – основна статистика результату пошуку. На запит *Ньютон* Гугл знайшов 1,88 млн. сторінок, для чого йому знадобилося шість сотих секунди (це час обробки запиту, а не доставки результатів до користувача, який завжди займає більше часу). За умовчанням у вікні результатів пошуку представлені з першого по десятий результати. Для перегляду інших результатів пошуку треба скористатись перемикачем сторінок внизу сторінки (див. Рис. 8).

Рис. 8 Переключення сторінок результатів пошуку

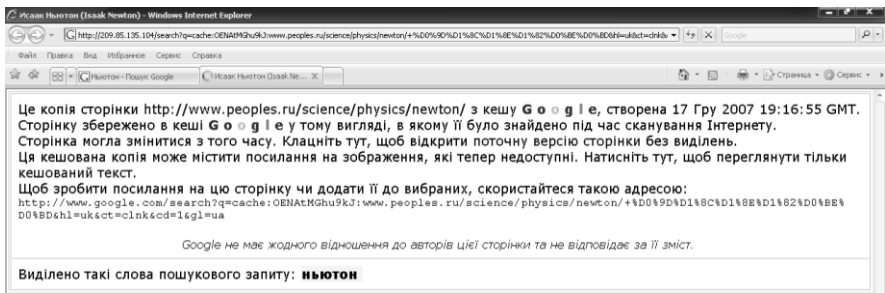
Перший рядок кожного результату – гіперпосилання на ресурс, де знайдено документ.

Другий рядок (або кілька рядків чорним кольором) – частина документу, кілька ключових фраз, на основі яких можна здійснити попередній відбір результатів. В нашому випадку можна відразу сказати, що перші два посилання мають відношення до теми, третє – веде до офіційного сайту музичної групи *Міка Ньютон*, четверте – на сайт компанії сотового зв'язку *Ньютон* і т.д. Отже, в нашому випадку пертинентними є два перші посилання.

Нижній рядок (на екрані – зеленого кольору) показує постійну URL-адресу знайденого документа.

Кеш – копія сторінки на момент її останньої індексації. Якщо сторінка не доступна (переміщена, або видалена), то можна спробувати переглянути її у кеші Гугла. При перегляді сторінки з кешу з'явиться попередження (див. Рис. 9), що користувач переглядає копію, а не оригінал сторінки; інформація про час створення копії та ін.

Рис. 9 Інформація про кешовану сторінку

Подібні сторінки – це сторінки із подібним до даної змістом. Пошукова система проводить автоматичний пошук документів за синонімами ключових слів.

Пошук зображень. Для пошуку зображень треба ввести слово і над пошуковою формою натиснути *Зображення*. Гугл видасть результат у вигляді мініатюр – зменшених копій знайдених зображень (див. Рис. 10). Меню *Показувати* дозволяє вибрати зображення за розміром: маленькі, середні, великі, дуже великі та усі разом. У нашому прикладі обрані середні за розміром зображення. Під кожним файлом вказується назва зображення, розмір у пікселях та кілобайтах, тип файлу та адреса сайту, де зображення розміщено. Для того, щоб завантажити повний розмір зображення, треба натиснути на ньому лівою кнопкою миші.

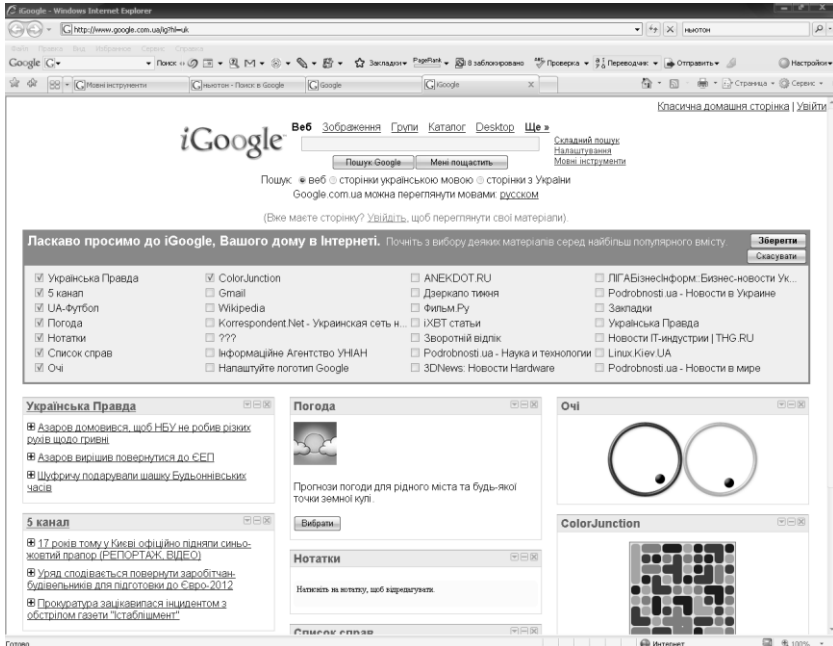
iGoogle – персональний портал Google [<http://www.google.com/ig>] дозволяє налаштувати персональну стартову сторінку (див.

Рис. 11), на якій можна розмістити потрібні служби та блоки інформації: *Гугл-календар*, *Гугл-пошту*, новини, прогноз погоди та ін. Для входу на свій персональний портал потрібно натиснути *Увійти*, та ввести логін і пароль свого акаунта (абонементу) Гугла або, якщо користувач ще не має свого гугл-акаунта, створити його.

Рис. 10 Пошук зображень в Гуглі

Рис. 11 iGoogle

Налаштування Гугла

У спеціальному вікні [<http://www.google.com/preferences>] можна задати основні налаштування пошуку Гугла: мову інтерфейсу; мову пошуку; кількість результатів, що будуть виводитись на одній сторінці; показувати результати пошуку у тому ж або у новому вікні інтернет-навігатора (нагадаємо, що якщо остання функція не включена, то можна відкривати результати пошуку у новому вікні засобами самого інтернет-навігатора, для чого треба натиснути правою кнопкою миші на посиланні та обрати *Відкрити у новій вкладці* або *Відкрити у новому вікні*). Після того, як налаштування задані, треба їх зберегти натисканням на кнопку *Зберегти налаштування*.

Мовні інструменти. В цьому вікні [http://www.google.com/language_tools] можна задати пошук певною мовою у певній країні, а також вибрати мову інтерфейсу. Також задати пошук тільки сторінок українською мовою та/або тільки в Україні можна задати на стартовій сторінці Гугла.

Складний пошук Гугла

Функцію *Складний пошук* (див. Рис. 12) можна ще назвати *Розширеним запитом*, бо ця функція існує для того, щоб можна було обмежити коло пошуку і тим самим підвищити релевантність пошукових результатів. Сторінка *Складний пошук* – зручний графічний інтерфейс, який перетворює питання користувача у спеціальні оператори запиту. Цей простий інтерфейс дозволяє формувати складні запити навіть недосвідченим користувачам.

У вікні *Складний пошук* можна «просити» Гугл шукати

- з усіма словами
- що містять точну фразу
- з хоча б одним зі слів
- без слів (тобто відкинути документи, де є дане слова)

Також можна обмежити пошук певною мовою, форматом, часом, доменом та ін.

Наприклад, на

Рис. 13 показано запит, де дано завдання знайти документи тільки російською мовою, де зустрічається слово *Ньютон* та хоча б одне зі слів *фізик* або *математик* у форматі PDF, що вже перебувають на сервері не менше 6 місяців.

Рис. 12 Складний пошук Гугла

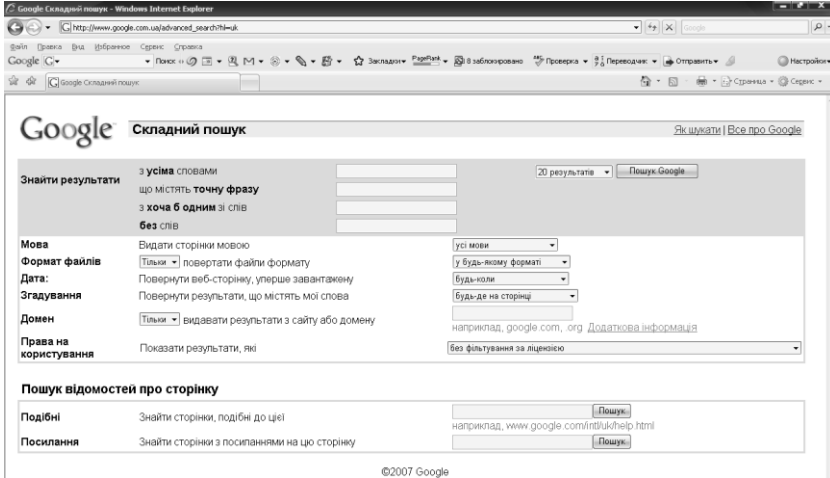
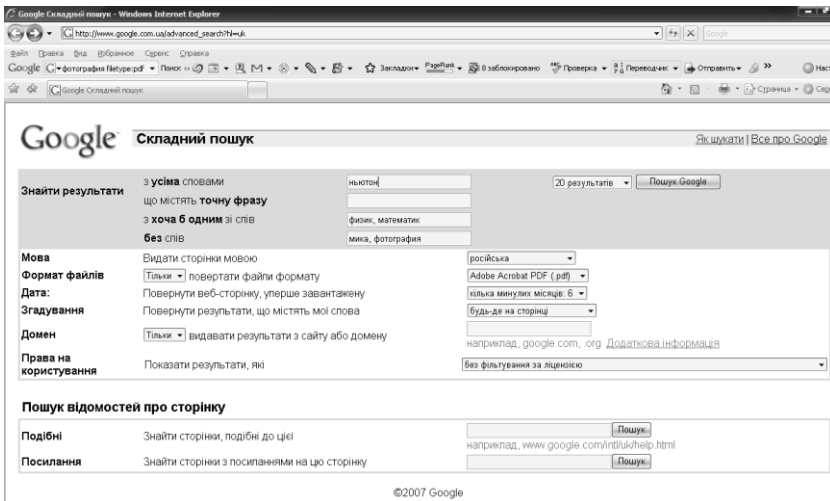

Рис. 13 Складний пошук

Вказуючи формат файлу можна вибрати *Тільки* та *Hi*. У першому випадку пошук буде здійснюватись виключно по документах вибраного формату, у другому випадку з пошуку буде виключено документи вибраного формату.

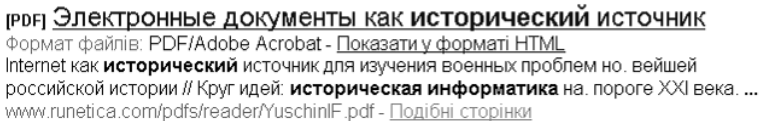
Гугл вміє шукати не тільки серед документів HTML, він також обробляє документи у найбільш поширених форматах – PDF, DOC (Microsoft Word), XLS (Excel) та ін., всього – 12 форматів. Оскільки Гугл автоматично створює гіпертекстові версії документів, знайдених ним в інтернеті, то можна переглянути документ у форматі HTML, тобто у тому ж вікні інтернет-

навігатора, для чого треба натиснути на посилання *Показати у форматі HTML*. Ця функція може бути зручною при необхідності швидко переглянути зміст документа, а також якщо на комп'ютері користувача немає відповідного програмного забезпечення. Крім того, така функція дозволяє забезпечити себе від вірусів, які можуть міститись у файлах певних форматів.

Задати пошук за певним типом файлів можна не тільки в *Складному пошуку*, але і в основній пошуковій формі Гугла на головній сторінці. Для цього треба перед словами запиту ввести *filetype:[розширення]* (наприклад, *filetype:pdf*) разом з іншими умовами пошуку. Це буде тотожно вибраному параметру у розширеному пошуку *Формат файлів*.

Наприклад, якщо задати *filetype:pdf исторический источник*, або *filetype:doc исторический источник*, то у першому випадку Гугл буде шукати тільки документи у форматі PDF (див. Рис. 14), у другому випадку – у форматі Microsoft Word.

Рис. 14 PDF-документ у результатах пошуку

PDF Электронные документы как исторический источник
Формат файлів: PDF/Adobe Acrobat - Показати у форматі HTML
Internet как **исторический** источник для изучения военных проблем но. вейшей
российской истории // Круг идей: **историческая информатика** на. пороге XXI века. ...
www.runetica.com/pdfs/reader/YuschinIF.pdf - Подібні сторінки

На можливість визначення типу файлів документів при пошуку варто звернути особливу увагу. Оскільки більшість наукових статей в інтернеті представлені саме у форматі PDF, то при пошуку наукових текстів іноді варто зосередитись саме на документах цього формату.

Домен – ця функція дозволяє обмежити пошук одним сайтом або доменом. Наприклад, якщо ввести *univer.kharkov.ua*, то пошук буде здійснюватись по сайту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

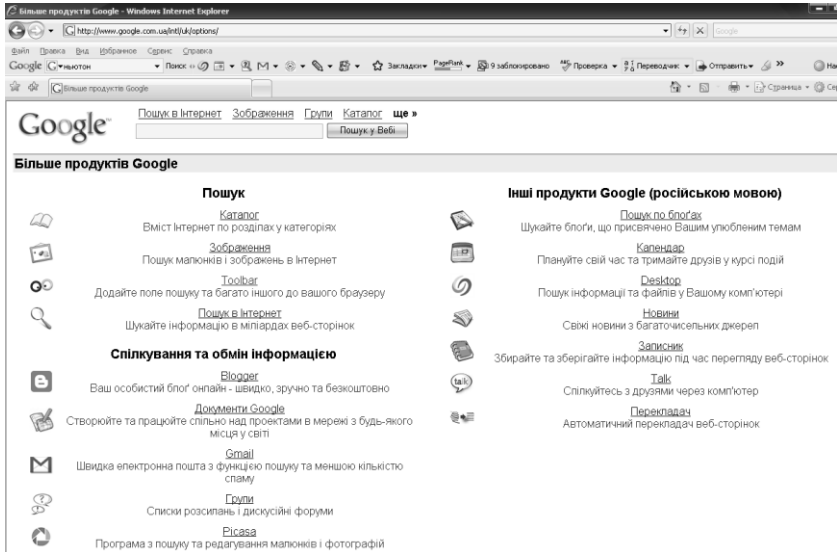
Знайти сторінки, подібні до цієї – Гугл знайде документи, подібні до даної сторінки за змістом.

Знайти сторінки з посиланням на цю сторінку. Ця функція допомагає простежити посилання на даний ресурс з інших сайтів.

Основні сервіси Гугла

Основні сервіси Гугла можна знайти на сторінці *Більше продуктів Google* (Рис. 15) [<http://www.google.com.ua/intl/uk/options/>], до якої можна перейти з *головної сторінки* [<http://www.google.com.ua/>] ► *Ще*.

Рис. 15 Основні сервіси Гугла

Коротко пояснимо суть цих сервісів.

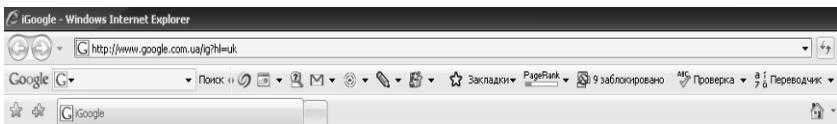
Каталог Гугл [<http://www.google.com.ua/dirhp>] – колекція посилань, упорядкованих за тематичним принципом. Каталог Гугла заснований на вільному каталозі DMOZ [<http://www.dmoz.org/>]. Для того, щоб потрапити до колекції посилань з історії, треба перейти: *Общественные науки* ▶ *История*.

Зображення [<http://www.google.com.ua/imghp?hl=uk>] – пошук малюнків і зображень в інтернеті.

Панель інструментів Гугл [<http://toolbar.google.com/>] – спеціальна панель інструментів для інтернет-навігатора¹. Для використання треба завантажити та встановити спеціальну програму *Google.com.ua* ▶ *Ще* ▶ *Toolbar* ▶ *Завантажити панель інструментів Google*. Після встановлення програми, в інтернет-навігаторі з'являється панель інструментів (див. Рис. 16). За умовчанням на панелі інструментів є вікно пошуку Гугл, закладки на веб-сторінки, блокатор спливаючих вікон, перевірка орфографії та ін.

Панель Гугл дозволяє прибирати непотрібні та додавати корисні кнопки та функції через меню *Налаштування*.

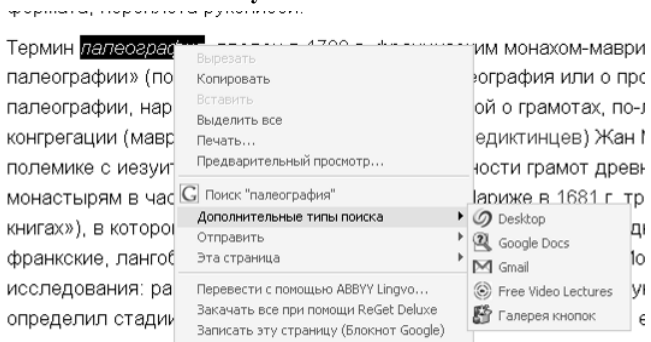
Рис. 16 Панель інструментів Google

¹ На момент написання посібника існували версії панелі інструментів Гугл для інтернет-навігаторів Internet Explorer та Mozilla Firefox.

Крім панелі інструментів, в контекстному меню інтернет-навігатора з'являється кілька корисних функцій. Так, проглядаючи веб-сторінки, і, зустрівши незрозумілий термін, можна виділити його, потім натиснути праву кнопку миші й обрати *Поиск [термін]*, або використати додаткові типи пошуку (див. Рис. 17)

Рис. 17 Пошук з контекстного меню

Використання панелі Гугл дозволяє значно зекономити час, вводячи запит прямо у пошукову форму у браузері, а також дозволяє миттєво отримати доступ до основних служб Гугла.

Пошук в інтернет [<http://www.google.com.ua/webhp>] – пошук у Всесвітній павутині.

Блогер (Blogger) [<https://www.blogger.com/>] – служба, що дозволяє створювати і вести свій блог.

Документи Гугл (Google Docs) [<http://docs.google.com/>] – дозволяє працювати із текстовими документами, електронними таблицями та презентаціями, не завантажуючи на свій комп'ютер спеціальне програмне забезпечення, і зберігає ці документи на сервері Гугла. Важливою перевагою цього сервісу є можливість одночасної роботи та над документом кількох користувачів з різних місць. Це дуже зручно, наприклад, при написанні колективних статей та іншого роду наукових робіт.

Гугл-пошта (Gmail) [<http://mail.google.com/>] – поштова скринька розміром понад 5 Гб із широкими можливостями пошуку, вірусного та спам-контролю.

Групи [<http://www.google.com.ua/grphp?hl=uk>] – списки розсилок і дискусійні форуми.

Пікаса (Picasa) [<http://picasa.google.com/>] – програма пошуку, систематизації та редагування малюнків і фотографій.

Пошук по блогах [<http://www.google.ru/blogsearch>] – здійснює пошук документів і файлів по блогах.

Календар [<http://www.google.com/calendar/>] – дозволяє організувати свій час. Головна сторінка має вигляд календаря, в який можна додавати записи. Програму можна налаштувати таким чином, що вона буде попереджувати про подію через електронну пошту, або відсилати повідомлення (sms) на мобільний телефон.

Десктоп (Desktop) – [<http://desktop.google.ru/>] – забезпечує пошук інформації та файлів на персональному комп'ютері користувача. Місткість накопичувачів інформації, навіть на домашніх та офісних комп'ютерах, стрімко зростає і все частіше постає проблема пошуку серед власних документів. Локальний пошук Гугла надає можливість використати всю потужність цієї системи для пошуку інформації в персональному комп'ютері. Для використання функції треба завантажити та встановити програму, яка індексує всю інформацію на жорсткому диску. Після цього пошук серед власних документів можна здійснювати так само легко, як і в інтернеті. Пошуковий запит вводиться через спеціальну панель пошуку, розташування якої легко налаштовується. Якщо панель схована, то швидко викликати її можна подвійним натисканням клавіші *Ctrl*.

Новини [<http://news.google.ru/>] – зведення новин з різних джерел.

Записник [<http://www.google.ru/notebook/>] – зручна програма для запису невеликих нотаток під час перегляду веб-сторінок

Talk [<http://www.google.com/talk/intl/ru/>] – обмін миттєвими текстовими повідомленнями та голосова пошта.

Перекладач [http://www.google.ru/language_tools] – дозволяє здійснювати переклад окремих слів на задану мову під час перегляду веб-сторінок.

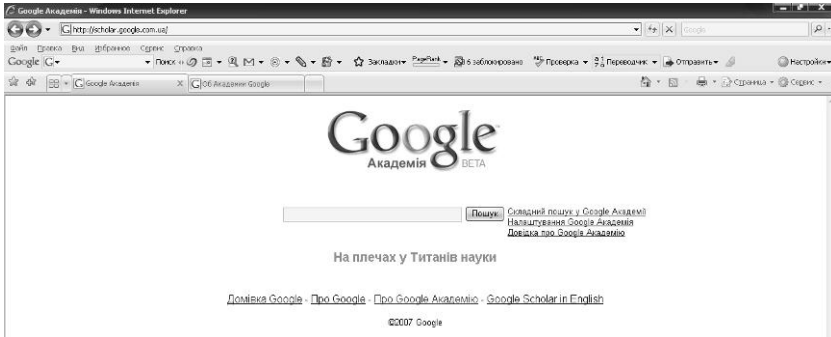
Також цікавими службами Гугла в плані професійного пошуку інформації можуть бути:

Google Академія (Google Scholar) [<http://scholar.google.com.ua/>] здійснює пошук серед наукових документів, розміщених в інтернеті (див. Рис. 18). Дозволяє шукати наукову літературу: статті, дисертації, книги, реферати й звіти, опубліковані видавництвами наукової літератури, вищими навчальними закладами та ін.

Як пояснює Гугл, кожен результат пошуку Google Академії – це сукупність наукових праць. У нього може входити одна або кілька взаємозалежних статей, навіть кілька варіантів однієї статті. Наприклад, результат пошуку може складатися із групи статей, у тому числі препринта, тез конференції, статті в журналі й оглядовій статті. Кожен результат пошуку містить бібліографічну інформацію: назву статті, імена й прізвища співавторів, джерело публікації. З усією групою зв'язаний один набір бібліографічних даних, що найкраще описує статті, що входять у дану групу.

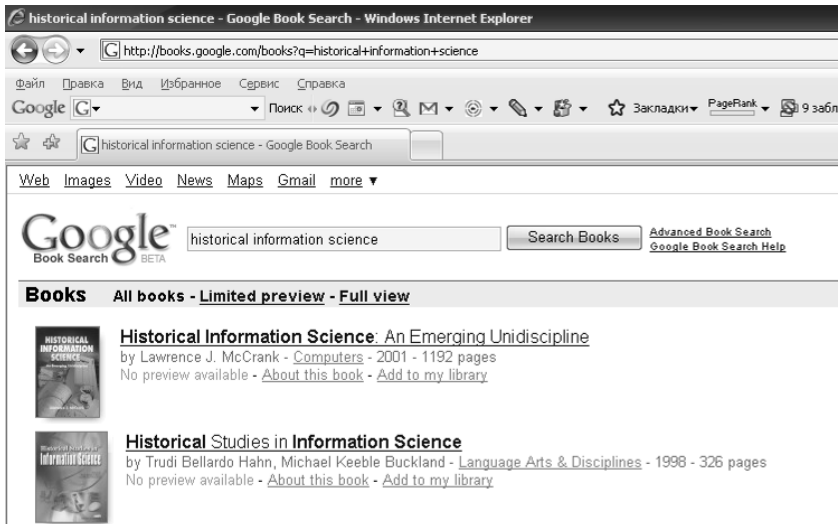
Рис. 18 Google Академія

При видачі результатів Гугл також повідомляє, де і скільки разів даний документ цитується. Ця функція особливо корисна при пошуку бібліографії по темі, а для вчених ще – при пошуку посилань на власні роботи.

Гугл пошук книг (Google Book Search) [http://books.google.com/] дозволяє шукати книги так само легко, як веб-сторінки. Достатньо лише ввести назву книги, автора або кілька ключових слів і натиснути клавішу *Enter* або кнопку *Search Books*.

Рис. 19 Пошук книг

Гугл пошук книг здійснює повнотекстовий пошук книг (див. Рис. 19) і надає основні відомості про книгу: бібліографічний опис, рецензії, посилання на цю книгу з веб-сторінок та інших книг, а також дозволяє узнати, де цю книгу можна придбати або взяти почитати. *Гугл пошук книг* дозволяє подивитись кілька сторінок книги, якщо видавництво дає таке право. В *Гугл пошук книг* існує кілька варіантів перегляду книг: 1) не доступні для перегляду (тільки інформація

про книгу); 2) перегляд фрагменту книги; 3) обмежений перегляд; 4) повний перегляд, тобто можливість переглянути весь текст книги.

Мапи Гугл (Google Maps) [http://maps.google.com/] – збірна назва для програм, побудованих на основі безкоштовного картографічного сервісу й технології компанії Гугл. Сервіс являє собою карту й супутникові знімки всього світу (а також Місяця й Марса). Якщо треба швидко знайти на мапі якийсь об'єкт, прокласти маршрут та ін., варто скористатись службою Мапи Гугл.

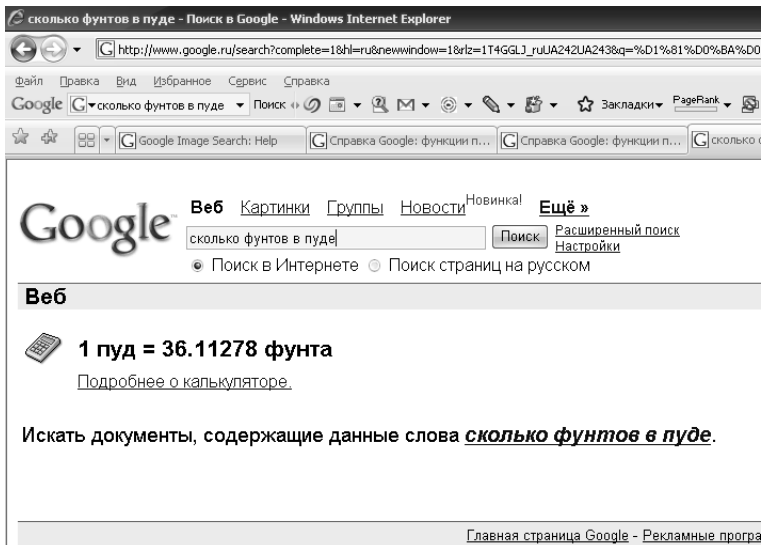
Із сервісом також пов'язана програма Google Earth [http://earth.google.com/], що встановлюється на персональний комп'ютер. Як і Google Maps, програма Google Earth дозволяє переглядати знімки земної поверхні, збільшувати й зменшувати масштаб і будувати маршрути пересування.

Калькулятор. У пошукову форму можна ввести потрібне рівняння і натиснути *Enter*. Наприклад, якщо ввести $(2+4)*6/\pi$, Гугл видає результат $((2 + 4) * 6) / \pi = 11.4591559$

За допомогою калькулятора Гугла можна вирішувати арифметичні підрахунки і з використанням різних одиниць виміру, константами (див. приклад на Рис. 20).

Подібним чином працює функція **Конвертації валют**. Наприклад, на запит *200 євро в українських деньгах* ми отримаємо відповідь *200 євро = 1438.3237 українские гривны*. Зрозуміло, що в цьому прикладі відповідь залежатиме від поточного курсу валют і з часом може змінюватись.

Рис. 20 Функція калькулятора в Google

Визначення. Для визначення слова треба в пошуковій формі ввести *define:[потрібне слово]*. Наприклад, на запит *define:историография* Гугл видав два визначення:

историография – определения в Интернете:

- **Историография** — история исторической науки в целом, а также совокупность ...
ru.wikipedia.org/wiki/Историография
- 1. Наука, изучающая развитие исторических знаний, иногда - синоним истории как науки. 2. История изучения некоей проблемы.
www.bookap.by.ru/genpsy/dicpracpsy/gl8.shtm

Гугл Відео (Google Video) [<http://video.google.com/>] – пошук відео-документів.

Реєстрація абонементу Гугла

Більшість служб Гугла потребують реєстрації користувача, який створює свій акаунт (абонемент). Якщо користувач має поштову скриньку *Gmail*, то вона може слугувати абонементом, якщо ні, то треба буде зареєструвати акаунт: *Головна сторінка Гугл* ▶ *Увійти* ▶ *Реєстрація*.

Рис. 21 Реєстрація абонементу в Гуглі

Обліковий запис Google - Windows Internet Explorer

https://www.google.com/accounts/NewAccount?service=ig&passive=true&continue=http://www.google.com.ua/ig%3Fhl%3Duk&followup=http://www.google.com.ua/ig?...

Google Accounts **Створити акаунт Google - iGoogle**

Створити акаунт

Акаунт Google дає вам доступ до iGoogle та до інших служб Google. Якщо у вас уже є акаунт Google, [тут ви зможете увійти до нього](#).

Обов'язкова інформація для акаунта Google

Ваша поточна електронна адреса:
Наприклад, myname@example.com. Цю інформацію буде використано для входу в акаунт.

Виберіть пароль: [Захист пароля](#)
Мінімум 8 символів.

Вкажіть пароль ще раз:

Запам'ятати мене на цьому комп'ютері.

Створення акаунту Google дає доступ до служби Історія Інтернету. Історія Інтернету - це функція, яка дає змогу краще використовувати сайт Google для власних потреб, підвищувати релевантність результатів пошуку і отримувати рекомендації. [Дізнатися більше](#)

Увімкнути Історія Інтернету.

Почніть працювати з iGoogle

Початкова сторінка Встановити iGoogle як початкову сторінку.
Початкова сторінка вашого веб-переглядача - це сторінка, яка відкривається першою при запуску веб-переглядача.

Розташування:

Перевірка слів:

Після процедури реєстрації, акаунт надасть персональний доступ до *iGoogle* та інших служб Гугла. Для входу у свій акаунт, достатньо буде лише ввести адресу електронної пошти та пароль, вказані під час процедури реєстрації, як показано на Рис. 22.

Рис. 22 Вхід до абонементу Гугла

Акаунт Google

Електронна пошта: myroshta@server.ua

Пароль: ••••••••

Запам'ятати мене на цьому комп'ютері.

[Забули пароль?](#)

Не користуєтесь Gmail чи іншими службами акаунтів Google?

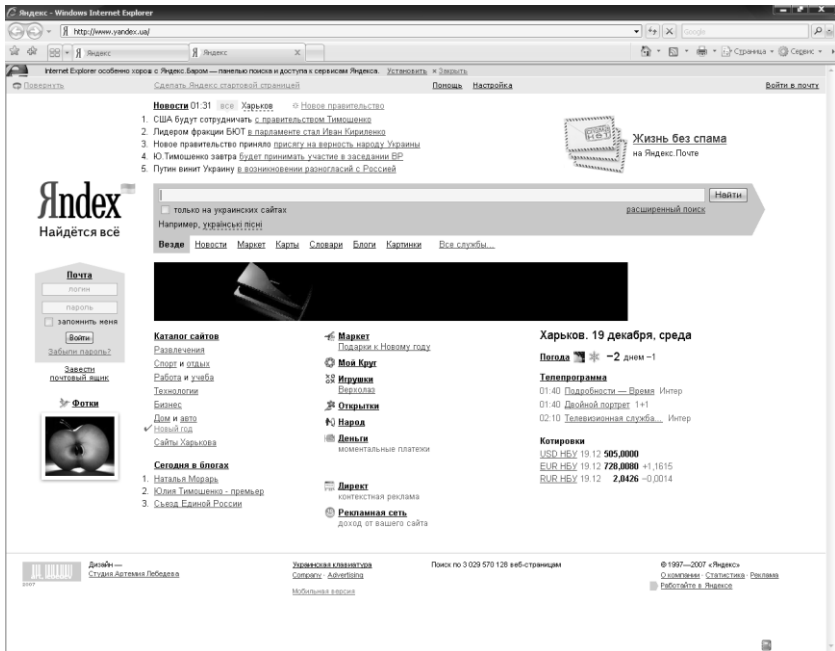
[Створити акаунт зараз](#)

Запам'ятати мене на цьому комп'ютері – якщо включити цю функцію, відмітивши відповідне поле, то інтернет-навігатор буде автоматично вводити до акаунта, без запиту логіна і пароля. При цьому треба пам'ятати, що всі персональні служби Гула стають доступними будь-яком користувачу даного комп'ютера.

Пошукова форма та результати пошуку Яндекса

На Рис. 23 представлена головна сторінка Яндекса¹ [http://www.yandex.ua/] або [http://www.yandex.ru/]. Можна також починати з «полегшеного» варіанту [http://www.ya.ru/].

Рис. 23 Головна сторінка Яндекса

По центру сторінки – пошукова форма, під якою знаходяться основні елементи управління.

Структура і зміст сторінки результатів пошуку подібні сторінці результатів Гугла. Так само, як і в Гуглі, тут можна побачити посилання на знайдені документи (Рис. 24), частину тексту документа, його URL-адресу.

Анотація документу представляє собою витяги з тексту, які містять слова із запиту. Автоматичний опис може бути доповнений описом автора сторінки.

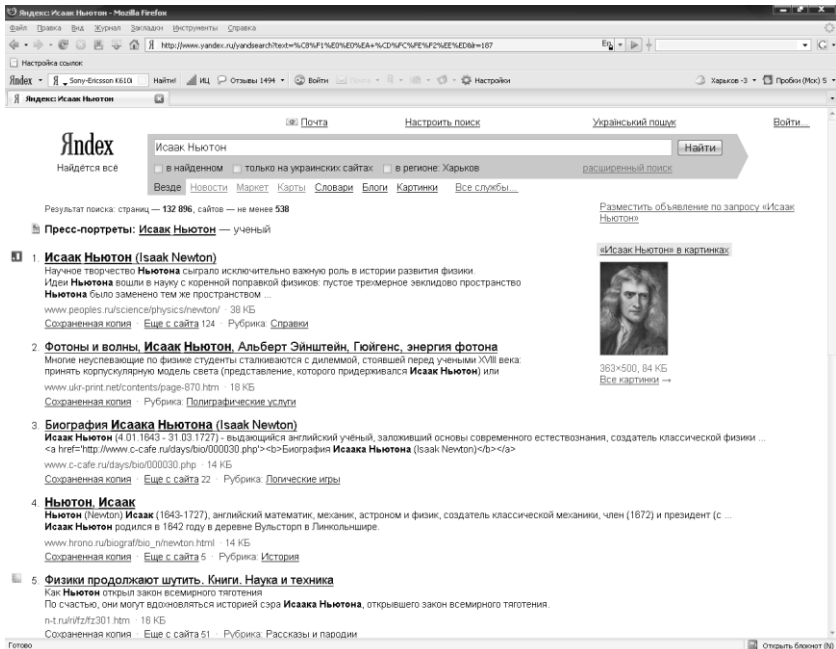
¹ Пошукова система Яндекс була запущена у вересні 1997 р. Англійська назва – «Yandex» утворюється від yet another indexer («ще один індексатор»), російська – Яндекс від «Языковой иНдекс»). Докладніше див.: Компанія Яндекс [Електронный документ. Режим доступа: http://company.yandex.ru/]. Доступ 10.12.2007 г.

Рубрика – рубрика каталога Яндекса. Якщо знайдена сторінка розташована на сайті, зареєстрованому у каталозі Яндекса, то під описом документа відображається рубрика каталога, до якої він належить.

Сохраненная копия – це копія сторінки на момент її останньої індексації. Те саме, що *Кеш* в Гуглі.

Еще с сайта – список документів, де зустрічаються слова з запиту на тому ж сайті.

Рис. 24 Сторінка із результатами пошуку в Яндексі

Якщо Яндекс знайшов надто багато документів, то можна звизити запит, уточнивши його. Для цього потрібно відмітити поле *в найденном* і задати уточнююче запитання. При цьому пошук буде проводитись тільки серед знайдених документів.

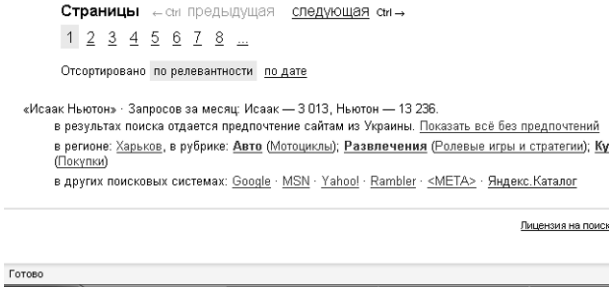
Якщо треба обмежити пошук географічними межами, можна задати пошук в певному регіоні, наприклад: *только на украинских сайтах* или *в регионе Харьков*¹. Ця функція особлива корисна при пошуку локальних об'єктів, послуг, новин і т. п.

Між пошуковою формою та результатами пошуку – статистика пошуку: кількість знайдених сторінок та сайтів по запиту.

¹ Яндекс автоматично визначає місцезнаходження комп'ютера користувача по IP-адресі. У випадку необхідності можна задати регіон вручну на сторінці *Настройки*.

Перехід по сторінках пошуку здійснюється внизу сторінки (див. Рис. 25). Посилання *предыдущая* и *следующая* здійснюють перехід на попередню, або наступну за поточною сторінку. Ряд чисел, оформлених у вигляді посилань, дозволяє відразу перейти на потрібну сторінку результатів пошуку.

Рис. 25 Перехід по сторінках результатів пошуку

Сортування результатів здійснюється за релевантністю документів (за умовчанням) та даті останньої зміни документа. Сортування за датою корисне в тому випадку, якщо потрібно знайти найновіші документи по темі.

Статистика запитів внизу сторінки показує скільки разів протягом попереднього місяця у запитах користувачів зустрічались ті чи інші слова. Наприклад, станом на 24 листопада, слово *Исаак* – 3013 разів, слово *Ньютон* 13236 разів.

За умовчанням, в результатах пошуку перевага віддається сайтам з країни та міста користувача, що здійснює запит. Посилання *Показать все без предпочтений* відключає цю функцію.

Налаштування Яндекса

Налаштування Яндекса можна задати у спеціальному вікні [<http://www.yandex.ru/setup/>] – *Настройка*.

Настройка дозволяє змінити вигляд сторінки з результатами пошуку, регіон та ін. Налаштування потрібне для того, щоб можна було зробити вигляд сторінок Яндексу максимально зручним. Так, налаштувавши потрібний регіон (хоча Яндекс вміє впізнавати регіон користувача автоматично), можна переглядати погоду та телепрограму у своєму місті. Також при пошуку перевага буде віддаватись сайтам із відповідного регіону.

Налаштування зберігаються за допомогою так званих кукі (cookie), але можна «прив'язати» налаштування до логіну (облікового запису) в Яндексі.

Налаштування, крім вигляду головної сторінки та сторінки результатів пошуку, діє для таких служб Яндекса: *Погода*, *Афиша*, *Телепрограмма*, *Новости*, *Словари*, *Деньги*, *Лента*.

За необхідністю можна скинути налаштування «за умовчанням».

Розширений пошук Яндекс

Розширений пошук Яндекс [http://www.yandex.ru/advanced.html] (див. Рис. 26) дозволяє робити складні запити без необхідності запам'ятовування спеціального синтаксису мови запитів.

Рис. 26 Розширений пошук Яндекс

На Рис. 26 представлено вікно розширеного запиту, в якому можна задати наступні додаткові налаштування пошуку:

Відстань між словами, що шукаються

- підряд – слова повинні йти в тім же порядку, як й у запиті;
- в одному реченні – слова запиту зустрічаються в одному реченні;
- не дуже далеко – на відстані в кількох речень;
- на одній сторінці – слова запиту повинні зустрітися в одному документі;

Розташування на сторінці

- де завгодно – пошук слів здійснюється в усіх частинах документу;
- у заголовку – пошук слів здійснюється в заголовку сторінки (вміст тегу <title> – це те саме поле, що відображується в заголовку інтернет-навігатора).

Використання в тексті

- у будь-якій формі – пошук буде здійснюватись з урахуванням словоформ;
- точно так, як у запиті – пошук буде здійснюватись тільки у вказаній формі.

Мова сторінки – дозволяє обмежити пошук документів певною мовою. Для вибору кількох мов, потрібно відмітити потрібні мови за допомогою миші, натиснувши клавішу *Shift*.

Дата – дозволяє або вибрати зі списку «вік» документа, або вказати точний діапазон дат публікації документу.

Формат – дозволяє задати пошук документів певного формату. Яндекс розпізнає документи, створені в форматах HTML, PDF, RTF, DOC (Microsoft Word), XLS (Microsoft Excel) та ін.

Пошук по сайту – дозволяє здійснювати пошук документів, розташованих на одному, або кількох сайтах. Для цього треба через кому вказати адреси сайтів у полі *Находяться на сайте*.

Пошук подібних документів – аналізуючи документ, даний як зразок, Яндекс підбирає сторінки, які відповідають запиту настільки ж добре.

Регіон – дозволяє обмежити пошук документів певним регіоном.

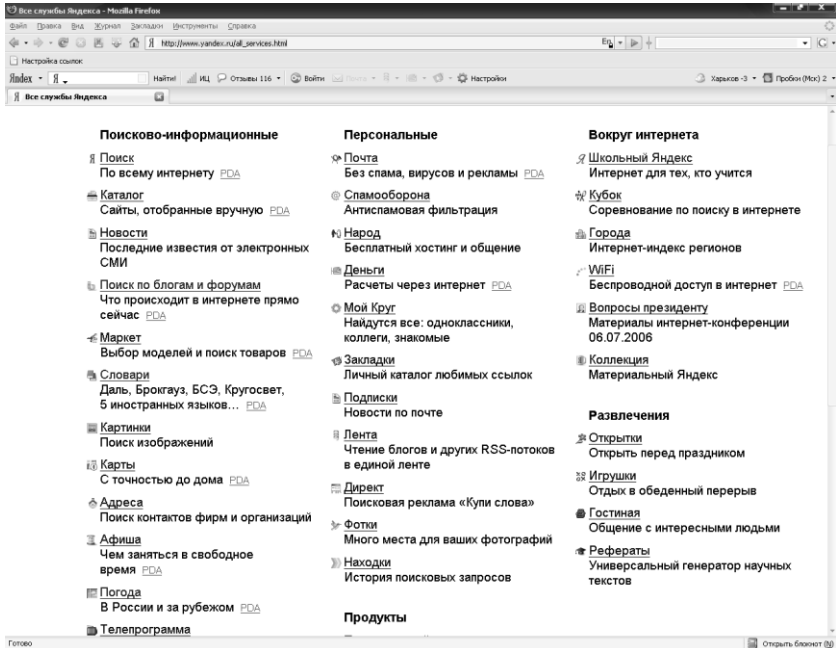
Кількість результатів на сторінці пошуку – дозволяє вибрати кількість знайдених документів, які будуть показані на сторінці результатів пошуку. За умовчанням Яндекс показує 10 посилань. Збільшення кількості посилань на одній сторінці результатів пошуку може зекономити час, потрібний на «гортання» сторінок, але також це потребує і трохи більше часу для завантаження сторінки. Тому збільшувати кількість результатів на сторінці пошуку рекомендується при наявності високошвидкісного підключення до інтернету.

На жовтому полі внизу сторінки, після слова *Итого* можна прочитати опис заданого запиту. Наприклад, на Рис. 26 задано шукати документи, де зустрічається словосполучення *крепостное право*, причому всі слова повинні бути розташовані підряд, у будь-якій частині сторінки, використані у тексті у будь-якій формі, розміщені або змінені за останній місяць, формат документу – PDF.

Основні сервіси Яндекса

Перелік усіх сервісів Яндекса можна знайти на сторінці *Все службы Яндекса* [http://www.yandex.ru/all_services.html] (Рис. 27.). Особливо цікавими в плані пошуку історичної інформації можуть бути:

Рис. 27 Всі служби Яндекса

Поиск [<http://www.yandex.ru/>] – здійснює пошук по всьому інтернету.

Каталог [<http://yasa.yandex.ru/>] – тематичний каталог сайтів.

Новости [<http://news.yandex.ru/>] – зведення новин з різних джерел. Яндекс автоматично об'єднує змістовно близькі новини в сюжети й виділяє головні теми дня.

Поиск по блогам и форумам [<http://blogs.yandex.ru/>] – здійснює пошук по російсько та україномовним блогам. Дозволяє проводити пошук ключовими словами, підписуватись на оновлення та ін.

Словари [<http://slovari.yandex.ru/>] – електронна бібліотека довідкової літератури. В рамках проекту *Яндекс.Словари* Яндекс купує права, оцифровує і публікує в інтернеті найбільш цікаві словники та енциклопедії з різних галузей знання. Кожен словник при публікації індексується і стає можливим пошук за словниками як на сторінці *Словари*, так і з першої сторінки Яндекса. Для того, щоб здійснити пошук у словниках з першої сторінки, після введення запиту треба натиснути *Словари* в меню нижче форми пошукового запиту або почати запит з фрази *что такое*, або *кто такой*. Наприклад – *что такое палеография*. На момент написання посібника Яндекс надавав можливість здійснювати пошук 62 словниками, серед яких *Большая советская энциклопедия*, *Энциклопедия Брокгауза и Эфрона*, *Все монархи мира*, *Кругосвет*, *Реформация и протестантизм* и др.

Картинки [<http://images.yandex.ru/>] – пошук зображень.

Карты [http://maps.yandex.ru/] – інтерактивні карти основних міст Російської Федерації та Європи. Користувач може масштабувати карту, вимірювати відстань між різними точками, здійснювати пошук об'єктів за адресою та ін. По Україні пошук можна здійснювати містами Київ, Одеса та півостровом Крим.

Почта [http://mail.yandex.ru/] – безкоштовна поштова скринька із захистом від спаму та вірусів.

Народ [http://narod.yandex.ru/] – безкоштовний хостинг.

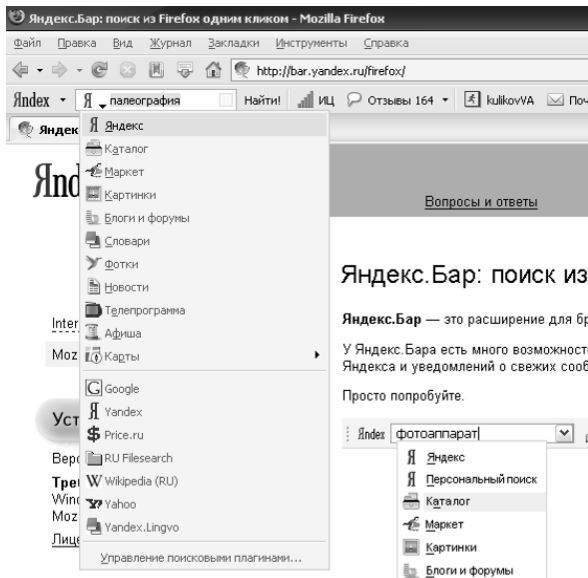
Яндекс.Бар [http://bar.yandex.ru/] – плагін для інтернет-навігаторів Internet Explorer та Mozilla Firefox, який вбудовується в інтернет-навігатор в якості додаткової панелі інструментів. *Яндекс.Бар* має багато можливостей: від зручного і швидкого пошуку до прогнозу погоди та індикатора нових поштових повідомлень (див. Рис. 28).

Рис. 28 Яндекс.Бар

Пошукові запити можна вводити у пошукову форму прямо в панелі інструментів, а маленький трикутник праворуч від букви **Я** розкриває меню, яке дозволяє вибрати потрібну службу пошуку (див. Рис. 29.).

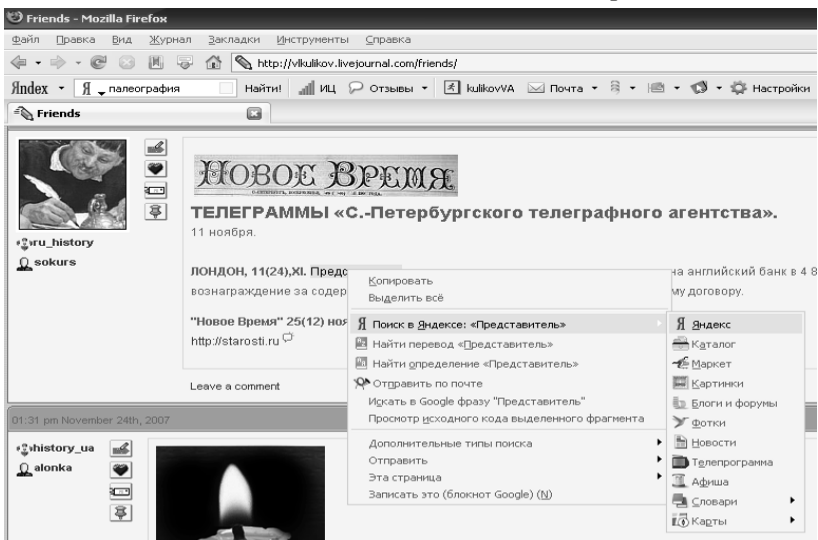
Рис. 29 Пошук за допомогою контекстного меню Яндекс.Бар

Крім панелі інструментів, в контекстному меню інтернет-навігатора з'являється кілька корисних функцій. Так, переглядаючи веб-сторінки, і, зустрівши

незрозумілий термін, можна виділити його, потім натиснути праву кнопку миші і обрати відповідну функцію пошуку або знайти переклад чи визначення даного терміна (див. Рис. 30)

Рис. 30 Контекстне меню Яндекс.Бар

Персональный поиск Яндекса [http://desktop.yandex.ru] – програма для персонального комп'ютера, що дозволяє здійснювати пошук інформації та файлів з урахуванням морфології російської та української мови. Для використання програми потрібно завантажити і встановити її на персональний комп'ютер, потім програма автоматично індексує всю інформацію на жорсткому диску. Після цього можна буде шукати документи, листи та інші дані на власному комп'ютері з швидкістю Яндекса.

Синтаксис мови запитів

Як треба формулювати запит. Пошук треба почати з визначення ключових слів. При складанні запиту на текстовий матеріал завжди варто представити, яким може бути передбачуваний зміст документа. У стрічці запиту пошукової системи треба написати слова, які повинен містити документ і натиснути *Пошук*.

Більшість сучасних пошукових систем «розуміють» запити природною мовою. Наприклад, можна запитати *хто насправді був вбивцею Джона Кеннеді*.

Правильний запит складається з кількох слів, оскільки одного слова пошуковій системі звичайно не достатньо, щоб визначити чого хоче користувач. Наприклад, запит *історія* не дає можливість пошуковій системі «зрозуміти» історію чого, чи історію про що треба знайти.

Якщо пошукова система видає на запит велику кількість документів, але не ті, які потрібні, необхідно уточнити пошуковий запит. Наприклад, замість *історія*, спробувати задати *історія України в роки Другої світової війни* або *соціальна історія України*, потім у вікні результатів пошуку у пошукову форму ввести *соціальна історія* і відмітити поле *Шукати в знайденому*.

Словоформи (морфологія). Гугл і Яндекс розпізнають різні відмінки, числа, форми дієслів й інші лінгвістичні принаданості. Наприклад, при запиті *історичне краєзнавство* у результатах пошуку будуть відображені документи з різними словоформами: *історичне, історичного, історичному, краєзнавства, краєзнавство* та ін.

Якщо треба відключити функцію пошуку по словоформам, тобто для пошуку точної форми слова потрібно взяти фразу в лапки або поставити знак оклику перед словом.

Наприклад, на запит *!краєзнавство*, будуть знайдені документи, де це слово зустрічається тільки в такій формі. Аналогічний результат – якщо слово чи фразу взяти в лапки: «краєзнавство».

При пошуку в системі Гугл треба враховувати, що словоформи українською Гугл буде відрізняти тільки якщо пошук здійснюється в [http://www.google.com.ua] в [http://www.google.com] пошук буде здійснено тільки по заданій формі слова. Якщо пошук задано через додаткову панель Google інтернет-навігатора або через вікно швидкого пошуку у інтернет-навігаторі, то пошук буде здійснено в [http://www.google.com], тобто без урахування морфології.

Нульовий результат. Іноді в результатах пошуку Гугла можна побачити

На запит <ключові слова> не знайдено жодного документа.

Поради:

- *Переконайтеся, що всі слова написані правильно.*
- *Спробуйте інші ключові слова.*
- *Спробуйте використати загальніші слова.*
- *Спробуйте ввести менше ключових слів.*

А в Яндексі

Результат поиска: страниц – 0.

Искомая комбинация слов нигде не встречается.

В цьому випадку, швидше за все, ключові слова були введені із помилкою або задані дуже рідкісні ключові слова.

До речі, і Гугл, і Яндекс можуть підказати правильне написання слів, пропонуючи свій варіант в якості введеного запиту. Наприклад, якщо ввести *итсторическое краеведение*, то пошукові системи перепитають:

Возможно, вы имели в виду: историческое краеведение (Гугл)

Быть может, вы искали: «историческое краеведение» (Яндекс)

Також Гугл і Яндекс мають функцію транслітерації, тобто якщо користувач випадково набрав текст неправильною розкладкою, то ці пошукові системи автоматично виправлять помилку.

Наприклад, набравши у пошуковому рядку Яндекса *bcnjhbxtcrjt rhfdltlybt*, користувач побачить у результатах пошуку документи із словами *историческое краеведение*.

Обов'язкова присутність та відсутність слова. Для того, щоб задати обов'язкову присутність слова у документі, потрібно поставити перед ним знак плюс. Для того, щоб виключити слово, потрібно перед ним поставити знак мінус. Якщо задати запит, наприклад, *історичне +краєзнавство*, то будуть знайдені документи, де обов'язково зустрічається слово *краєзнавство*, а слово *історичне* – по можливості. При цьому обидва ці слова будуть розташовані відносно близько одне від одного. Щоб обидва слова були присутні у документі обов'язково, необхідно задати запит *+історичне +краєзнавство* або *«історичне краєзнавство»*.

Наприклад, потрібно знайти інформацію про російського історика Олексія Міллера. На запит *«Алексей Миллер»* пошукова система видасть багато результатів де зустрічається прізвище голови правління Газпрому Російської федерації Олексія Борисовича Міллера, тому пошук із запитом *Алексей +Миллер –Газпром +істория* буде більш релевантним.

В Яндексі знак мінус означає відсутність слова відносно близько до іншого, тобто на запит *історичні науки –реферат*, не будуть відображені документи, де слово *реферат* зустрічається рядом, або відносно близько до фрази *історичні науки*, але може бути присутнім на сторінці. Для того, щоб виключити слово в межах речення, потрібно використати знак тильду ~, щоб виключити слово в межах всього документу – подвійну тильду ~~. Наприклад, при запиті *історичні науки ~реферат* будуть знайдені документи зі словами *історичні науки*, але без слова *реферат* у будь-якому місці документа.

Регістр. Гугл не розрізняє прописні та малі літери, отже імена власні можна вводити як з великої, так і з малої літери. А от Яндекс слова з великої та маленької літери вважає різними формами одного слова, хоча при запиті, так сам як і Гугл, видасть результати зі словами у будь-якому регістрі. Якщо регістр є значущим параметром, то можна використати оператор точної форми. По запиту *Жовтневої революції* Яндекс буде шукати документи, де слово «Жовтневої» зустрічається як з маленької, так і з прописної літери, а от на запит *!Жовтневої революції* Яндекс видасть документи із словом «Жовтневої» тільки з прописної літери.

Мова. Треба пам'ятати про те, що потрібні документи можуть бути представлені у Всесвітній павутині різними мовами, отже, корисно здійснювати пошук кількома мовами. Наприклад, для того, щоб одержати повний список сторінок, що мають відношення до освіти, необхідно крім слова *освіта* задіяти також слова *образование* й *education*.

Треба пам'ятати про можливість різного написання іноземних імен: *Вільям Шекспір* або *Уільям Шекспір* (William Shakespeare), *Джон Хайнал* чи *Джон*

Хаджнал (John Najnal). Також варіанти написання кирилицею та латиною: *статус кво*, або *status quo*; *апріорі* або *a-priori* і т.д. В даному випадку запит потрібно задавати у такому вигляді *Уільям Шекспір OR Вільям Шекспір* або *Уільям Шекспір | Вільям Шекспір* або *апріорі | a-priori*. Тоді пошукова система буде шукати документи, де зустрічаються обидва варіанти написання слова.

Стоп-слова. Пошукові системи ігнорують так звані стоп-слова (сполучники, артиклі) типу *в*, *на*, *над* та ін. Тому якщо слово значиме, перед ним треба поставити плюс, або взяти фразу в лапки. Наприклад, якщо здійснюється пошук інформації про російського імператора Олександра I, то пошук задається таким чином *Олександр +I*, або «*Олександр I*». Якщо треба знайти текст монологу датського принца Гамлета, то краще запит задавати у вигляді: «*бути чи не бути*» або *+бути +чи +не +бути*.

Увага! Оператори задаються без пробілу перед словом, до якого вони відносяться, але окремо від попереднього слова, наприклад, *історична +інформатика* (пробіл після *історична*, разом з *інформатика*).

Відстань слів. Яндекс надає можливість задавати налаштування відстані слів запиту.

Наприклад, по запиту *кріпосне право* будуть знайдені сторінки, де зустрічаються підряд слова *кріпосне*, потім *право*.

Обмежити пошук документами, де слова запиту знаходяться в межах одного речення можна за допомогою оператора *&* (амперсанд), а пошук в межах одного – речення – за допомогою подвійного *&&*.

Наприклад, на запит *Сталін & голодомор & геноцид* Яндекс буде здійснювати пошук у документах, де ці слова зустрічаються в межах одного речення.

На запит *Сталін && голодомор && геноцид* Яндекс знайде документи, де ці слова присутні взагалі – не суттєво на якій відстані і в якій послідовності.

Можна задати **максимальну відстань** між словами та реченнями, для цього після першого слова треба поставити косий слеш, після якого вказати число, що буде означати відстань.

Наприклад, треба знайти документи, де зустрічаються слова *Жовтнева* і *революція*, причому між ними не повинно бути більше двох слів. На запит *Жовтнева /2 революція* Яндекс знайде документи, де зустрічаються словосполучення *Жовтнева революція* та *Жовтнева соціалістична революція*, але не *Жовтнева велика соціалістична революція*, бо відстань більше 2-х слів (враховуються всі слова до слеша).

Аналогічно можна задавати максимальну відстань речень між словами, тільки для цього перед слешем вказати подвійний амперсанд, наприклад, *Харків && /3 Курська битва*.

Можна задати **точну відстань і порядок слів**. Для цього між слешем і числом, що показую відстань, додати плюс для прямого порядку слів та мінус для зворотного.

Наприклад, на запит *Іван /+2 Мазена* Яндекс видасть документи, де між словами *Іван* та *Мазена* є одне слово. В даному випадку – *Іван Степанович Мазена*. На запит *Іван /-2 Мазена* також знайде документи, де між заданими словами буде одне слово, але у зворотному порядку: *Мазена-Калєдинський Іван* та ін.

Яндекс дозволяю сформулювати складні запити за допомогою дужок. Наприклад, по запиті *Ісаак +Ньютон && (физика | математика | закон | newton) ~~(Мика | Хельмут | Тэнди)* будуть знайдені документи, де обов'язково зустрічається слово *Ньютон*, відносно близько від якого буде слово *Ісаак*, в документі будуть зустрічатись слова *физика* або *математика*, або *закон*, або *newton* і не буде слів *Мика* або *Хельмут*, або *Тэнди*¹.

Нижче наведено таблицю пошукових операторів Гугла та Яндекса.

---

¹ Таким чином можна виключити з пошуку документи, де згадується про групу «Міка Ньютон», фотографа Хельмута Ньютона, кіноакторку Тенді Ньютон.

Табл. 1 Пошукові оператори

Команда	Google		Yandex	
	оператори	приклад	оператори	приклад
<i>Прості оператори</i>				
Логічне АБО		Вільям Уїльям		Вільям Уїльям
Логічне І	пробіл	історичне краєзнавство	пробіл	історичне краєзнавство
Логічне НІ	-	Скоропадський -Іван	- ~	Скоропадський -Іван ~Іван
Пошук точної фрази	«»	«бути чи не бути?»	«»	«бути чи не бути?»
Обов'язкова присутність слова	+	Микола +П		Микола +П
Пошук слова із синонімами	~	Жовтнева ~революція		
Точна словоформа	!	Історичний	!	Історичний
<i>Зазначення відстані між словами</i>				
Зазначення наявності відстані	*	Велика*реформа	& /x	Велика & реформа Велика /2 революція
<i>Складні оператори</i>				
Пошук на одному сайті	site:	Конституція site:zakon.rada.gov.ua	url="сайт*"	url="www-ukr.univer.kharkov.ua/*" кафедри
Пошук всередині заданого діапазону цифр	...	історія України 1800 ... 1917		
Пошук сторінок, які посилаютьс я на сайт	link:	link:www-history.univer.kharkov.ua		
Пошук інформації про сайт	info:	info:www-history.univer.kharkov.ua		
Пошук подібних сторінок	related:	related:www-history.univer.kharkov.ua	like="адреса"	like="http://www-ukr.univer.kharkov.ua/"
Пошук певних типів файлів	filetype:	filetype:PDF конституція	mime="тип файлу"	mime="pdf" конституція
Пошук тільки у заголовках	allintitle:	allintitle:Ньютон	\$title (запит)	\$title (Ньютон)

Розділ 3. Стратегія пошуку історичної інформації

Інтернет-ресурси для історика

Очевидно, що з точки зору професійного історика, у використанні інтернету є переваги та вади. Перевагами є динамізм: легкість створення, зберігання, публікації, оновлення та копіювання, дешевина поширення інформації; доступ у будь-який час з будь-якого місця.

Але зворотнім боком динамізму є нестабільність. Через деякий час без усякого попередження веб-сторінка, а то і цілий сайт, може зникнути або змінити місце розташування, або змінюється сам зміст документу. Звичайно, є чимало фахових ресурсів, які відзначаються стабільністю, існуючи багато років, але все-таки питання збереження та стабільності документів в інтернеті є надзвичайно актуальним. На відміну від стабільного контрольованого фонду документів у бібліотеці, в інтернеті користувач має справу з інформаційним масивом, що безперервно змінюється.

Крім того, простота створення та публікації документів в інтернеті призводить до того, що навіть користувач-початківець може створити і опублікувати власний сайт. Це призвело до появи в інтернеті величезної кількості ресурсів низької якості.

Певною мірою ця проблема зараз вирішується за допомогою так званої технології *wiki*. Вікі (скор. від гавайськ. *wiki-wiki* – швидко) – веб сайт, структуру і зміст якого користувачі можуть спільно змінювати за допомогою інструментів, що надаються самим сайтом. Найвідоміший проект вікі – енциклопедія Вікіпедія [<http://uk.wikipedia.org/>] – вільна енциклопедія, яку кожен може редагувати. Вікі зазвичай працюють за такою філософією: краще, щоб помилку було легко виправити, ніж щоб її було важко зробити. Тож вікі, будучи дуже відкритими, мають також і різні засоби для перевірки правильності недавніх змін на сторінці. Найвизначніший із таких засобів майже на кожному вікі – це так звана сторінка *Недавніх змін*, на якій відображено список або конкретної кількості останніх редагувань, або список усіх редагувань, які було зроблено за даний проміжок часу¹.

І все-таки питання оцінювання якості ресурсу з точки зору професійного використання інформації є надзвичайно складним. Порівняно досвідчений користувач звичайно інтуїтивно відрізняє ресурси задовільної якості від

---

¹ Див. докладніше: Вікі // Вікиучебник. [Електронний документ. Режим доступа: <http://ru.wikibooks.org/wiki/вики>]. Доступ 10.12.2007 г.

неякісних, а от новачку – користувачу інтернету, особливо у незнайомій галузі знання, інколи буває важко дати оцінку якості веб-сайту.

Для підвищення кваліфікації оцінювання історичних інтернет-ресурсів корисно звернутись до електронних самовчителів оцінювання якості сайтів:

- Internet for Historians [<http://www.vts.intute.ac.uk/he/tutorial/history>].
- Internet Detective [<http://www.vts.intute.ac.uk/detective/>] та ін.

Ці електронні навчальні посібники можуть допомогти виробити критичний підхід при використанні інтернету у пошуку наукової історичної інформації та пропонують деякі практичні поради щодо оцінювання якості веб-сайтів.

При оцінці якості електронного ресурсу спеціалісти¹ рекомендують звертати увагу, передусім, на достовірність, авторитетність, об'єктивність, передбачувану аудиторію та частоту оновлень сайту.

Достовірність визначається на основі попередніх знань про матеріал, змісту документу та деяких зовнішніх ознак.

Що стосується попередніх знань, перед тим, як шукати інформацію в інтернеті, варто звернутись до авторитетних видань, передусім енциклопедій. Можна також почати із інтернет-ресурсів, якщо точно відомо, що їм можна довіряти, або, якщо це є електронні копії авторитетних друкованих видань.

Що стосується змісту та зовнішніх ознак, то тут варто звернути увагу на наступні моменти:

- Хто є автором змісту документу? Чи є якась інформація про наукову кваліфікацію автора? Яка мета сайту? Хто і для чого його створював? Чи існує редактор, або хтось, хто перевіряє інформацію сайту?
- Чи відповідають загальноприйнятим стандартам стиль, граматика та структура документу?
- Звідки взяте наповнення сайту? Найкращий варіант, якщо це препринти або скановані публікації. Якщо це не копія паперової публікації, то хто і для чого писав даний текст?
- Наскільки оригінальною та повною є інформація ресурсу? Чи не можна знайти цю інформацію в інших, наприклад, друкованих джерелах?
- Чи посилаються на даний сайт з інших сайтів, яким можна довіряти? Чи є посилання на джерела у документі?

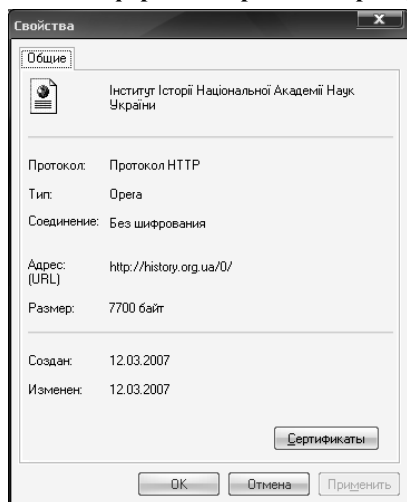
---

¹ A Guide to Critical Thinking About What You See on the Web [On-line document. Access mode: <http://www.ithaca.edu/library/training/think.html>]. Access: December 10, 2007; Evaluation Criteria [On-line document. Access mode: <http://lib.nmsu.edu/instruction/evalcrit.html>]. Access: December 10, 2007; Thinking Critically about World Wide Web Resources [On-line document. Access mode: <http://www.library.ucla.edu/college/help/critical/>]. Access: December 10, 2007; Evaluating Information Found on the World Wide Web [On-line document. Access mode: <http://webliminal.com/search/search-web12.html>]. Access: December 10, 2007; Cameron S., Richardson S. Using Computers in History. – N.Y. – 2005. – P. 62-66.

- Де розташований сайт? Якщо це сайт, розташований на освітніх (.edu), або на державних (.gov) доменах, то, як правило, це ресурс високоякісний. Більш критично варто поставитись до ресурсу, розташованого в комерційних доменах (.biz, .com, .info, .net, .org). І особливо багато «сміття» знаходиться на безкоштовних хостінгах (.narod.ru, .geocities.com та ін.), оскільки будь-яка людина абсолютно безкоштовно, без жодної сторонньої редакції, за кілька хвилин може розмістити на безкоштовних серверах свій сайт.
- Чи має сайт рекламні об'яви? Академічні сайти звичайно не мають рекламних об'яв, хоча деякі якісні ресурси можуть мати ненав'язливі об'яви. Як правило, чим більше реклами, тим менш серйозним є сайт.
- Наскільки регулярно оновлюється сайт? Постійне і регулярне оновлення, як правило, є ознакою якості ресурсу. Одним з показників відсутності оновлень сайту є наявність зовнішніх посилань на зниклі сайти.
- Наскільки «академічним» є стиль оформлення сайту?

Швидко переглянути основну інформацію про веб-сторінку можна за допомогою інтернет-навігатора. Наприклад, якщо в Internet Explorer 7 у будь-якому місці відкритого документу натиснути праву кнопку миші і обрати *Свойства*, з'явиться спеціальне вікно (див. Рис. 31), де можна побачити основні властивості сторінки: назву, URL-адресу, розмір, дату створення та оновлення та ін.

Рис. 31 Інформація про веб-сторінку

Нарешті, треба пам'ятати, що не все можна знайти в інтернеті. Деякої інформації в інтернеті немає! Також треба бути готовим до того, що певна кількість найбільш цікавих ресурсів в інтернеті знаходиться в обмеженому, або платному доступі. Індивідуально оформити підписку на такий доступ звичайно важко, особливо студенту. Але ресурси в платному доступі, звичайно добре

анотовані, і це принаймні дозволяє зорієнтуватись що і де є по даній темі. Крім того, найбільші університети та наукові бібліотеки часто мають підписку на основні платні ресурси.

Для того, щоб ефективно здійснювати пошук історичної інформації в інтернеті, треба уявляти собі, хто і як створює історичні ресурси у всесвітній мережі.

Переважаю це академічні організації, неакадемічні організації (групи по інтересах) та окремі автори (професіональні історики, бібліотекарі та аматори).

Ресурс, створений академічною організацією. Академічні організації (бібліотеки, архіви, університети, музеї, наукові товариства) часто на своїх сайтах, поряд із інформацією про саму організацію, розміщують електронні копії своїх видань, або виставок. Приклади:

- На сайті Інституту історії Академії наук України [<http://history.org.ua/>] у вільному доступі представлені електронні копії журналів «Український історичний журнал», «Соціум», інші періодичні видання, десятки монографій.
- На сайті історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [<http://www-history.univer.kharkov.ua/>] представлені практично всі електронні версії видань факультету останнього десятиріччя.

Ресурс, створений «групою по інтересах». Це тематичний ресурс, у створенні якого могли брати участь і науковці, але такий ресурс не створюється і не контролюється академічною установою. Приклади:

- Рабоче-крестьянская Красная армия [<http://www.rkka.ru/>] – сайт присвячений історії Робітничо-селянської Червоної армії: бойові операції, спогади, документи, біографії, карти.
- Козацтво XV-XXI ст. [<http://www.cossackdom.com/indexu.html>] – сайт, присвячений історії козацтва: документи, наукові книги та статті, карти, ілюстрації.

Персональні ресурси. Подібні ресурси створюються істориками-викладачами та науковцями і просто аматорами. Приклади:

- Социальная история [<http://bmironov.spb.ru/>] – сайт доктора історичних наук, професора Б. М. Миронова: бібліографія з соціальної історії, програми курсів та ін.
- Natalia Pushkareva's Homepage [<http://www.pushkareva.da.ru/>] – сайт доктора історичних наук, професора Н. Л. Пушкарьової: книги, статті з жіночої історії та гендерним дослідженням.

В інтернеті переважно розміщені найбільш популярні, затребувані матеріали. Рідкісні наукові роботи та джерела можуть бути опубліковані, як правило, тільки в рамках спеціальних проєктів.

Історичні джерела

Найважче знайти оригінальні, особливо рідкісні історичні джерела, хіба що в рамках деяких наукових проектів публікуються збірники електронних версій джерел за певною темою, як, наприклад, в рамках проекту «Еволюція трудових відносин» (Московський університет імені М. В. Ломоносова) [<http://www.hist.msu.ru/Labour/index.html>]¹.

Крім того, значна частина поширених історичних джерел, розмішених в інтернеті, оформлені без посилання на друковане джерело, відсутні коментарі і взагалі не дотримані правила наукової публікації документів.

Основними групами джерел, представлених в інтернеті є:

- бази даних (державна й відомча статистика, матеріали обстежень з економіки, демографії, охорони здоров'я, матеріали виборчих кампаній та ін.);
- тексти законодавчих і нормативних актів, стенограм засідань вищих органів влади й управління;
- речові джерела – електронні фотокопії археологічних знахідок, етнографічних матеріалів;
- публікації в друкованих ЗМІ;
- цифрові копії (графічні файли) особливо коштовних джерел (літописів, хронік й інших раритетів).

Нарешті, в інтернеті є чимало електронних хрестоматій – оригінальних збірок найбільш вживаних історичних джерел або електронних копій друкованих історичних хрестоматій. При використанні електронних копій джерел важливо пересвідчитись, що копія зроблена з академічного видання.

Значна частина цифрованих джерел в інтернеті доступна тільки через платну підписку, але є і чимало безкоштовних колекцій, наприклад:

- British History Online [<http://www.british-history.ac.uk/>] – колекція цифрованих джерел з середньовічної та ранньомодерної історії Великої Британії;
- Библиотека электронных ресурсов исторического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова [<http://hist.msu.ru/ER/index.html>] – колекція цифрованих джерел по всіх періодах Всесвітньої історії, особливо багато джерел по історії Росії.
- National Union Catalog of Manuscript Collections - Library of Congress [<http://www.loc.gov/coll/nucmc/>]

---

¹ Сайт містить матеріали по еволюції трудових відносин в російській промисловості: від дореволюційної індустріалізації до радянської. На сайті можна знайти основні законодавчі та правові матеріали, що регулювали трудові відносини; статистичні і довідкові матеріали; історіографію; бібліографію, бази даних по темі.

Історіографія

Легше в інтернеті знайти спеціальні статті та книги. Хоча чимало видавництв пропонують тільки платний доступ до електронних копій своїх видань, але є багато безкоштовних або частково безкоштовних, як, наприклад:

- Журнал *Cliometrica* [<http://www.springerlink.com/content/1863-2505>]
- Журнал *History and Theory* [<http://www.historyandtheory.org/>]

Останні, як правило, пропонують детальну інформацію змісту видання та частину тексту безкоштовною. Обмежена поява новітньої історичної літератури в повнотекстовому варіанті в інтернеті пояснюється необхідністю захисту авторського права.

Однією з найбільших колекцій наукових журналів є архів статей некомерційної організації *JSTOR* [<http://www.jstor.org/>].

Список журналів у вільному доступі можна знайти у спеціальних каталогах, наприклад, у каталозі *Directory of Open Access Journals* [<http://www.doaj.org/>].

Електронні історичні журнали українською та російською мовами, як правило, знаходяться у відкритому доступі.

Мультимедіа

Інтернет – величезна база різноманітних мультимедіа-ресурсів (зображення, фоно, фото та кінодокументи), в тому числі і історичних. Тому пошук мультимедіа-ресурсів по темі варто починати саме з інтернету.

Для пошуку історичних мультимедіа-ресурсів можна звернутись або до спеціальних каталогів:

- Digital Collections and Programs: Library Fun [<http://loc.gov/library/libarch-digital.html>].
- OAIster [<http://www.oaister.org/>].

Також серед звичайних тематичних сайтів з історії багато зустрічається таких, де є солідні колекції мультимедіа-ресурсів по темі. Наприклад:

- Козацтво XV-XXI ст. [<http://www.cossackdom.com/illustrat.html>] – сайт містить ілюстративний матеріал з історії козацтва;
- Російська імперія у фотографіях [<http://all-photo.ru/empire/index.ru.html>] – на сайті представлена унікальна колекція історичних фотографій: російські регіони, державні, суспільні і станові заклади, фабрично-заводська промисловість та ін.
- Советская музыка [<http://sovmusic.ru/>] – колекція радянської музики: пісні, марші, промови вождів та ін.

Найбільшу колекцію відео-документів на сьогоднішній день можна знайти на сервісі YouTube [<http://www.youtube.com/>]. Наприклад, на сайті YouTube розміщено відеозаписи лекцій з різних галузей знань лекторів Університету Берклі США (The University of California, Berkeley) [<http://www.youtube.com/user/ucberkeley>].

Фактографічний та документальний пошук

З точки зору завдань пошуку історичної інформації, можна виділити такі напрямки: пошук фактів, пошук документів та пошук бібліографії.

Пошук інформації треба починати з визначення пошукової концепції:

- Чітко визначити предмет пошуку.
- Визначити кілька ключових слів або фраз, що найкраще відображують суть предмету.
- Подумати про можливі синоніми, різні варіанти написання слова.
- Продумати, як можна за допомогою спеціальних операторів сполучити різні ключові слова (розширений, або складний пошук), щоб знизити кількість нерелевантних документів.

Якщо тема, по якій треба знайти інформацію, досить широка, то варто починати з каталогів, а якщо треба знайти щось незвичайне та специфічне – у нагоді стануть пошукові машини. При цьому варто дотримуватись такої стратегії¹:

- При пошуку матеріалів з дуже вузької тематики варто почати з мета-пошукових машин, щоб уявити наскільки ця тематика представлена в інтернеті
- При пошуку звичайної теми варто користуватися окремими пошуковими системами, при цьому для підвищення релевантності результатів пошуку рекомендується використовувати функції розширеного пошуку.
- При пошуку документів про окрему країну або на конкретній мові варто віддати перевагу регіональним пошуковим системам. Наприклад, для пошуку в Рунеті краще звернутися до пошукача Яндекс [<http://www.yandex.ru/>].
- Формувати запит треба максимально точно, використовуючи всі можливості механізму складання запиту. Витрати часу на детальне складання пошукового запиту окупаються при аналізі результатів пошуку. При точному формуванні запиту частка інформаційного шуму буде набагато нижче.
- При складанні запиту на текстовий матеріал завжди варто подумки представити, яким може бути передбачуваний зміст документа і які ключові слова та фрази найкраще відобразять суть предмету.

---

¹ См.: Степанов В. Интернет в профессиональной информационной деятельности. Часть 2.3: Стратегия и методика профессионального информационного поиска: [Электронный документ. Режим доступа: <http://textbook.vadimstepanov.ru/chapter2/glava2-3.html>]. Доступ 10.12.2007 г.

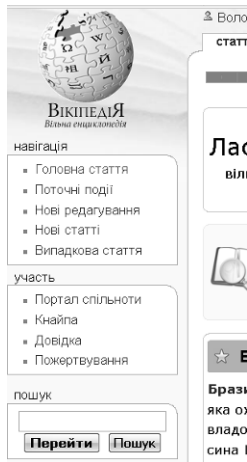
Енциклопедії

Будь-який пошук варто починати з авторитетних енциклопедій, довідників та словників, щоб скласти приблизне уявлення про предмет і сформувати список ключових слів, а потім звернутись до каталогів ресурсів та пошукових систем.

У більшості випадків з довідників й енциклопедій можна почерпнути точні дані по конкретній предметній галузі, відштовхуючись від яких можна здійснювати повноцінний пошук в пошукових системах.

Наприклад, треба знайти інформацію про формування Франкського королівства. Спробуємо скористатись *Вікіпедією*. Вводимо у пошуковий рядок на лівій панелі (Рис. 32) *Франкське королівство* і натискаємо клавішу Enter.

Рис. 32 Пошуковий рядок у Вікіпедії

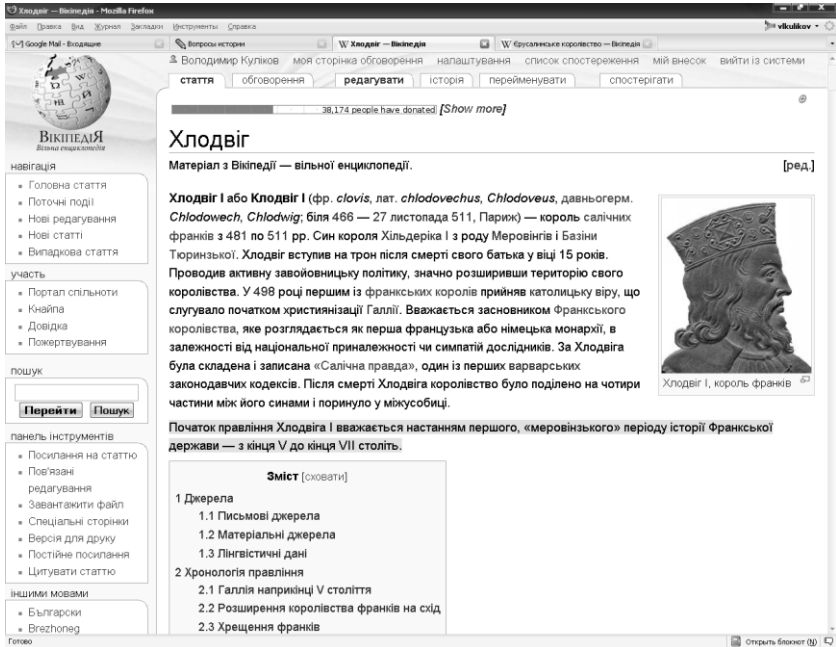
Результати пошуку виявились наступними: статті з такою назвою у Вікіпедії не знайшлось¹, але є 6 статей, де зустрічається таке словосполучення: *Єрусалимське королівство*; *Монархи Франції*; *Хлодвіг*; *Теодоріх I (король Австразії)*; *Історія Нідерландів*; *Герцогство Сполетське*.

Після короткого ознайомлення із статтями, зрозуміло, що безпосередньо відноситься до теми стаття про Хлодвіга (Рис. 33).

По-перше, звернемо увагу на зовнішні атрибути: стаття гарно оформлена, має чітку структуру, стиль викладення – академічний, має корисні зображення, значний перелік посилань на літературу та інтернет-ресурси. Крім того, внизу сторінки можна побачити надпис, що *Ця стаття входить до числа добрих статей україномовного розділу Вікіпедії*. Отже, цій статті в цілому можна довіряти.

¹ Пошук здійснювався 9 грудня 2007 р.

Рис. 33 Стаття про Хлодвіга у Вікіпедії

Уважне прочитання статті дає можливість дізнатись, що саме Хлодвіг був засновником Франкського королівства і дає основну інформацію про початок так званого «меровінзького» періоду історії Франкської держави – з кінця V до кінця VII століть.

В кінці статті – солідний перелік джерел та літератури по темі, в тому числі і з загальної історії франків, а також інтернет-ресурси та карти по темі.

Також надзвичайно корисними є статті в англійській Вікіпедії Francia [http://en.wikipedia.org/wiki/Francia] та Frankish [http://en.wikipedia.org/wiki/Frankish].

Перелік інших корисних енциклопедій, довідників та словників в інтернеті можна знайти в кінці даного посібника.

Тематичні каталоги

Загальні тематичні каталоги, як правило, складаються й підтримуються фахівцями технічної служби відповідного ресурсу. Спеціальні каталоги звичайно складаються фахівцями відповідних галузей і знайти їх можна на сайтах академічних установ, бібліотек а також тематичних та персональних сторінках.

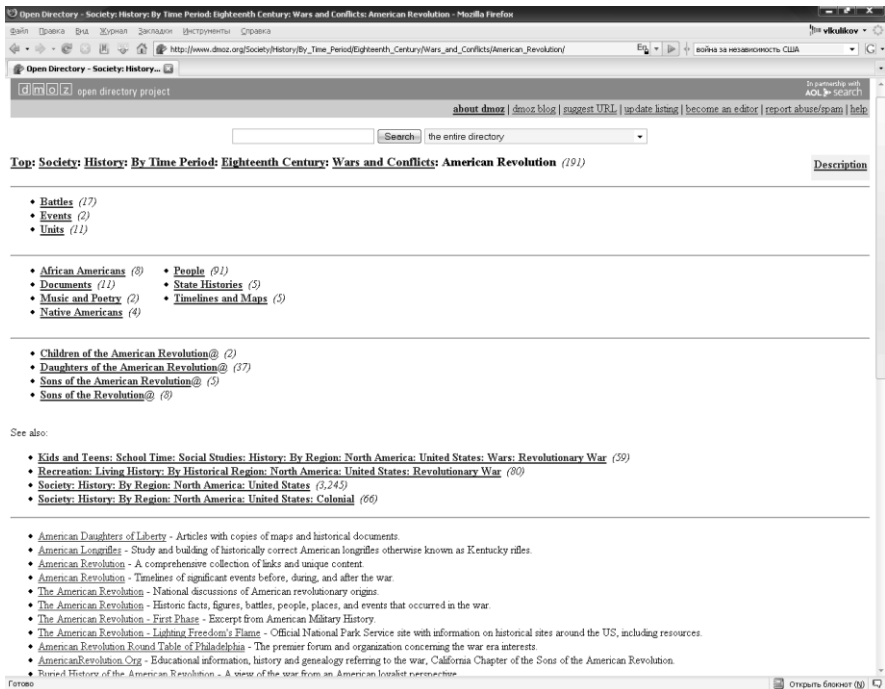
Одним з найбільш популярних загальних тематичних каталогів є каталог DMOZ

Наприклад, треба знайти спеціальні сайти по темі *Війна за незалежність США (1775 – 1783)*.

Спочатку треба перейти в розділ історичних сайтів Для цього у каталозі треба здійснити кілька уточнюючих переходів: *Society* ► *History*. Далі можна уточнювати по регіональній, по територіальній або по хронологічній ознаці. Спробуємо останню: *By Time Period* ► *Eighteenth Century*. Далі обираємо *Wars and Conflicts* ► *American Revolution*

Перелік ресурсів з теми, що пропонує DMOZ – значний: 191 сайт (див. Рис. 34). Як видно з рисунку, користувач має можливість уточнювати тему сайтів, якщо його цікавлять певні аспекти історії війни за незалежність у США.

Рис. 34 Ресурси з історії війни за незалежність США у каталозі DMOZ

Практично всі каталоги, в тому числі і DMOZ, мають автоматичну пошукову машину, яка дозволяє здійснювати пошук ресурсів ключовими словами.

Каталог DMOZ надає можливість шукати різними мовами, зокрема, українською та російською. Але, в даному випадку, зрозуміло, що найбільше ресурсів в інтернеті по темі *Війна за незалежність США (1775 – 1783)* повинно бути саме англійською мовою.

Перелік інших загальних та спеціальних історичних каталогів можна знайти в кінці даного посібника.

Пошукові машини

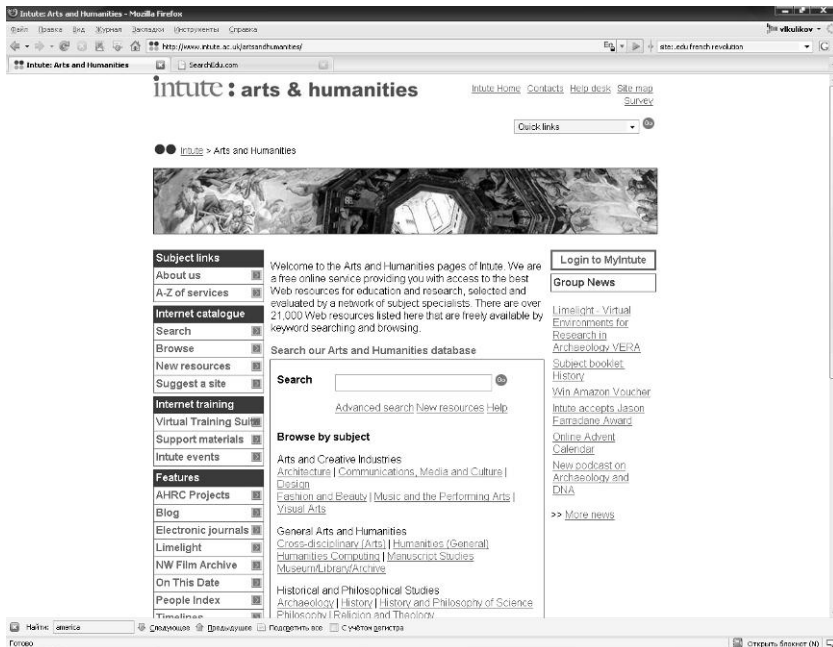
Глобальні пошукові системи, зокрема Гугл та Яндекс, про які йшлося у 2 розділі даного посібника, добре шукають історичну інформацію.

При пошуку наукової інформації іноді доцільно скористатись спеціальним сервісами пошуку наукової інформації, як, наприклад, пошукова система Google Академія [http://scholar.google.com/]; пошукова система SearchEdu [http://www.searchedu.com/] (шукає інформацію виключно по академічних та урядових установах, енциклопедичних та довідкових виданнях); пошукова система Scirus [http://www.scirus.com/] шукає тільки наукову інформацію та ін.

Є також спеціальні системи пошуку історичної інформації, наприклад:

- History On-line [http://www.history.ac.uk/search/welcome.html]
- Intute [http://www.intute.ac.uk/artsandhumanities/] (див. Рис. 35)

Рис. 35 Пошукова система Intute

Звичайно такі системи створюються спеціалістами у відповідній сфері (викладачами, науковцями).

Вдале сполучення цих трьох потужних пошукових інструментів – енциклопедій, каталогів та пошукових машин звичайно приводить до успіху. Якщо результати пошуку все-таки не задовольняють, треба змінити пошукову стратегію: провести пошук в інших енциклопедіях та каталогах; спробувати змінити ключові слова і використати різні методи комбінації, виключити з пошуку зайві слова або спробувати іншу пошукову систему.

Блоги й форуми

Чимало корисної історичної інформації можна знайти у блогах.

Основні пошукові системи, зокрема Гугл та Яндекс, при пошуковому запиті автоматично здійснюють пошук інформації і по блогах, а також мають функцію пошуку виключно по блог-документам.

Одним з найпопулярніших блог-сервісів у світі є *LiveJournal (LJ) – Живий журнал*. Найбільш відмінною рисою LiveJournal є *friends list – список друзів* який надає сайту сильний соціальний аспект на відміну від решти блогів. Список друзів дозволяє створювати різні об'єднання, синдикати.

LiveJournal надає такі можливості:

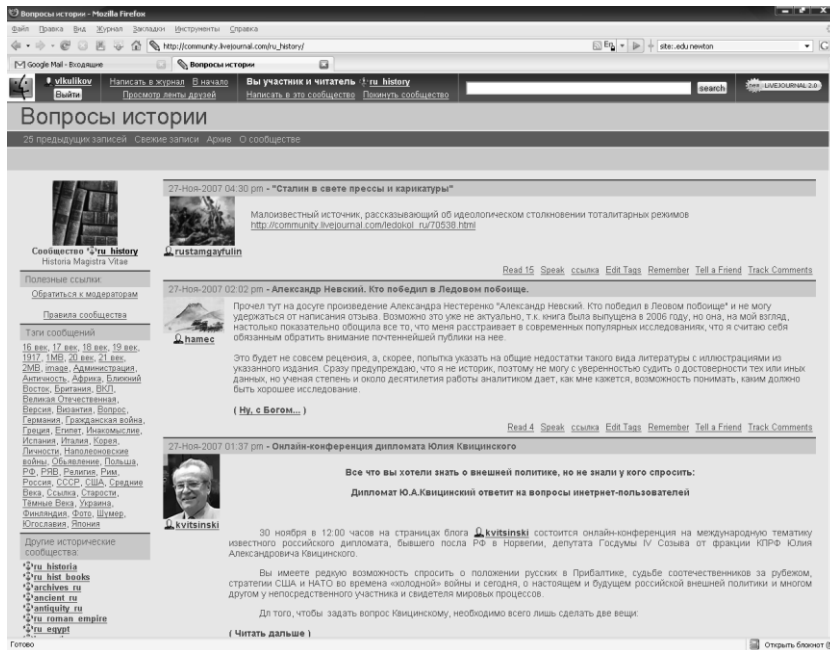
- писати записи у свій блог (особисті, тільки для друзів, для усіх)
- організовувати групи друзів
- створювати спільноти за інтересами
- коментувати записи інших користувачів LJ
- розміщати фотографії та інші зображення
- здійснювати складний пошук користувачів
- оформлювати сторінки у різних стилях
- створювати голосування та ін.

Іншою популярною блог-службою є *Blogger* [<http://www.blogger.com/>] – блог-служба компанії Гугл. Прикладом корисного історико-інформаційного блогу у спільноті *Blogger*, є блог *Новости исторической науки* [<http://istfak.blogspot.com/>].

Переглядати блоги можна без реєстрації у службах. Але для того, щоб робити записи, треба зареєструватись – створити обліковий запис. Існують безкоштовні (з обмеженими функціями) та платні абонементи.

На Рис. 36 представлена сторінка блогу спільноти *Вопросы истории* [http://community.livejournal.com/ru_history/].

Рис. 36 Блог "Вопросы истории"

Якщо потрібної інформації у блогах не знайдено, можна задати питання у відповідній спільноті: з військової історії – у спільноті *Warhistory's Journal* [<http://community.livejournal.com/warhistory/>]; з історії України – у спільноті *Українська історія* [http://community.livejournal.com/history_ua/] тощо.

Перелік деяких цікавих історичних спільнот можні знайти в кінці даного посібника.

Історичні форуми

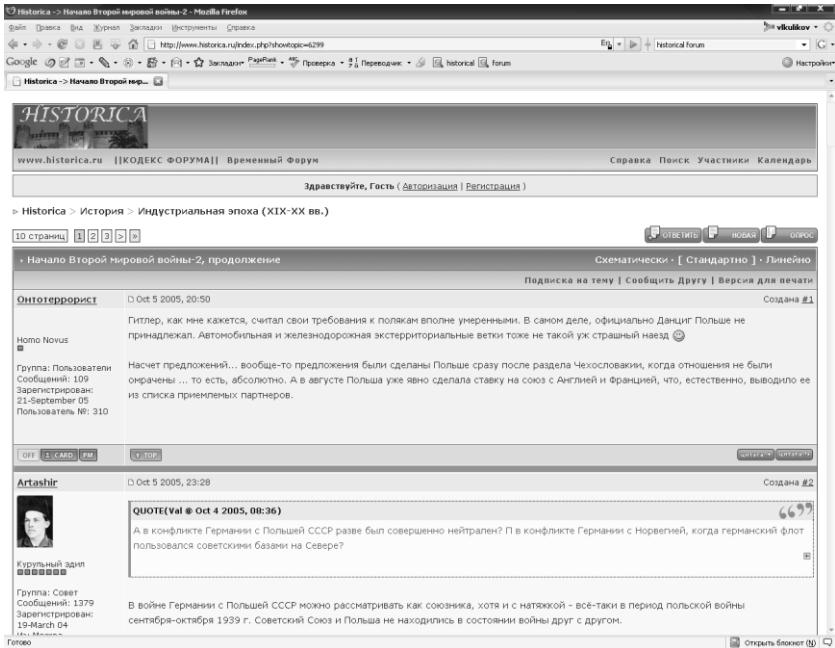
Форум – популярний вид спілкування в інтернеті. Це спеціальний інтернет-ресурс, де створюються теми для спілкування. Всі, кого цікавить певна інформація, можуть швидко переглянути її на форумі і прокоментувати. Так само, як і блоги, форуми можна вільно переглядати, але для того, щоб робити коментарі, треба зареєструватись. На форумі є адміністратори (власники форуму) та модератори (обслуговуючий персонал, який стежить за виконанням установлених правил і порядку).

В інтернеті існує чимало спеціальних історичних форумів та загальних форумів, де є теми («гілки»), присвячені різним аспектам історії. Прикладами історичних форумів є:

- Historica [<http://www.historica.ru/>] – історичний форум (див. Рис. 37).

- Форум Т.С.С.И. [<http://forum.tssi.ru/>] – форум Творческого союза студентов-историков (Московский державний університет імені М. В. Ломоносова)

Рис. 37 Історичний форум Historica

Так само, як і блоги, більшість форумів має внутрішню пошукову систему, що дозволяє шукати теми і окремі записи по ключових словах.

Файлообмінні мережі

При документальному пошуку доцільно, передусім, звернутись до файлообмінних мереж. Файлообмінні мережі¹ – мережі, створенні для обміну файлами через інтернет та локальні мережі.

Для користування файлообмінними мережами треба встановити на комп'ютер файлообмінну програму. До найбільш популярних глобальних файлообмінних мереж можна віднести Kad, eD2K, BitTorrent та ін. Популярними програмами

¹ Часто зустрічається назва Пірінгові мережі – від англ. peer to peer (P2P) – рівний до рівного, оскільки такі мережі засновані на рівноправ'ї учасників. В таких мережах відсутні файлові сервери, а кожен вузол мережі (комп'ютер) може одночасно виступати як в ролі клієнта (одержувача інформації), так і в ролі сервера (постачальника інформації). Крім чистих мереж P2P, існують гібридні мережі, в яких існують сервери, що використовуються для координації роботи, пошуку або надання інформації про існуючі машини цієї мережі. Прикладом чистої P2P мережі є Kad, гібридної – BitTorrent.

для роботи у файлообмінних мережах є eMule [<http://www.emule-project.net/>], Strong DC++ [<http://strongdc.sourceforge.net/>], Bitcomet [<http://www.bitcomet.com/>] та ін.

Робота у файлообмінній програмі виглядає приблизно так¹: користувач відкриває доступ до яких-небудь файлів – розшарює файли (англ. sharable data – дані для спільного використання). Інший користувач переглядає список розшарених файлів або посилає запит на пошук якого-небудь файлу. Програма шукає у клієнтів мережі файли, відповідні запиту, і показує результат. Після цього користувач може викачати файли зі знайдених джерел.

Сучасні файлообмінні мережі дозволяють завантажувати один файл відразу з декількох джерел (так швидше і надійніше). Під час завантаження файлу користувачем (і після його закінчення) цей файл у нього можуть завантажувати і інші клієнти мережі, внаслідок чого особливо-популярні файли можуть бути доступними для завантаження з сотень джерел одночасно.

Розглянемо принцип пошуку у файлообмінних мережах на прикладі програми eMule². eMule – це безкоштовна програма обміну файлами у мережі ED2K. Для роботи з програмою треба завантажити програму з сайту [<http://www.emule-project.net/>] і встановити на комп'ютер (розмір інсталяційного файлу програми версії v0.48a – 3,68 Mb). Програма має такі основні характеристики:

- Програма безкоштовна (freeware).
- Система черги та кредитів дозволяє кожному користувачу одержувати потрібні файли набагато швидше, якщо він буде віддавати (upload) той же файл іншим користувачам.
- Кожен файл перевіряється на помилки у міру викачування, щоб переконатися, що він викачаний правильно. Розумний контроль помилок прискорює виправлення пошкоджених частин файлу.
- Автоматичні настройки і диспетчер джерел роблять можливим одночасне викачування декількох файлів без необхідності стежити за роботою програми.
- У eMule є веб-сервіси і веб-сервер, що дозволяє керувати клієнтом через інтернет або з мобільного телефону.
- Для пошуку файлів eMule пропонує цілий ряд способів: на сервері (локально і глобально), в інтернеті і в мережі Kad. Програма eMule дозволяє використати складні логічні (булеві) запити, які роблять пошук надзвичайно гнучким та ефективним.

---

¹ Див.: Пірінгові P2P мережі [Електронний документ. Режим доступу: http://biblprog.org.ua/pages_ua/p2p/p2p.html]. Доступ 10.12.2007 р.

² Назва програми *eMule* утворена від англ. electronic – електронний та *Mule* – Мул. Мул це гібрид кобили і віслюка. Мул – надзвичайно витривала тварина. У назві відображено можливість цієї маленької програми легко і швидко обмінюватись файлами великого розміру.

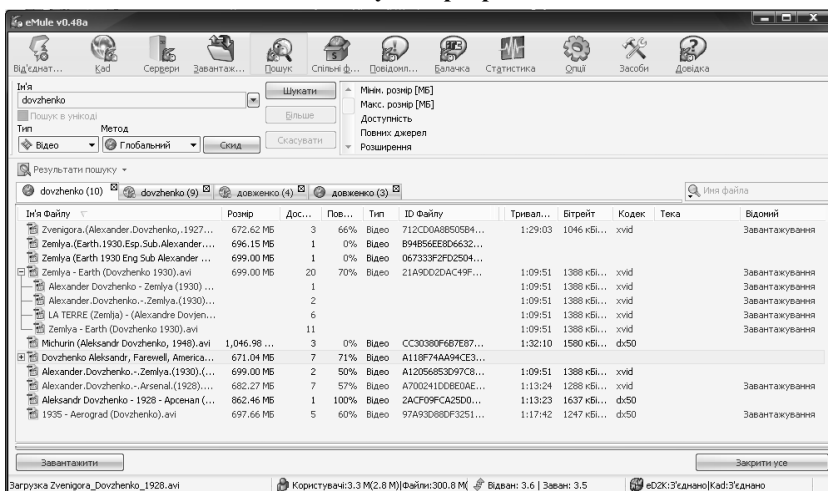
- Є можливість відправляти повідомлення іншим клієнтам, і додавати їх у список друзів. В eMule інтегрований IRC-чат, в якому можна отримати допомогу в налаштуванні програми та пошуку файлів.

Програма eMule має простий, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс і з нею легко впорається навіть користувач-новачок. Для знайомства з основами роботи програми варто звернутись до спеціальних ресурсів¹, де є електронні посібники по роботі з програмою. Тут ми лише продемонструємо основні пошукові можливості програми.

Принцип пошуку файлів в eMule полягає в тому, що у всіх відомих серверів запитуються їхні клієнти в яких є файли, що підходять під критерій запити. Самі сервера, на відміну від Всесвітньої павутини, не зберігають файли, а лише збирають й обробляють списки файлів підключених клієнтів.

Після встановлення програми і з'єднання з мережами, можна здійснювати пошук. Для цього треба перейти в розділ пошуку (див. Рис. 38).

Рис. 38 Пошук в програмі eMule

Пояснимо призначення основних елементів управління пошуком.

Ім'я – це поле призначене для введення ключових слів пошуку. Можна вводити кілька ключових слів і результат буде охоплювати тільки файли в іменах яких зустрічаються всі введені ключові слова. Для більш точного й гнучкого пошуку

¹ eMule-Project.net – Официальный сайт eMule. [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.emule-project.net/>]; eMule-Rus.Net. У нас по-русски [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://emule-rus.net/>]. Доступ 10.12.2007 г.; Настройка eMule 0.47a [Электронный ресурс. Режим доступа: http://biblprog.org.ua/pages_ua/pages_statti_ua/emule/emule_1.html]. Доступ 10.12.2007 г.

можна використати логічні оператори¹. Поле *Im'я* має функцію автозавершення введення й пам'ятає ключові слова, які вводилися раніше.

Юнікод – функція, створена для полегшення пошуку файлів з не латинськими буквами в назві (Арабська, Російська, Українська та ін.). Функція автоматично включається, якщо в полі пошуку введені не латинські букви.

Тип – використовується для обмеження пошуку файлами певного типу: архівних, аудіо, відео-файлів, зображень тощо.

Метод – вказує eMule, як шукати.

- *Сервер* – пошук здійснюється по клієнтах сервера, з яким у даним момент є з'єднання;
- *Глобальний* – пошук по всіх серверах зі списку серверів. Кожен сервер опитується окремо;
- *Kad Мережа* – пошук у мережі Kademlia. Мережа e2k у даному методі пошуку не використовується;
- *File Donkey (Web)* – пошук через веб-навігатор.

Звичайно варто використовувати два методи: *Глобальний* та *Kad Мережа*.

Праворуч у вікні пошуку знаходиться панель фільтру, де можна задати додаткові налаштування для звуження межі пошуку. Основні з них – це:

- *Мінімальний / максимальний розмір* – дозволяє задати пошук тільки тих файлів, розмір яких укладеться в зазначені границі.
- *Доступність* – вказує мінімальне число джерел файлу (цей фільтр не враховує глобальну доступність, а тільки доступність на одному сервері, тому треба використовувати обережно).
- *Розширення* – пошук файлів із заданим розширенням. Розширення вводиться без крапки, наприклад: PDF – задає пошук тільки документів у форматі PDF.

Продемонструємо проведення пошуку в eMule на прикладі. Припустимо, треба знайти фільми кінорежисера Олександра Довженка (1894-1956 рр.). В полі *Im'я* введемо *Довженко*, в меню *Метод* тип виберемо *Відео* і натиснемо кнопку *Шукати* або клавішу *Enter*.

В результаті пошуку (на 10 грудня 2007 р.) програма на запит Довженко в мережі eD2K знайшла 3 фільми, в мережі Kad – 4 фільми. Спробуємо здійснити пошук з написанням прізвища кінорежисера латиницею – *dovzhenko*. Результат кращій: в мережі eD2K знайшла 10 фільмів, в мережі Kad – 9 фільми.

---

¹ Це оператори NOT, AND, OR. Оператори вводяться великими літерами, інакше вони будуть сприйняті як звичайні фрази для пошуку. NOT – «ні»: документи, в яких зустрічається слово, що стоїть після NOT будуть виключене з результатів пошуку; AND – «і»: буде знайдено документи, в яких зустрічаються дані ключові слова. Використовується за умовчанням при введенні слів через пробіл; OR – «або»: будуть знайдені документи, де зустрічаються будь-які комбінації введених слів або одного з них.

Є і інший варіант. Звернувшись до статті у *Вікіпедії* про Олександра Довженка¹ можна знайти список його основних кінострічок і спробувати пошук за назвами фільмів.

Повернемось до результатів пошуку. На Рис. 38 можна побачити, що програма знайшла кілька файлів одного й того ж фільму. Справа в тім, що у програмі файли ідентифікуються за їх хешом, а не по іменах. Пошук може показати багато різних імен того самого файлу. Це позначається [+] перед ім'ям файлу.

Файли в eMule передаються не цілком, а вроздріб по 9 Мб. Розподіл файлів на частини дозволяє уникнути перезавантаження ушкодженого файлу цілком, тому що можна буде перезавантажити тільки ушкоджену частину. Кожній частині присвоюється унікальне значення – хеш. У міру завантаження файлу, eMule перевіряє цілісність кожної завантаженої частини файлу. Крім того, обчислюється й хеш усього файлу. Для цього хеши шматків послідовно з'єднуються один з одним у тому ж порядку, у якому йдуть частини у файлі (тобто: хеш_1-ї_частини+хеш_2-ї_частини+хеш_3-ї_частини+...) і отриманий рядок хешується. Таким чином, кожен файл у мережі ED2K одержує унікальний ідентифікатор. Програма eMule розрізняє файли саме по хешу (сукупність ідентифікаторів 9-мегабайтних частин файлу). Тому часто у результатах пошуку можна побачити файли з однаковими назвами, але які хоч трохи відрізняються за змістом.

Який же файл з кількох варіантів обрати? Той, у якого вище доступність. Доступність – це число джерел знайдених на серверах. Цей параметр не показує повної кількості джерел по мережі й реально використовується як індикатор, що характеризує поширеність файлу. Чим більшим є значення доступності, тим краще: скачування буде відбуватись швидше. Швидко зорієнтуватись у доступності допомагає кольорове кодування результатів пошуку:

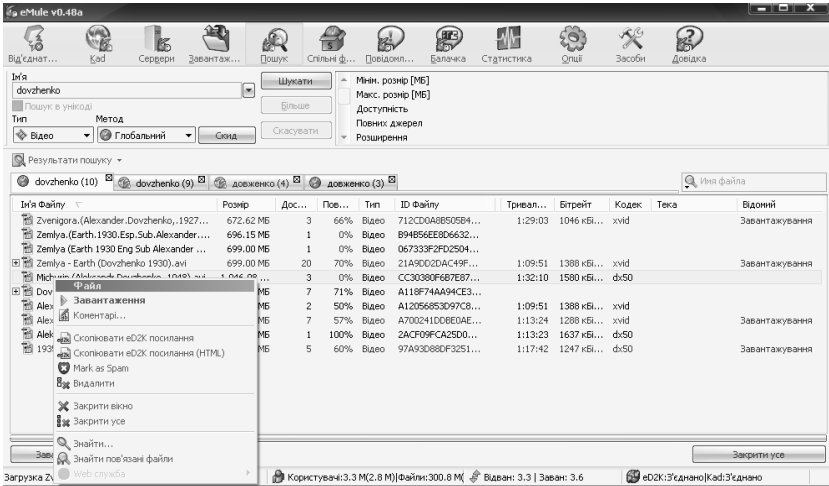
- Чорний, темно-синій, ясно-синій – показують кількість джерел: чорний 1 - 3 джерела; темно-синій = 4 - 9 джерел; світло синій = 10+ джерел.
- Червоний колір показує, що файли вже є в списку завантаження.
- Зелений колір показує, що файли вже були завантажені.

Після вибору файлу для завантаження треба його виділити (можна виділити кілька файлів, утримуючи натиснуту клавішу Ctrl) і натиснути кнопку *Завантаження*, або клавішу *Enter*. Інший варіант – на потрібному файлі клацнути правою кнопкою миші. У контекстному меню, що з'явиться серед інших функцій, буде і функція *Завантаження* (див. Рис. 39).

---

¹ Довженко Олександр Петрович // [Електронний документ. Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Довженко_Олександр_Петрович]. Доступ 10.12.2007 р.

Рис. 39 Контекстне меню в eMule

Після додавання файлів у завантаження можна перейти у вікно управління завантаженнями (вкладка завантаження) (див. Рис. 40).

Рис. 40 Вікно завантаження файлів у eMule

У цьому вікні можна регулювати пріоритет завантаження файлів, зупиняти і скасовувати завантаження файлів та ін.

При користуванні файлообмінними мережами треба пам'ятати про небезпеку порушення авторського права. Вже кілька років іде юридична війна між виробниками фонограм та фільмів та файлообмінними мережами. Формально файлообмінні мережі не несуть відповідальності за порушення копірайту,

оскільки вони не надають користувачам центральних серверів із матеріалами, захищеними копірайтом. Компанії тільки дають можливість обмінюватися файлами, незалежно від того, чи захищені вони копірайтом, чи ні. В результаті, файлообмін провокує незаконну діяльність, не дає розвиватися артистам-початківцям та призводить до втрати робочих місць і зниження зборів податку з продажів. Не маючи можливості боротися з організаторами файлообмінних мереж, музична та кіноіндустрія, ведуть юридичне переслідування мільйонів користувачів файлообмінних мереж.

Тому, перед тим, як завантажувати та поширювати файл у файлообмінній мережі, потрібно пересвідчитись, що він не захищений копірайтом.

Бібліографічний пошук

Бібліографічні ресурси інтернету великі й різноманітні. До них входять численні списки літератури на персональних сторінках, списки нових надходжень або тематичні покажчики на сайтах бібліотек, переліки джерел у різних електронних публікаціях і ще багато подібних матеріалів. Але головними їхніми складовими є електронні каталоги бібліотек і бібліографічні бази даних (такий розподіл досить умовний, оскільки електронний каталог фактично є варіантом бази даних)¹.

Пошук в електронних каталогах бібліотек

Електронні каталоги бібліотек складають основну частку бібліографічного потенціалу інтернету. На сьогоднішній день практично всі бібліотеки мають електронні каталоги. Більшість сучасних каталогів вміють проводити пошук в усіх значимих полях з можливістю усікання термінів запиту або варіативністю їхнього вживання; надають можливість обмеження пошуку за формальними критеріями (роки видання, тип видання, місце видання, і т.п.); деякі – показують поточний стан документу (виданий або знаходиться в книгосховищі) та ін.

Головна перевага електронного каталогу – можливість пошуку бібліографії за ключовими словами.

При пошуку бібліографії з історичних тем варто пам'ятати, що здебільшого в каталоги внесені тільки документи, видані відносно недавно – 10-20 останніх років. Документи, опубліковані раніше, як правило, внесені в каталоги лише частково.

Передусім варто звернути увагу на електронні каталоги:

- Бібліотеки Конгресу США [<http://catalog.loc.gov/>]
- Британської бібліотеки [<http://www.bl.uk/>]

---

¹ Степанов В. Интернет в профессиональной информационной деятельности. Часть 3.2: Библиографические ресурсы Интернет: [Электронный документ. Режим доступа: <http://textbook.vadimstepanov.ru/chapter3/glava3-2.html>]. Доступ 10.12.2007 г.

- Державної публічної історичної бібліотеки [<http://elcat.shpl.ru/elcat.php>]
- Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [<http://www.nbuv.gov.ua/db/opac.html>]
- Російської державної бібліотеки [<http://aleph.rsl.ru>]
- Російської національної бібліотеки [<http://www.nlr.ru/poisk/>]
- Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [<http://library.univer.kharkov.ua/phrорac/>]

Продемонструємо принципи пошуку бібліографічної інформації на прикладі пошуку в електронних каталогах двох найбільших бібліотек світу – бібліотеки Конгресу США [<http://loc.gov/>] та Російської державної бібліотеки [<http://rsl.ru>].

Каталог бібліотеки Конгресу США дозволяє проводити пошук бібліографії у найбільшій бібліотечній колекції в світі – понад 14 мільйонів одиниць зберігання: книжок, рукописів, картографічних матеріалів, звукозаписів, відео-документів та ін.

Головне меню каталогу [<http://catalog.loc.gov/>] пропонує обрати один з двох варіантів пошуку: базовий (Basic Search) та керований (Guided Search).

Базовий пошук пропонує велике різноманіття пошукових опцій¹. Цей вид пошуку більше підходить для досвідчених користувачів. Є можливість застосовувати відсіканні термінів, використання спеціальних символів, логічних операторів та ін.

Простішим є керований пошук, який дозволяє легко формулювати запит будь-якої складності за допомогою простого меню (див. Рис. 41).

Для здійснення пошуку треба:

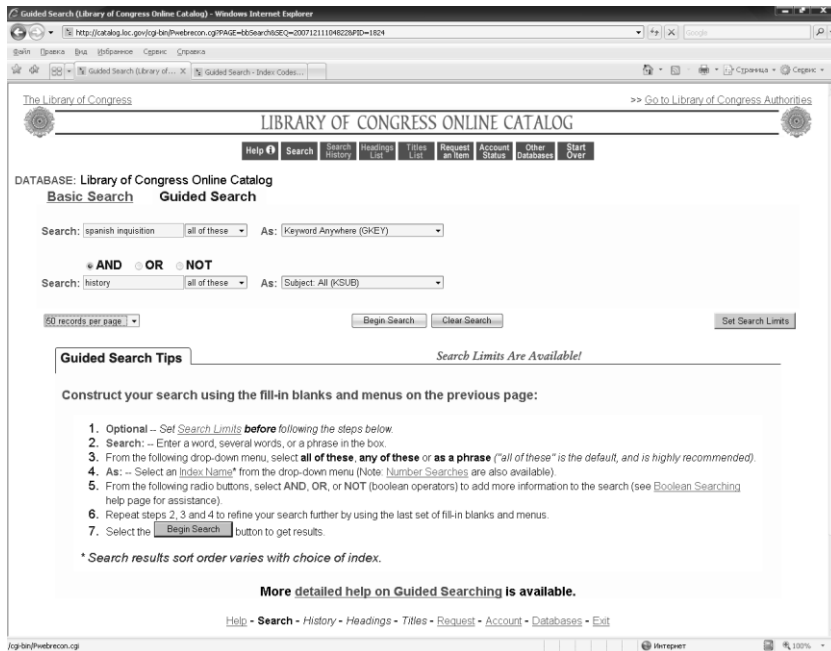
1. Задати (необов'язково) фільтр пошуку (*Search Limits*): дозволяє обмежити пошук бібліографії певним хронологічним діапазоном, мовою, типом видання, місцем зберігання та місцем видання.
2. Ввести в пошукові поля ключове слово або фразу
3. Задати умови через меню. Пропонується вибір з наступного переліку:
  - *any of these* – будь-який з термінів (використовується за умовчанням і дуже рекомендується)
  - *all of these* – всі терміни (і один і інші)
  - *as a phrase* – точна фраза
4. У наступному меню треба визначити поле/поля, у якому буде здійснюватись пошук заданих термінів по зазначених умовах. Найбільш важливими з них є:
  - *Keywords anywhere* – ключові слова в усіх полях (по суті – пошук по всіх полях)
  - *Title* – заголовок

---

¹ Докладні пошукові інструкції можна знайти тут: Help Contents: About This Catalog (Library of Congress Online Catalog) [On-line document. Access mode: <http://catalog.loc.gov/help/contents.htm>]. Access: December 10, 2007.

- *Name: Personal Name* – індивідуальний автор
  - *Subject* – предметні рубрики
5. Вибрати одну з селективних кнопок AND, OR, або NOT (логічні оператори), якщо треба задати додаткові параметри пошуку в другому полі.
  6. Повторити кроки 2-4 для другого поля.
  7. Натиснути кнопку *Begin Search* і отримати результат.

Рис. 41 Керований пошук в каталозі бібліотеки Конгресу США

Наприклад, треба знайти бібліографію по темі *Іспанська інквізиція*. На Рис. 41 показано створений пошуковий запит: в першому полі задамо ключову фразу *spanish inquisition*. У другому полі – предметну рубрику – *history*. Нижче у меню задамо кількість результатів на сторінку – 50. Попередньо у фільтрі пошуку задамо пошук документів тільки англійською.

Перелік результатів видається у вигляді таблиці, що представляє опис в максимально стислому вигляді (див. Рис. 42). По нашому запиту знайдено 40 документів.

Натискання мишею по конкретній позиції робить її більше детальною (*Brief record*) (Рис. 43). Для одержання повної інформації про документ необхідно натиснути на вкладку *Full record* (повний запис).

Рис. 42 Результати пошуку в каталозі бібліотеки Конгресу США

The Library of Congress LIBRARY OF CONGRESS ONLINE CATALOG

DATABASE: Library of Congress Online Catalog
 YOU SEARCHED: Guided Search = (spanish inquisition)[in Keyword Anywhere]AND(history)[in Subject: All]
 SEARCH RESULTS: Displaying 1 through 40 of 40.

Resort results by: [dropdown]

#	Name: Main Author, Creator, etc.	Full Title	Date
[1]		Antisemitic myths : a historical and contemporary anthology / edited by Marvin Perry and Frederick M. Schweitzer.	2007
LIBRARY OF CONGRESS HOLDINGS INFORMATION NOT AVAILABLE			
[2]		Medicine and religion in Enlightenment Europe / edited by Ole Peter Grell and Andrew Cunningham.	2007
	ACCESS: Jefferson or Adams Bldg General or Area Studies Reading Rms		CALL NUMBER: BL65 M4 M177 2007
[3]	Ioannides, Mara W. Cohen.	Shout in the sunshine / Mara W. Cohen Ioannides.	2007
	ACCESS: Main or Science/Business Reading Rms - STORED OFFSITE		CALL NUMBER: PZ7 J5972 Sho 2007 FT MEADE
[4]		Spanish Inquisition, 1478-1614 : an anthology of sources / edited and translated by Lu Ann Homza.	2006
SELECT TITLE FOR HOLDINGS INFORMATION			
[5]	Lewis, Keith D., 1955-	Catholic Church in history : legend and reality / Keith D. Lewis.	2006
SELECT TITLE FOR HOLDINGS INFORMATION			
	Douglas, Helen, 1955-		

Рис. 43 Картка книги

The Library of Congress LIBRARY OF CONGRESS ONLINE CATALOG

DATABASE: Library of Congress Online Catalog
 YOU SEARCHED: Guided Search = (spanish inquisition)[in Keyword Anywhere]AND(history)[in Subject: All]
 SEARCH RESULTS: Displaying 6 of 40.

Previous Next

Brief Record Subjects/Content Full Record MARC Tags

Daily life during the Spanish Inquisition / James M. Anderson.

LC Control No.: 2001049597
 Type of Material: Book (Print, Microform, Electronic, etc.)
 Personal Name: Anderson, James Maxwell, 1933.
 Main Title: Daily life during the *Spanish Inquisition* / James M. Anderson.
 Published/Created: Westport, Conn. : Greenwood Press, 2002.
 Description: xv, 290 p. : ill. ; 21 cm.
 ISBN: 0313316678 (alk. paper)

CALL NUMBER: BX1735 .A72 2002
 Copy 1
 -- Request in: Jefferson or Adams Bldg General or Area Studies Reading Rms
 -- Status: Not Charged

CALL NUMBER: BX1735 .A72 2002 FT.MEADE
 Copy 2
 -- Request in: Main or Science/Business Reading Rms - STORED OFFSITE
 -- Status: Not Charged

Previous Next

Save, Print or Email Records (View Help)

Select Download Format [Text (Brief Information)] [dropdown] [button: Press to SAVE or PRINT]

Система дозволяє формувати список із загального переліку результатів. Збереження записів може бути зроблено різними способами, включаючи відправлення відібраних описів по електронній пошті.

При пошуку документів українською або російською мовою запит потрібно задавати в транслітерації. У більшості бібліотек застосовуються правила транслітерації, розроблені Бібліотекою Конгресу США. Вони інтуїтивно зрозумілі, за винятком деяких літер, де можливі різні варіанти написання. Необхідно запам'ятати, зокрема, правильне написання наступних літер: *Ж* - *zh*, *X* - *kh*, *Ч* - *ch*, *Ц* - *ts*, *Ы* - *y*. Так, наприклад, при пошуку книги російською мовою, присвяченій історії народного господарства СРСР, запит буде мати вигляд: *Narodnoe khoziaistvo SSSR*.

Здійснимо пошук бібліографії в електронному каталозі **Російської державної бібліотеки** [<http://aleph.rsl.ru/>].

Бібліотека пропонує п'ять режимів пошуку¹

- *Простий пошук* проводиться або відразу по всіх елементах (полях) запису, або тільки по одному типу елементів (автор, заголовок, тема й т. ін.).
- *За сполученням полів*, тобто за сполученням різних, але заздалегідь заданих у системі типів елементів записів, потрібно вибрати певну кількість типів елементів із зазначених на екрані й ввести в пошукові рядки відповідні пошукові ознаки (автор і заголовок, автор, видавництво й тема, персоналія й автор і т. д.).
- *По декількох базах даних* пошук проводиться в одному або декількох каталогах, або інших базах даних із пропонованого списку одночасно.
- *Складний пошук* – пошук за довільним сполученням типів елементів записів, який дає користувачеві можливість побудувати власну довільну структуру запиту.
- *Команди* – у пошуковий рядок вноситься логічна формула запиту з використанням кодів індексів, знака рівності, дужок і логічних операторів.

Використаємо режим складного пошуку. Наприклад, необхідно знайти роботи академіка І. Д. Ковальченка з аграрної історії Росії в XIX – на поч. XX ст.

1. Обираємо першим елементом запису *Автор* і вводимо *Ковальченко*²
2. Обираємо другим елементом *Заглавие* і вводимо *аграрн* OR крест* OR помещ**. При цьому вибираємо *Нет* в налаштуванні *Сочетание слов*.
3. Натискаємо *Выполнить* (див. Рис. 44)

---

¹ См.: Помощь по работе с электронным каталогом Российской государственной библиотеки [Электронный документ. Режим доступа: http://aleph.rsl.ru/F/2MX18PNK9M5E5AAE8FF657P7F31359H5TE4QHKJNPHANIUC5YL-12789?func=file&file_name=help-1]. Доступ 10.12.2007 г.

² Однією з важливих особливостей пошуку в інтернеті документів певного автора є вимога уникати вживання повних імен й ініціалів, обмежуючись прізвищами.

Пояснення:

- Пошук за декількома елементами веде до зменшення кількості знайдених записів.
- Якщо вибрати відповідь *Да* на питання *Сочетание слов*, то в результаті пошуку будуть знайдені тільки ті запити, де слова у заданій фразі розташовані тільки у даному порядку.
- Великі й малі літери при пошуку не розрізняються.
- Для того, щоб врахувати різні варіанти початку та закінчення слова (аграрний, аграрного, крестьянское, крестьянство и т. п.) можна використовувати символи відсікання частини слова. Це символи ? або *. Символ відсікання можна використати не більше одного разу в одному слові (наприклад, *крестьян**, або **логия*).
- Символ # можна використати при пошуку за словом, що має варіанти написання, у тому випадку, коли один варіант написання представлений більшою кількістю букв, чим інший. При пошуку будуть знайдені всі записи з наявними варіантами слова. При цьому в знайденому слові на місці символу # може не виявитися жодного знака. Наприклад, за запитом *#ильям* будуть знайдені записи й зі словом *Вильям* і зі словом *Уильям*.
- При пошуку за умовчанням будуть знайдені записи, у яких одночасно є всі слова пошукового запиту, тобто слова автоматично з'єднуються логічним оператором & (И). Можна провести пошук із застосуванням операторів | (ИЛИ) і ~ (НЕ), які оточуються пробілами.

Рис. 44 Складний пошук в каталозі Російської державної бібліотеки

The screenshot shows the 'Сложный поиск' (Complex search) section of the Russian State Library catalog. It features a table for configuring search elements and a section for search restrictions.

Элементы записи для поиска	Введите слово или сочетание слов	Сочетание слов?	Количество записей
Автор	Ковальченко	☐ Нет ☒ Да	74
Заглавие	аграрн* OR крест* OR помещ*	☒ Нет ☒ Да	9162
Все элементы		☐ Нет ☒ Да	

Для просмотра найденных записей щелкните мышкой по их общему числу.
Выполнить Отменить

Найдено всего: 12

Ограничение поиска:

Язык:	любой	Год:	
Место хранения:	любое	[?] (для поиска по части года используйте символ ?)	

Після проведення пошуку у стовбці *Количество записей* відображається кількість знайдених документів з кожного поля і внизу – за сукупністю заданих налаштувань. В нашому випадку, знайдено 74 документа, автором яких є *Ковальченко*, 9162 документа, в яких зустрічаються слова *аграрн** або *крест** або *помещ** і 12 документів, де всі згадані умови перетинаються.

На Рис. 45 представлена сторінка з результатами пошуку.

Зверху наводиться формула пошукового запиту. Показано, що записи ранжирувані за хронологічним принципом (якщо кілька документів одного року, то вони сортується за автором). Наступний рядок дозволяє змінити принцип ранжирування документів: *по автору, по заголовку, по року*.

Далі – порада: для того, щоб подивитись інформацію про екземпляри видання, потрібно натиснути на посилання *Все екземпляри*. Для перегляду інформації про конкретний документ, треба натиснути на порядковому номері запису. Наприклад, натиснемо на цифру 1 і у новому вікні побачимо докладний бібліографічний опис книги *Аграрный строй России второй половины XIX - начала XX века* (Рис. 46).

Рис. 45 Результати пошуку у каталозі Російської державної бібліотеки

Создание набора записей: Выбрать все | Отменить выбор | Рескирование | Отбор
 Выбранные записи: См. выбранное | СохранитьПочта | Создать подмножество | Добавить в подборку | Уточнить

Результат для С-авторы= (Ковальченко) AND С-заглавия= (аграрн* OR крест* OR помещ*); Отсортировано по : году/автору
 Отсортировать по : автору /заглавию / году
 Щелкните по ссылке **Все экземпляры** для просмотра информации об экземплярах издания.
 Для просмотра полной информации об издании щелкните по порядковому номеру записи.

Записи 1 - 10 из 12

#	Автор	Заглавие	Вых.дан.	Шифр хр.
1	Ковальченко, Иван Дмитриевич	Аграрный строй России второй половины XIX - начала XX века / И. Д. Ковальченко. - Ист.-филол. отд.-ние РАН, Комис. по наследию акад. И. Д. Ковальченко	М. : РосСПЭН, 2004	Все экземпляры
2	Ковальченко, Иван Дмитриевич ред.	Аграрная эволюция России и США в XIX - начале XX века. - Материалы сов.-амер. симпозиумов / Отв. ред. И. Д. Ковальченко, Б. А. Тишков. Agrarian evolution in Russia and the United States in the XIX - early XX century	М. : Наука, 1991	Все экземпляры
3	Рахматуллин, Морган Абдулович	Крестьянское движение в великорусских губерниях в 1826-1857 гг. / М. А. Рахматуллин; Отв. ред. И. Д. Ковальченко. - Ан СССР, Ин-т истории СССР	М. : Наука, 1990	Все экземпляры
4	Бокарев, Юрий Павлович	Социалистическая промышленность и мелкое крестьянское хозяйство в СССР в 20-е годы. - Источники, методы исслед., этапы взаимоотношений / Ю. П. Бокарев; Отв. ред. И. Д. Ковальченко. - Ан СССР, Ин-т истории СССР	М. : Наука, 1969	Все экземпляры
5	Костошко, Иван Иванович	Прусская аграрная реформа. К пробл. буржуаз. агр. революции прус. типа / И. И. Костошко; Отв. ред. И. Д. Ковальченко. - Ан СССР, Ин-т сельскохозяйственной и балканистики	М. : Наука, 1989	Все экземпляры
6	Литвак, Борис Григорьевич	Крестьянское движение в России в 1775-1804 гг. - История и методика изучения источников / Б. Г. Литвак; Отв. ред. И. Д. Ковальченко. - Ан СССР, Ин-т истории СССР	М. : Наука, 1989	Все экземпляры
7	Ковальченко, Иван Дмитриевич	Социально-экономический строй крестьянского хозяйства европейской России в эпоху капитализма. (Источники и методы исслед.) / И. Д. Ковальченко, Т. Л. Мосленко, Н. Б. Селушкина	М. : Изд-во ИГУ, 1988	Все экземпляры
8	Водарский, Я.Е. авт.	История крестьянства России. Крестьянство периода позднего феодализма (середина XVI в. - 1861 г.) / Я. А. Преображенский, Я. Е. Водарский, В. М. Кабузани др.; Редкол. А. А. Преображенский (отв. ред.) и др.	М. : Наука, 1993	Все экземпляры
9	Горская, Наталья Александровна авт.	История крестьянства СССР. Крестьянство в периоды раннего и развитого феодализма / [Н. А. Горская, М. Б. Свердлов, Я. Н. Шапов и др.]; Редкол. Н. А. Горская (отв. ред.) и др.	М. : Наука, 1990	Все экземпляры
10	Ковальченко, Иван Дмитриевич ред.	Итоги и задачи изучения аграрной истории СССР в свете решений XXVI съезда КПСС - XXI сесс. Всесоюз. симпози. по изуч. пробл. аграр. истории. Тез. докл. и сообщ. Казань, 22-26 лет. 1988 г. / Редкол. И. Д. Ковальченко (отв. ред.) и др.	М. : Ин-т истории СССР, 1988	Все экземпляры

Рис. 46 Докладний бібліографічний опис книги

Для докладної інструкції з проведення бібліографічного пошуку треба звертатись до розділів допомоги конкретного електронного каталогу.

Дослідникам історії України варто звернути особливу увагу на електронний каталог [<http://www.nbuv.gov.ua/db/opac.html>] та пошук в електронному фонді [<http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html>] бібліотеки імені В. І. Вернадського. Зокрема, в останньому у відкритому доступі можна знайти автореферати дисертацій (з 1999 р.) та деякі інші видання.

Метапошукові бібліографічні системи

Метапошукові бібліографічні системи, або портали міжбібліотечної інформації, по своїй суті схожі з метапошуковими системами, тільки шукають бібліографічну інформацію.

За допомогою метапошукової бібліографічної системи можна сформулювати і відправити запит відразу до декількох електронних каталогів бібліотек, що підтримують таку функцію¹.

Прикладом метапошукової бібліографічної системи є Сигла [<http://sigla.ru/>] – спільний інформаційний проект Наукової бібліотеки МДУ імені М. В. Ломоносова і компанії *Библиотечная компьютерная сеть*.

¹ Бібліотеки, що підтримують спеціальний протокол обміну бібліографічної інформації Z39.50 [докладніше див.: <http://www.loc.gov/z3950/agency/>].

Сигла – це портал міжбібліотечної інформації, що допомагає сформулювати запит і знайти документи в електронних каталогах найбільших бібліотек Росії та закордонних країн, що підтримують протокол Z39.50. Дозволяє оформити замовлення на документ у бібліотеках, які технологічно дають можливість це зробити. Здійснює доступ до повних текстів документів при їхній наявності в інформаційних системах бібліотек. Надає можливість сформулювати правильний запит для пошуку на Яндексі та в Гуглі у глобальній мережі Інтернет, якщо документ не буде знайдений у запропонованих каталогах бібліотек.

На Рис. 47 показана головна сторінка Сигли, з якої можна здійснювати прості запити: достатньо вибрати потрібний пошуковий елемент (автор, назва, ключові слова і т.п.); задати ключові слова (можливо з відсіканням частини); вибрати каталоги, в яких треба шукати бібліографію.

Рис. 47 Пошукова система Сигла

Справа від поля запиту є посилання на сторінку з розширеним пошуком, де можна задати складний запит із використанням кількох елементів відразу, логічними операторами і т.п.

Після натискання на кнопку *Искать*, Сигла посилає запити в каталоги бібліотек і видає статистику: де і скільки документів знайдено по запиту (див. Рис. 48).

Після цього можна або уточнювати запит, або переходити до конкретних каталогів (для перегляду результату по всіх каталогах разом, треба натиснути *Показать все результаты*).

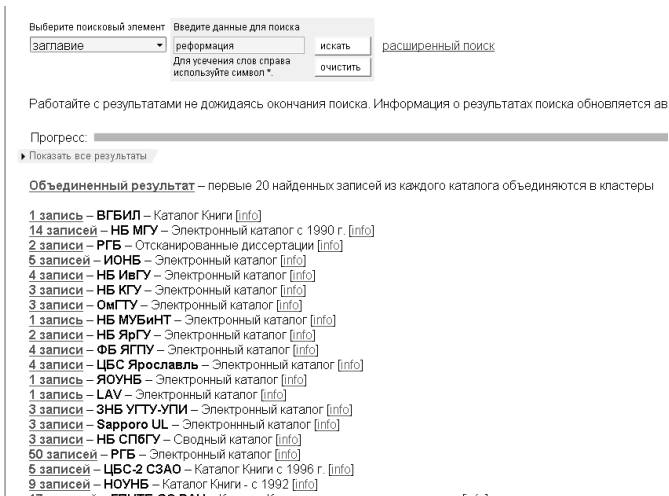
У таблиці перегляду знайдених документів (див. Рис. 49) – основна інформація про документ: дані про автора, заголовок, вихідні дані.

Із знайденими документами можна робити наступні дії:

- *Описание* – документ буде представлений у форматі бібліографічного опису
- *Заказать* – здійснення електронного замовлення через інтернет (якщо бібліотека підтримує цю функцію)

- *Загрузить* – запись буде завантажено у спеціальному бібліотечному форматі MARC21 або RUSMARC в іншу бібліотечну інформаційну систему
- *В корзину* – переміщуючись сторінками, можна відкладати потрібні бібліографічні записи у кошик, до якого можна звернутись з будь-якої сторінки

Рис. 48 Результати пошуку в системі Сигла

Рис. 49 Таблица перегляду знайдених результатів

№	Каталог	Автор	Заглавие	Данные	Действия
1.	Объединенный результат		РЕФОРМАЦИЯ РЕНЕССАНС ГУМАНИЗМ	МОСКВА : РОССПЭН, 2004	
	ВГБИЛ – Каталог Книги [info]	Бурдах, Конрад	Реформация. Ренессанс. Гуманизм : Перевод с немецкого / Конрад Бурдах	Москва : РОССПЭН, 2004	Сигла, описание, загрузить, записать в корзину
	НБ МГУ – Электронный каталог с 1990 г. [info]	Бурдах, Конрад	Реформация Ренессанс. Гуманизм / Конрад Бурдах; Пер. с нем. М. И. Левина	М. : РОССПЭН, 2004	Сигла, описание, загрузить, записать в корзину
	ИОНБ – Электронный каталог [info]	Бурдах, Конрад	Реформация. Ренессанс. Гуманизм / Конрад Бурдах; пер. с нем. М. И. Левина	М. : РОССПЭН, 2004	Сигла, описание, загрузить, записать в корзину
	ПНБЕ СО РАН – Каталог Книги и продолжающиеся издания [info]	Бурдах, К.	Реформация. Ренессанс. Гуманизм : [Пер. с нем.] / Конрад Бурдах	М. : Росспэн, 2004	Сигла, описание, загрузить, записать в корзину
	НБ ЯрГУ –	Бурдах, Конрад	Реформация Ренессанс. Гуманизм / К. Бурдах; Пер. с нем.	М. : РОССПЭН, 2004	Сигла,

Пошук бібліографії за допомогою персональних систем управління бібліографічною інформацією (на прикладі EndNote)

Метапошукові бібліографічні системи, такі як Сигла, дозволяють оптимізувати пошук бібліографії: відпадає необхідність пристосовуватись до інтерфейсів і вивчати правила користування різними каталогами, але ще зручнішими для пошуку бібліографічної інформації є персональні системи управління бібліографічною інформацією

Персональні системи управління бібліографічною інформацією (англ. – Personal Bibliographic Managers, або Personal bibliographic database tools) (ПСУБІ) – це спеціальні програми для організації електронних бібліографічних баз даних та роботи з ними.

До основних функцій популярних ПСУБІ, можна віднести: створення й управління бібліографічними базами даних; автоматичну зміну стилю й форми бібліографічних записів; пошук у відкритих електронних бібліотечних каталогах; складний логічний пошук по локальним бібліографічним базам; організацію посилань при роботі в текстових редакторах; організацію бібліотеки документів на локальному комп'ютері та ін.

На сьогоднішній день існують десятки професійних ПСУБІ. Серед найбільш відомих – EndNote [<http://www.endnote.com/>], ProCite [<http://procite.com/>], ReferenceManager [<http://www.refman.com/>], Biblioscape [<http://www.biblioscape.com/>], LibNavigator [<http://www.libnavigator.ru/>] та ін.

Розглянемо принцип пошуку бібліографії у віддалених базах даних за допомогою ПСУБІ на прикладі однієї з найбільш популярних програм – EndNote (див. Рис. 50).

EndNote – це комерційна ПСУБІ, розроблена фірмою Thomson Research Soft [<http://www.thomsonisiresearchsoft.com/>]. Останньою версією на момент написання посібника була 11 версія (EndNote X1).

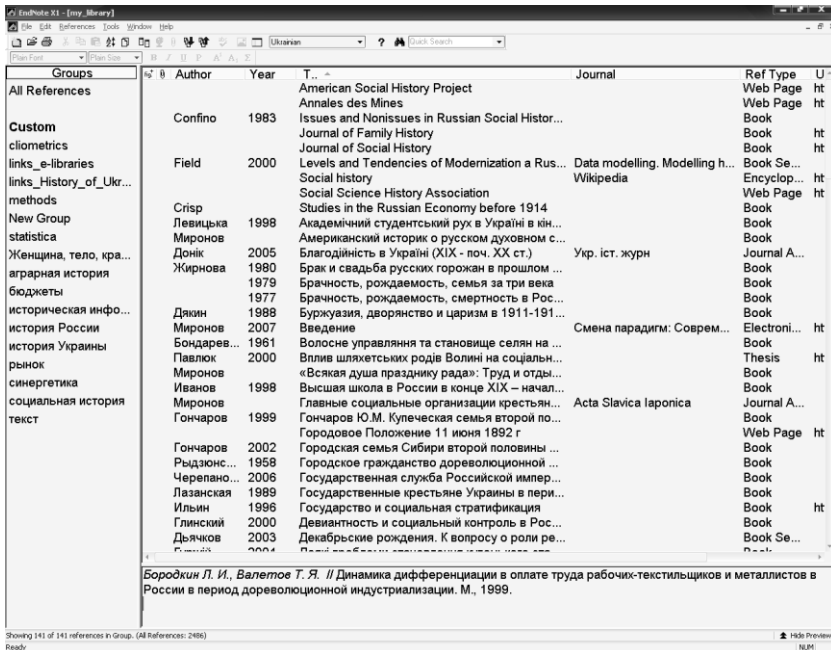
Під час установки програми на комп'ютер, разом із самою програмою на диск встановлюється і підручник щодо роботи з програмою¹ (обсяг – понад 700 сторінок), який містить докладні інструкції щодо роботи з програмою. Тут ми зупинимось тільки на можливостях бібліографічного пошуку програми у віддалених бібліографічних каталогах.

Після завершення установки на комп'ютер програма готова здійснювати пошук бібліографії в сотнях віддалених каталогів. Якщо в списку немає необхідної бібліотеки, можна її додати, якщо тільки вона підтримує Z39.50 протокол і відомі необхідні технічні параметри.

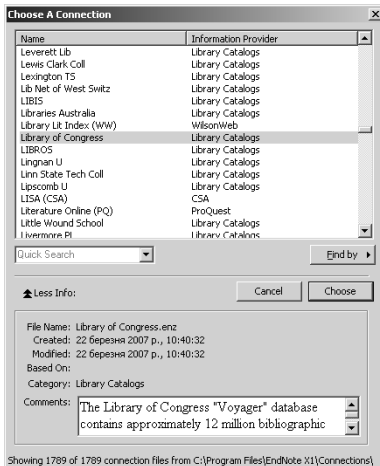
¹ Також доступний для завантаження з сайту EndNote [<http://endnote.com/support/helpdocs/EndNoteX1WinManual.pdf>].

Рис. 50 Основне робоче вікно програми EndNote X1

Щоб з'єднатися з віддаленим бібліографічним каталогом, потрібно виконати команду **Tools** ▶ **Online Search** ▶ **New Search**. Потім зі списку каталогів вибрати потрібний і натиснути кнопку **Choose** (див. Рис. 51).

Рис. 51 Вибір з'єднання

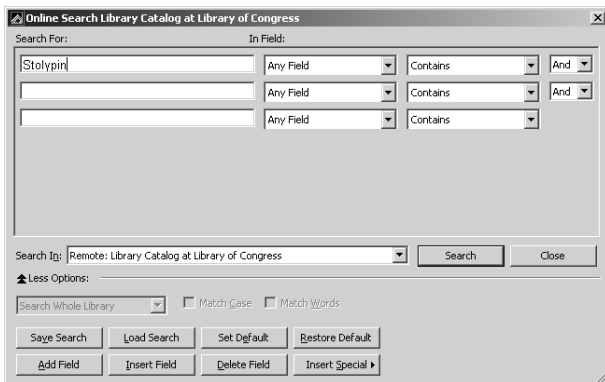
У вікні пошуку, що з'явилося, задати параметри. Пошук виконується за ключовими словами. Можна використати логічні оператори **AND** **OR** **NOT**.

Рядки заповнюються зверху вниз. Допускається відсікання слів, тобто можна шукати по початку (наприклад, *истори**), по кінцю (наприклад, **логія*) слова або по буквах із середини слова (**лого**).

У першому полі задамо ключове слово, наприклад, *Stolypin*, потім натискаємо на кнопку *Search*.

Рис. 52 Пошуковий запит у каталозі

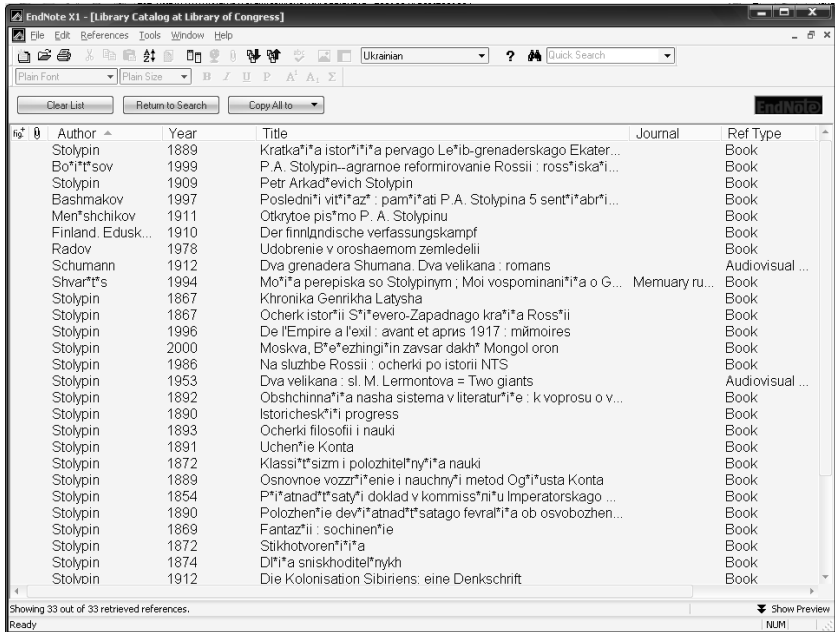
Після цього програма надсилає запит у каталог і видає результат пошуку в спеціальному діалоговому вікні (див. Рис. 53).

Рис. 53 Підтвердження пошукового запиту

Вікно підтвердження пошукового запиту показує кількість знайдених посилань за запитом. Якщо натиснути кнопку *OK*, то програма видасть результат в окремому вікні (Рис. 54). Якщо результат пошуку занадто великий, то можна «попросити» програму видати менший результат, наприклад, з 1 по 15, або повернутися в попереднє вікно й задати більш чіткі параметри пошуку.

Рис. 54 Результати пошуку в каталозі бібліотеки Конгресу США

Результати пошуку можна зберегти в новій бібліотеці або додати в існуючу за допомогою кнопок *Copy All to*. Якщо виділено одне або кілька посилань, то кнопка міняє назву на *Copy Selected to*.

Виділити несуміжні посилання можна мишею при натиснутій клавіші *Ctrl*, виділити блоки – при натиснутій клавіші *Shift*.

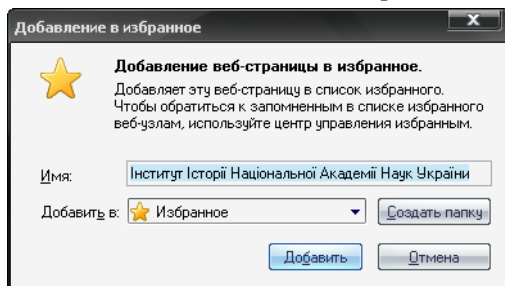
Закладення

Якщо знайдено цікавий сайт, корисно додати його у закладки інтернет-навігатора, аби в подальшому можна було швидко до нього звернутись.

Для того, щоб додати сторінку в закладки інтернет-навігатора Internet Explorer, необхідно:

- переконатися, що в даний момент відкрита саме та сторінка, яку потрібно додати у закладки;
- Натиснути *Избранное* ► *Добавить в папку «Избранное»*;
- У спеціальному діалоговому вікні (Рис. 55) можна задати назву сторінки, або використати назву за умовчанням. Також можна вибрати опцію: додати закладку у корневий каталог або в існуючу папку, або створити нову папку.

Рис. 55 Закладення веб-сторінки

Для того, щоб скористатись зробленою закладкою, потрібно в меню *Избранное* вибрати потрібну закладку і натиснути на неї лівою кнопкою миші.

Аналогічним образом закладки додаються і використовуються в інтернет-навігаторі Mozilla Firefox, тільки там вони називаються не *Избранное*, а *Закладки*.

Для впорядкування закладок (видалення, перейменування, переміщення, розподіл по папках), треба в меню *Избранное* натиснути *Упорядочить избранное* (Internet Explorer), або *Закладки* ► *Управление закладками* (Mozilla Firefox). У спеціальному вікні, що з'явиться, можна з легкістю впорядкувати закладки, щоб ними було зручно користуватися.

Бібліографічний опис інтернет-ресурсів

На сьогоднішній день існує кілька стандартів бібліографічного опису електронних документів¹. Для публікацій в українських виданнях рекомендується використовувати Державний стандарт 7.82-2001 – бібліографічний опис електронних документів. Цей державний стандарт визначає правила опису електронних документів, в тому числі, розміщених в інтернеті. Але в стандарті є зразки описів лише цілих сайтів та статей електронних журналів, тому він скоріше може бути корисним як загальні рекомендації щодо бібліографічного опису інтернет-ресурсів.

Спираючись на поради стандарту 7.82-2001, можна порадити при описанні дотримуватись таких правил:

Веб-сторінка

Бібліографічний опис веб-сторінки включає такі обов'язкові елементи:

---

¹ Серед найбільш відомих розробників стандартів бібліографічного опису електронних документів можна віднести International Federation of Library Association and Institutions з їх проектом ISBD(ER) - International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources [<http://www.ifla.org/VII/s13/pubs/isbd.htm#1>] та The Dublin Core Metadata Initiative [<http://dublincore.org/>].

Автор, назва, тип документа, дата публікації, електронна адреса, дата звертання. Якщо назва чітко не вказана, то її можна взяти з назви веб-сторінки, яка відображується у верхньому лівому куті інтернет-навігатора (зміст тегів <title>)

Приклади оформлення:

- ✓ Степанов В. Интернет в профессиональной информационной деятельности. [Электронный документ. Режим доступа: <http://textbook.vadimstepanov.ru/>]. Доступ – 10.12.2007 г.
- ✓ Cliometrics // Wikipedia, the free Encyclopedia [On-line document. Access mode: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cliometrics>]. Access – December 10, 2007.

Стаття з електронного журналу

Стаття з електронного журналу описується за таким же принципом, як і друкована стаття, додатковими елементами є URL та дата звертання. Стаття або книга, що має друкований аналог не потребує додаткового описання її електронної копії. Якщо все-таки необхідно дати опис електронної копії, то крім звичайних елементів, треба додати тільки URL.

Приклади оформлення:

- ✓ Можяева Г. В. Роль исторической информации в современном источниковедении [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://huminf.tsu.ru/e-jurnal/magazine/1/mojaeva.htm>]. Доступ 02.12.2007 г.
- ✓ Горобець В. Наскільки новою є «нова соціальна історія» в українському прочитанні? // Соціум. – 2005. – № 5. – С. 7-9. [Електронна копія <http://history.org.ua/Socium//5/1.pdf>].

При використанні посилань на інтернет-ресурси варто дотримуватись наступних правил:

- 1) не варто посилатись на електронний документ, якщо є його друкований аналог;
- 2) варто залишати копії використаних електронних статей і книг в електронному і друкованому варіантах;
- 3) пам'ятаючи, що редакційний контроль на більшості сайтів відсутній, при використанні інформації з інтернету, необхідно бути особливо критичним і обережним.

Словник термінів

- **DHTML** (англ. Dynamic Hyper Text Mark-up Language) – динамічна гіпертекстова мова розмітки. Дозволяє комбінувати HTML, таблиці стилів і скрипти для того, щоб зробити веб-сторінку динамічною або інтерактивною.
- **DNS** (англ. Domain Name System – система доменних імен) – система доменних імен. Завдання цієї системи – перетворення імені хоста (комп'ютера або іншого мережного пристрою) в IP-адресу.
- **FAQ** (англ. скор. Frequently Asked Questions – питання, що часто задають) – розділ на сайті, присвячений розгляду типових питань користувачів.
- **HTML** (англ. HyperText Markup Language) – мова гіпертекстової розмітки документу. За допомогою HTML комп'ютеру користувача повідомляється, яким чином показувати в інтернет-навігаторі текст та інші елементи сторінок (зображення, таблиці та ін.). Розмітка здійснюється за допомогою спеціальних тегів розмітки тексту.
- **HTTP** (англ. HyperText Transfer Protocol) – протокол передачі гіпертексту – засіб передачі веб-сторінок через інтернет. Спочатку HTTP використовувався тільки для передачі HTML-документів, але зараз через нього можна передавати будь-яку інформацію, у тому числі мультимедіа: малюнки, звук, відео та ін. файли.
- **IP-адреса** (англ. Internet protocol address) унікальна адреса кожного комп'ютера мережі. IP складається з чотирьох чисел від 0 до 255, розділених крапками (наприклад, 192.168.2.57).
- **TCP/IP** (англ. Transmission control protocol / Internet Protocol) – протокол контролю передачі даних – спеціальний набір технічних правил, призначених для роботи комп'ютера в інтернеті.
- **URL-адреса** (англ. Universal Resource Locator – універсальний покажчик ресурса) – стандартизований засіб запису адреси ресурсу в інтернеті.
- **WWW** (англ. World Wide Web – всесвітня павутина) – система зв'язаних через інтернет гіпертекстових документів.
- **Алгоритм пошуковий** – метод відбору сторінок у результати пошуку та принцип ранжирування видачі результатів пошуковою машиною.
- **База даних** (англ. database) – впорядкований набір даних.
- **Банер** (англ. banner – прапор, транспарант) – статична картинка або нескладна мультиплікація (анімований малюнок), розташована на веб-сторінках у рекламних цілях.
- **Блог** (англ. blog, від web log, «веб-журнал або щоденник подій») – це сайт, що складається з невеликих записів і мультимедіа тимчасової значимості. Як правило, блоги дозволяють залишати коментарі до окремих записів відвідувачами
- **Булевий** (англ. boolean), або логічний інформаційний пошук – пошук, заснований на так званій булевській моделі інформаційного пошуку, при якому

інформаційний запит формується за допомогою булевських (логічних) операторів, таких, наприклад, як AND, NOT, OR та ін.

- **Веб 2.0** (англ. Web 2.0) – поняття, яким користуються для позначення ряду нових інтерактивних технологій та послуг інтернету, точніше його частини – Всесвітньої павутини (WWW). Окрім того, цим поняттям описують зміну сприйняття інтернету користувачами.
- **Веб-сторінка** (англ. web-page) – документ інтернету, що визначається своєю адресою. Веб-сторінка – найдрібніша логічна одиниця інтернету. Спрощено можна сказати, що Всесвітня павутина складається з сайтів, а сайти – з веб-сторінок.
- **Відвідувачі** – кількість унікальних ідентифікаторів комп'ютерів, з яких зверталися до певної сторінки (сайту).
- **Гіперпосилання** (англ. hyperlink) – сукупність символів в HTML-документі, що вказують на будь-який інший файл, розташований в інтернеті і показують шлях (URL) до цього файлу. Гіперпосилання може бути текстовим та графічним.
- **Гіпертекст** (англ. hypertext) – слово або фраза в документі, які пов'язані з якою-небудь частиною цього або іншого документа. Слова й фрази гіпертексту, як правило, мають блакитні кольори й підкреслені.
- **Домен** (англ. domain) – структурна одиниця інтернету. Домени бувають кількох рівней. Домени першого рівня ще часто називають «зонами».
- **Індексування документів** (англ. indexing) – процес опису змісту документів і пошукових запитів у термінах інформаційно-пошукової мови.
- **Інтернет** (англ. internert) – всесвітня система об'єднаних комп'ютерних мереж, побудована на використанні протоколів передачі даних IP (Internet Protocol) та маршрутизації пакетів даних.
- **Інтернет-навігатор** (англ. browser – браузер) – прикладна програма для перегляду інформації у World Wide Web.
- **Інтернет-портал** (англ. portal) – сайт, що містить велику кількість зовнішніх (ведучих на інші ресурси) посилань, які дозволяють користувачу одержувати багатогранну інформацію. Існують горизонтальні й вертикальні портали. Горизонтальними прийнято називати ті, які охоплюють багато тем (наприклад – Яндекс). Вертикальними називаються спеціалізовані тематичні портали. Прийнято також підрозділяти портали на інтернаціональні і регіональні.
- **Інтранет** (англ. intranet – внутрішньокорпоративна мережа) – внутрішня мережа організації. Інтранет-мережі захищені від загального доступу й використовуються як сховища інформації конкретної організації. Інформація в них, як правило, зберігається в тім же форматі, що й в World Wide Web.
- **Каталог ресурсів** – систематизована добірка посилань на різні сайти з описами. Сайти в каталозі згруповані по темах або регіонах. Каталоги поділяються на спеціалізовані (галузеві) і загальні, а також на регіональні, національні й глобальні.
- **Кеш** (англ. cache – схованка) – копії веб-сторінок, уже переглянуті користувачем. При спробі повторного перегляду цих сторінок браузер (або прокси-сервер) уже не буде запитувати їх з веб-серверів, а витягне з кешу.

Застосування кешу знижує навантаження на інтернет і підвищує швидкість завантаження сторінок.

- **Кукі** (англ. cookie – печиво) – службова інформація, що посилається веб-сервером на комп'ютер користувача, для збереження в інтернет-навігаторі. Використовується для збереження даних, специфічних для даного користувача та ін. специфічних завдань.
- **Лічильник** (англ. counter, webbrating) – це сервіс, призначений для зовнішнього незалежного виміру відвідуваності сайтів.
- **Логін** (англ. login) – алфавітно-цифровий набір символів, що ідентифікує користувача комп'ютерної мережі і разом із паролем використовується операційною системою для надання йому дозволу на з'єднання з комп'ютерною системою та визначення його прав доступу до ресурсів мережі.
- **Месенджер** – програма миттєвого обміну повідомленнями, надає можливість обміну інформацією між двома або більшою кількістю користувачів інтернету в режимі реального часу за посередництвом спеціального сервера.
- **Провайдер** (англ. provider, ISP) – це компанія, що надає послугу доступу в інтернет й, можливо, інші послуги, такі як хостинг, e-mail й ін.
- **Проксі** (від англ. проху - право дії від імені) – проміжний, транзитний веб-сервер, що використовується як посередник між браузером і кінцевим веб-сервером. Основна причина використання прокси-сервера - економія обсягу передачі інформації й збільшення швидкості доступу за рахунок кешування
- **Сайт** (англ. website) – одна чи сукупність веб-сторінок, доступних в інтернеті через протоколи HTTP/HTTPS. Сукупність усіх загальнодоступних сайтів складають Всесвітню павутину.
- **Сервер** (англ. server - сервер) – центральний комп'ютер мережі, що керує розподілом ресурсів і централізованим доступом до даних; програма, що забезпечує управління доступом до мережних ресурсів.
- **Сесія** – перебування користувача на сайті з перервою не більше 30 хвилин.
- **Форум** (англ. forum) – інструмент для спілкування на сайті. Повідомлення у форумі в чомусь схожі на поштові - кожне з них має автора, тему й властивий зміст. Але для того, щоб відправити повідомлення у форум, не потрібна ніяка додаткова програма - потрібно просто заповнити відповідну форму на сайті.
- **Хеш** – блок даних фіксованого розміру, отриманий в результаті хешування масиву даних. Хешування – процес, що перетворює вхідні дані будь-якого (як правило, великого) розміру в дані фіксованого розміру.
- **Хостинг** (англ. hosting) – послуга, що представляє дисковий простір для розміщення фізичної інформації на сервері. Зазвичай під словом *хостинг* розуміють послугу з розміщення чужого веб-сайта на своєму веб-сервері.
- **Чат** (англ. to chat – бовтати) – спілкування в інтернеті в реальному часі. Чат виглядає як вікно, у якому видний потік повідомлень від всіх учасників чату. Щоб спілкуватися в чаті, потрібно вибрати собі ім'я (нік) й послати повідомлення, що відразу ж з'явиться в загальному потоці.

Список рекомендованих інтернет-ресурсів

Енциклопедії, довідники, словники

Колекції енциклопедій та словників, або метаенциклопедії та метасловники

- КМ.ru Мегаэнциклопедия [<http://mega.km.ru/>]
- Мир энциклопедий [<http://www.encyclopedia.ru/>]
- Рубрикон [<http://www.rubricon.com/>]
- Русские словари [<http://www.slovari.ru/>]
- Яндекс словари [<http://www.slovari.yandex.ru/>]

Універсальні енциклопедії

- Britannica (Британніка) [<http://www.britannica.com/>]
- Encarta (Енкарта) [<http://encarta.msn.com/>]
- Вікіпедія (англійською) [<http://en.wikipedia.org/>]
- Вікіпедія (російською) [<http://ru.wikipedia.org/>]
- Вікіпедія (українською) [<http://uk.wikipedia.org/>]
- Кругосвет [<http://www.krugosvet.ru/>]

Спеціалізовані енциклопедії

- Art cyclopedia – енциклопедія історії мистецтва [<http://www.artcyclopedia.com/>]
- Biography.com – біографічний словник [<http://www.biography.com/>]
- The World Factbook – факти про країни [<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>]
- Литературная энциклопедия [<http://feb-web.ru/feb/litenc/encycllop/>]
- Энциклопедия «Вокруг света» [<http://www.vokrugsveta.ru/encyclopedia/>]
- Энциклопедия вооружений [<http://www.arms.ru/>]
- Энциклопедия кораблей [<http://ship.bsu.by/>]
- Энциклопедия мировой авиации [<http://www.cofe.ru/avia/>]

Історичні каталоги

- Best of History Web Sites [<http://www.besthistorysites.net/>]
- Economic History.NET [<http://eh.net/>]
- H-Net: Humanities and Social Sciences Online [<http://www.h-net.org/>]
- Inter History: Каталог исторических научно-образовательных ресурсов [<http://www.ab.ru/~kleio/internet/>]
- Internet History Sourcebooks Project [<http://www.fordham.edu/halsall/>]
- Resources for History. Central Library. Vanderbilt University [<http://www.library.vanderbilt.edu/central/history.html>]
- The Arts and Humanities Institute. History [<http://www.intute.ac.uk/artsandhumanities/history/>]
- The British Academy Portal [<http://www.britac.ac.uk/portal/>]
- The Labyrinth: Resources for Medieval Studies [<http://labyrinth.georgetown.edu/>]
- The Online Reference Book for Medieval Studies [<http://the-orb.net/>]
- WWW-VL: World History Index and History Central Catalogue Library: [<http://vlib.iue.it/history/>]
- Интернет-ресурсы по истории России [<http://edu.tsu.ru/historynet/add/sites/index.htm>]
- Каталог исторических ресурсов Государственной публичной исторической библиотеки [<http://www.shpl.ru/links.phtml?cat=90>]
- Коллекция ссылок Исторического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова [<http://www.hist.msu.ru/Links/>]

Сайти з історичної тематики

Архіви

- Список сайтів архівів України та світу [<http://history.org.ua/0/?l=1>]
- Архивы России [<http://www.rusarchives.ru/>]
- Державний комітет архівів України [<http://www.archives.gov.ua/>]
- National Archives and Records Administration [<http://www.archives.gov/>]
- ArcheoBiblioBase Russia [<http://www.iisg.nl/~abb/index.html>]
- Всероссийский научно-исследовательский институт документоведения и архивного дела [<http://www.dataforce.net/~vniidad/>]
- National Union Catalog of Manuscript Collections [<http://www.loc.gov/coll/nucmc/nucmc.html>]

- The Royal Commission on Historical Manuscripts [<http://www.hmc.gov.uk>]
- International Institute for Archival Science [<http://xoomer.alice.it/iiias/>]
- US National Archives and Records Administration [<http://www.archives.gov/index.html>]
- National Photographic Conservation Studios [<http://dspace.dial.pipex.com/cpc.moor/news3.htm>]
- The National Preservation Office [<http://www.bl.uk/services/npo/npo.html>]
- Національний архів аудіо- і відеозаписів (National Archive of Recorded)
- The National Archives of the United Kingdom [<http://www.nationalarchives.gov.uk/default.htm>]
- National Media Museum [<http://www.nationalmediamuseum.org.uk/>]

Музеї

- Перелік сайтів музеїв світу [<http://www.hist.msu.ru/ER/museum.htm>]
- Музеи России [<http://www.museum.ru/>]
- Музейний простір України [<http://www.ukrmuseum.org.ua/>]

Електронні бібліотеки

- Список електронних бібліотек на сайті історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [<http://www-history.univer.kharkov.ua/links/e-libraries.html>]
- Lib.ru Бібліотека Максима Мошкова [<http://www.lib.ru/>]
- Perseus Digital Library [<http://www.perseus.org/>]
- Vivos Voco – зову живых! [<http://vivovoco.rsl.ru/>]
- Бібліотека електронних ресурсів МДУ ім. М. В. Ломоносова [<http://www.hist.msu.ru/ER/>]
- Електронна бібліотека університету Вірджинія [<http://www2.lib.virginia.edu/etext/index.html>]
- Електронна бібліотека Альдебаран [<http://www.aldebaran.ru/>]
- Електронний фонд бібліотеки імені В. І. Вернадського [<http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html>]
- Мириобиблион: Библиотека античных и византийских текстов [<http://miriobiblion.narod.ru/>]
- Научная электронная библиотека [<http://elibrary.ru/defaultx.asp>]
- Открытая русская электронная библиотека [<http://orel.rsl.ru/>]
- Оцифрованные редкие и ценные издания из фонда Научной библиотеки РГГУ [<http://liber.rsu.ru/section.html?id=1042>]
- Проект «Військова література» [<http://militera.lib.ru/>]

- Проект Гутенберг [http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page]
- Східна література – бібліотека текстів Середньовіччя [<http://vostlit.info/>]

Електронні історичні журнали

- Восточноевропейский археологический журнал [<http://www.archaeology.kiev.ua/journal/>]
- Два века [<http://www.dvaveka.pp.ru>]
- Исследовано в России [<http://zhurnal.ape.relarn.ru/>]
- Мир истории [<http://www.historia.ru/>]
- Первые американцы [<http://www.first-americans.spb.ru>]
- Русское самосознание [<http://russamos.narod.ru>]
- Сибирская заимка [<http://www.zaimka.ru/>]
- Соціум [<http://history.org.ua/0/?l=e.s>]
- Український історичний журнал [<http://history.org.ua/0/?l=e.u>]

Тематичні проекти. Всесвітня історія

- Список сайтів див. також в каталозі DMOZ [<http://www.dmoz.org/Society/History/>]
- Historical Text Archive: Electronic History Resources, online since 1990 [<http://historicaltextarchive.com/>]
- H-Net: Humanities and Social Sciences Online [<http://www.h-net.msu.edu/>]
- Internet History Sourcebooks Project [<http://www.fordham.edu/halsall/>]
- World War 2 Pictures In Color [<http://www.ww2incolor.com/>]
- Боевая техника древности [<http://xlegio.ru/>]
- Великая отечественная война 1941-1945 гг. [<http://velikvoy.narod.ru/>]
- Всемирная история. Единое научно-образовательное пространство [<http://www.worldhist.ru/index.htm>]
- Вторая мировая война 1939-1945 [<http://weltkrieg.ru/>]
- Египтологический сборник [<http://egyptology.ru/>]
- Изобразительное искусство: история, стили, художники, картины [<http://www.arthistory.ru/>]
- Интернет-проект «1812 год» [<http://www.museum.ru/museum/1812/index.html>]
- Пулятина Миня [<http://io.udsu.ru/ptm/>]
- Российская империя в фотографиях [<http://all-photo.ru/empire/index.ru.html>]
- Советская музыка [<http://www.sovmusic.ru/index.php>]

- Хронос – всемирная история в интернете [<http://www.hrono.info/>]

Тематичні проекти. Історія України

- Список сайтів див. також в каталозі DMOZ [<http://www.dmoz.org/World/Ukrainian/Наука/Історія/>]
- Exlibris – українська електронна бібліотека [<http://exlibris.org.ua/>]
- Интернет-проект «1812 год» [<http://www.museum.ru/museum/1812/index.html>]
- Ізбоник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. [<http://litopys.org.ua/>]
- Інститут Історії Національної Академії Наук України [<http://history.org.ua/>]
- Історія козацтва XV – XXI ст. [<http://www.ukrhistory.narod.ru/>]
- Історія України – документи [http://www-history.univer.kharkov.ua/hist_ukraine/index.html]
- Официальный сайт Нестора Ивановича Махно [<http://www.makhno.ru/>]
- Українська історична бібліотека [<http://www.ukrhistory.narod.ru/>]
- Юго-Западный фронт [<http://www.ugz-front.h1.ru/>]
- Історична веб-хрестоматія [http://geocities.com/ua_ukraine/ukrainerus.html]
- Украинские страницы - история национального движения Украины [<http://ukrstor.com/>]
- ОУН-УПА: легенда спротиву [<http://oun-upa.org.ua/>]
- Українська етнографія [<http://etno.us.org.ua/>]

Історичні блоги

- "1812 год" и не только... [http://community.livejournal.com/ru_1812/]
- Сообщество портала Ancient-Egypt.ru [http://community.livejournal.com/ancient_ru/]
- Fashion of the 18-19 centuries [http://community.livejournal.com/_fashion19cent_/]
- Historia Magistra Vitae [http://community.livejournal.com/ru_historia/]
- Ordo Templi [http://community.livejournal.com/ru_templar/]
- Ruthenica [http://community.livejournal.com/old_rus/]
- Warhistory's Journal [<http://community.livejournal.com/warhistory/>]

- Античность [http://community.livejournal.com/antiquity_ru/]
- Архивы России [http://community.livejournal.com/archives_ru/]
- Великая Французская революция [http://community.livejournal.com/1789_france_ru/]
- Военно-исторический ЖЖ's Journal [http://community.livejournal.com/mil_history/]
- Возрождение и раннее новое время в истории и культуре [http://community.livejournal.com/ru_renaissance/]
- Вопросы истории [http://community.livejournal.com/ru_history/]
- Восемнадцатый век [http://community.livejournal.com/18century_ru/]
- Входит солнце над Константинополем [http://community.livejournal.com/byzantium_ru/]
- Гражданская война в России's Journal [http://community.livejournal.com/ru_civil_war/]
- Знамена и штандарты [<http://community.livejournal.com/warflags/>]
- Историки [<http://community.livejournal.com/ucmopuku/>]
- История Австралии [http://community.livejournal.com/au_history/]
- История костюма [http://community.livejournal.com/costume_history/]
- История Церкви [http://community.livejournal.com/church_history/]
- Клиодинамика [<http://community.livejournal.com/cliodynamics/>]
- Книги по истории [http://community.livejournal.com/ru_hist_books/]
- Красная Армия's Journal [http://community.livejournal.com/su_army/]
- Крымская война 1853 - 1856 гг. [http://community.livejournal.com/crimean_war/]
- Новости исторической науки [<http://istfak.blogspot.com/>]
- Римская империя [http://community.livejournal.com/ru_roman_empire/]
- Сообщество любителей Древнего Египта [http://community.livejournal.com/ru_egypt/]
- Средневековье и окрестности [http://community.livejournal.com/ru_middle_ages/]
- Українська історія [http://community.livejournal.com/history_ua/]

Історичні форуми

- BBC History Magazine Forum [<http://www.bbchistoryforum.com/>]
- Forum – Ancient / Classical History [<http://ancienthistory.about.com/mpboards.htm>]

- Военно-исторический форум [<http://forum.vif2.ru>]
- Военно-Исторический форум XVIII – XIX вв. [<http://www.reenactor.ru/>]
- Закритий історичний форум [<http://www.forum.levus.info/>]
- Исторический форум [<http://historichka.spb.ru/cgi-bin/yabb2/YaBB.pl>]
- Історичний форум [<http://histosev.fastbb.ru/>]
- Новый исторически форум [<http://newhistory.ru/>]
- Форум альтернативної історії [<http://alternativa.fastbb.ru/>]

Літэратура

- *Абрамзон М. Г.* Яндекс для всех. – М., 2007.
- *Аксак В. А.* Поиск в Интернет и полезные ресурсы рунета. – М., 2007.
- *Афанасьева Л. П.* Интернет-ресурсы по истории постсоветской России // Новый исторический вестник. – 2005. – № 12. [Электронная копия: http://www.nivestnik.ru/2005_1/16.shtml].
- *Афанасьева Л. П.* Интернет для историка: мусорная корзина или кладь мудрости? // Новый исторический вестник. – 2003. – № 1 (9). [Электронная копия: http://www.nivestnik.ru/2003_1/14.shtml].
- *Байков В.* Интернет. Поиск информации. Продвижение сайтов. – СПб., 2000.
- *Берков П. Н.* Статьи по библиографической эвристике. – М., 1996.
- *Библиографическая запись.* Библиографическое описание электронных ресурсов [Электронный ресурс]: Общие требования и правила составления: Межгосударственный стандарт ГОСТ 7.82-2001 / Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации. – М., 2006.
- *Бородкин Л. И., Валетов Т. Я.* Электронные ресурсы в изучении истории России XX века. – М., 2002.
- *Бородкин Л. И., Владимиров В. Н., Гарскова И. М.* Азбука Интернета. Адресация в Интернете. Поиск информационных ресурсов в Сети. В записную книжку // Новая и новейшая история. – 1999. – № 1.
- *Бородкин Л. И., Владимиров В. Н., Силин Н. Н.* Поиск в Интернете. Поиск в русскоязычной части WWW. "Апорт!". "Rambler". "Яндекс". Российские общедоступные предметно-ориентированные каталоги Интернет-ресурсов // Новая и новейшая история. – 1999. – № 2.
- *Бушуев С. В., Лойко В. Е., Малышева Т. Н.* История России в Рунете [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://orel3.rsl.ru/bibliograf/history.htm>]. Доступ 10.12.2007 г.
- *Валетов Т. Я.* Музеи в Интернете: обзор глобальной сети // Круг идей: электронные ресурсы исторической информатики. Труды VIII конференции Ассоциации «История и компьютер». – М.-Барнаул, 2003.
- *Владимиров В. Н.* Интернет для историка: и все-таки новая парадигма! // Круг идей: историческая информатика в информационном обществе. – М., 2001.
- *Володин А. Ю.* Ad fontes ergo ad Internet // Информационный бюллетень Ассоциации «История и компьютер». – 2004. – № 32. [Электронная копия: <http://www.runetica.com/course/adinternet.html>]
- *Грей А.* Интернет. Справочник. – М., 2002.

- *Гречихин А. А.* Библиографическая эвристика: История, теория и методика информационного поиска: Конспект лекций. – М., 1984.
- *Григорьев А.,* Ландэ Д. New Media – новая информационная среда // «Сети и телекоммуникации». – 2000. – № 4. [Электронная копия: <http://infostream.com.ua/publ/nm/>]
- *Гусев В. С.* Google: эффективный поиск. Краткое руководство. – М., 2006.
- *Гусев В. С.* Поиск в Internet. Самоучитель. – М., 2006.
- *Гусев В. С.* Яндекс. Эффективный поиск. – М., 2007.
- *Дудихин В. В.,* Дудихина О. В. Конкурентная разведка в Интернет. – М., 2004.
- *Духанин Р.* Что такое релевантность [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://getinfo.ru/article302.html>]. Доступ: 02.12.2007 г.
- *Евдокимова И.* Релевантность. В поисках соответствия: Электронный ресурс [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://getinfo.ru/article799.html>]. Доступ: 02.12.2007 г.
- *Завалишин Д.,* Завалишина Е., Колмановская Е. Интернетско-русский разговорник. – М., 2001.
- *Злобин Е. В.* О некоторых проблемах классификации и описания электронных документов как исторического источника // Круг идей: электронные ресурсы исторической информатики: Труды VIII конференции Ассоциации «История и компьютер». – Москва-Барнаул, 2003. [Электронная копия <http://kleio.asu.ru/aik/krug/2003/7-36.pdf>]
- *Кастельс М.* Галактика Интернет. Размышления об Интернете, бизнесе и обществе. – М., 2004.
- *Кнут Д.* Искусство программирования. Том 3: Сортировка и поиск. – М., 2007.
- *Колисниченко Д. Н.* Поисковые системы и продвижение сайтов в Интернете. – М., 2007.
- *Комер Д.* Принципы функционирования Интернета. Учебный курс. – СПб, 2002.
- *Кондрашевский Г.* Русская история в Internet // Alma Mater. – 2001. – № 1.
- *Кристалский Б.,* Якушев М. Концепция российского законодательства в области Интернет // Информационные ресурсы России. – 2000. – № 1.
- *Круглый стол:* Историк, источник и Интернет // Новая и новейшая история. – 2001. – № 2.
- *Крупник А.* Поиск в Интернете. Самоучитель. – СПб., 2006.
- *Кузнецов И. Н.* Информация: поиск, анализ, защита. – М., 2004.
- *Кутыев И.* Как найти иголку в стоге сена, или О поисковых системах Интернета [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://getinfo.ru/article217.html>]. Доступ 02.12.2007 г..

- *Ландэ Д. В.* Поиск знаний в Internet. Профессиональная работа. – М., 2005.
- *Литовченко С. Д.* Использование возможностей Всемирной сети (Internet) в процессе преподавания истории // Методичний вісник історичного факультету. – Харків, 2005. – № 4.
- *Лифшиц Ю.* Эффективный поиск в интернете: материалы тренинга. – 2005: Электронный ресурс [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://logic.pdmi.ras.ru/~yura/search.html>]. Доступ 02.12.2007 г.
- *Методы* поиска информации в Интернет. – М., 2003.
- *Можжаева Г. В.* Роль исторической информации в современном источниковедении [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://huminf.tsu.ru/e-jurnal/magazine/1/mojaeva.htm>]. Доступ 02.12.2007 г.
- *Можжаева Г. В., Мишанкина Н. А.* Информационный потенциал исторического источника в свете информации [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://huminf.tsu.ru/e-jurnal/magazine/2/moz.htm>]. Доступ 02.12.2007 г.
- *Наумов В. Б.* Право и интернет. Очерки теории и практики. – М., 2002. [Электронная копия http://www.russianlaw.net/law/books/book_law_net.htm]
- *О'Рейли Т.* Что такое Веб 2.0 // Компьютерра. – 2005. – 11 октября [Электронная копия <http://computerra.ru/think/234100/>].
- *Паришуква Г. Б.* Методика поиска профессиональной информации: учебно-методическое пособие для студентов высших учебных заведений. – М., 2006.
- *Поисковые системы.* Оптимизация и продвижение сайта [Электронный ресурс Режим доступа: <http://www.searchengines.ru/>]. Доступ 10.12.2007 г.
- *Розулев Ю. Н., Бородкин Л. И.* Материалы по истории США в Интернете // Новая и новейшая история. – 1999. – № 3.
- *Романенко В. Н., Никитина Г. В.* Сетевой информационный поиск: Информация в Интернете; Поисковые машины; Электронные каталоги библиотек; Как формулировать запросы: Практическое пособие. – СПб., 2003.
- *Рунетика:* Профессиональный поиск в интернете (интернет-эвристика) [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.runetica.com/>]. Доступ 10.12.2007 г.
- *Сафонов И. Е.* Электронные журналы для историков // Круг идей: Электронные ресурсы исторической информатики: Труды XVIII конференции Ассоциации "История и компьютер". – Москва-Барнаул, 2003. – С. 51-60. [<http://www.runetica.com/pdfs/reader/SafronovIE.pdf>].
- *Соломенчук В.* Интернет. Поиск работы. Учеба. Гранты. – СПб., 2000.
- *Степанов В. К.* Интернет в профессиональной информационной деятельности. – 2002-2006. [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://textbook.vadimstepanov.ru/>]. Доступ 02.12.2007 г.

- *Тактаев С. А.* Поиск информации в компьютерных сетях: новые подходы [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://getinfo.ru/article631.html>]. Доступ 10.12.2007 г.
- *Талантов М.* Профессиональный поиск в Интернете: планирование поисковой процедуры // КомпьютерПресс – 1999. – № 7. [Электронная копия: http://www.citforum.ru/internet/search/prof_search02.shtml]
- *Тихонов В.* Поисковые системы в сети Интернет [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://getinfo.ru/article254.html>]. Доступ 02.12.2007 г.
- *Уорли Б.* Интернет: реальные и мнимые угрозы. – М., 2004.
- *Хозяйке* на заметку. Поиск через Яндекс для специалистов [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://community.livejournal.com/kubok/45852.html>]. Доступ 02.11.2007 г.
- *Холмогоров В.* Поиск в Интернете и сервисы Яндекс. – СПб., 2006.
- *Энциклопедия* поисковых систем Searchengines.ru [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.searchengines.ru/>]. Доступ 02.12.2007 г.
- *Юшин И. Ф.* Электронные документы как исторический источник // Круг идей: электронные ресурсы исторической информатики. Труды VIII конференции Ассоциации «История и компьютер». – Москва-Барнаул, 2003. [Электронная копия <http://kleio.asu.ru/aik/krug/2003/37-50.pdf>].
- *Ющук Е. Л.* Google без секретов (операторы Гугла в практических примерах) [Электронный ресурс. Режим доступа: <http://yushchuk.livejournal.com/35905.html>]. Доступ 02.11.2007 г.
- *Ющук Е. Л.* Интернет-разведка. Руководство к действию. – М., 2007.
- *Ackermann E., Hartman K.* The Information The Information Searcher's Guide to Searching and Researching on the Internet and World Wide Web. – Wilsonville, 2001.
- *Clegg B.* Studying using the web : the student's guide to using the ultimate information resource. – N.Y., 2006.
- *Critical Thinking On The Web* [On-line document. Access mode: <http://www.austhink.org/critical/>]. Access: December 10, 2007.
- *Frauenfelder M.* Rule the Web : how to do anything and everything on the Internet-- better, faster, easier. – N.Y., 2007.
- *Hartman K., Ackermann E.* Searching & Researching on the Internet & World Wide Web. – Wilsonville, 2003.
- *Hock R.* The extreme searcher's Internet handbook : a guide for the serious searcher. – Medford, 2007.
- *Internet* // Wikipedia, the free Encyclopedia. [On-line document. Access mode: <http://en.wikipedia.org/wiki/Internet>]. Access: December 10, 2007.
- *Internet for Historians* [On-line document. Access mode: <http://www.vts.intute.ac.uk/he/tutorial/history>]. Access – November, 30, 2007.
- *Miller M.* Googlepedia : the ultimate Google resource. – Indianapolis, 2007.

- *Munger D., Campbell Sh.* What every student should know about researching online. – N.Y., 2007.
- *Notess G.* Teaching Web search skills : techniques and strategies of top trainers. – Medford, 2006.
- *Ó Dochartaigh N.* Internet research skills : how to do your literature search and find research information online. – Los Angeles, 2007.
- *Radford M., Barnes S., Barr L.* Web research : selecting, evaluating, and citing. – Boston, 2006.
- *Searching the World Wide Web: a basic tutorial: On-line document* [<http://www.tilburguniversity.nl/services/library/instruction/www/onlinecourse/>]
- *Shaw M.* Mastering online research : a comprehensive guide to effective and efficient search strategies. – Cincinnati, 2007.
- *Shea V.* Netiquette. Albion Books: [On-line document. Access mode: <http://www.albion.com/netiquette/book/index.html>]. Access: December 10, 2007.

Куліков Володимир Олександрович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ХНУ імені В. Н. Каразіна [vikulikov@gmail.com].

Навчально-методичне видання

Куліков В. О. Пошук історичної інформації в інтернеті: Посібник для студентів історичних факультетів. – Харків: Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 91 с.

Рекомендовано Вченою радою історичного факультету
ХНУ імені В. Н. Каразіна (протокол № 10 від 14 грудня 2007 р.)

Підписано до друку 17.12.2007. Формат 60x84x16

Умов. друк. арк. 3,7. Тираж 100 прим.

30077, Харків 61177, площа Свободи, 4, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Видавничий центр.